



“Weg met onze schuchterheid”

Nederlandse Vereniging voor Slechthorenden 1908-2008



Vereeniging tot bevordering der Belangen van Slechthoorenden.

Gedrukt op 10. Koninklijk Besluit van 3 Mei 1911, Staatsblad No. 116.

Dragers van bovenstaand kenteken zijn SlechtHoorend. (S.H.).
Aan het publiek en de beambten wordt dringend verzocht,
hen - zoo noodig - behulpzaam te zijn en NIET met WOORDEN,
doch met GEBAREN voor dreigend gevaar te waarschuwen.

Nadere Inlichtingen zijn te bekomen bij den Heer H. WALRAVE p.w. „Ons Eigen Huis“,
Vondelabruut 142, te AMSTERDAM, (West).

No. 10

15 MEI 1928.

1ste JAARGANG

NAAR HET VOLLE LEVEN

Organ der Vereeniging tot bevordering der belangen van Slechthoorenden



ONS LANDHUIS



Herstellings-,
Rust- en Vacantie-Oord
te
LUNTEREN

Barneveldscheweg
Telefoon No. 17
Postgironummer 196357



Inlichtingen aan te vragen bij
de Directrice:
Baronesse M. thoe Schwartzenberg
en Hohenlandsberg.

IN DIT GEBOUW
IS EEN
TELEFOON
VOOR
SLECHTHOORENDEN



Slechte Horende Jeugd - Organisatie



★
Wie niet goed hoort,
hoort goed bij ons!

Meldt U aan bij de Vereeniging
tot Bevordering der Belangen
van Slechthoorenden.



Altijd nieuwe modellen en altijd nieuwe merken. ALLES wat
door verschillende handelaars op de markt wordt gebracht

Waar: proefluistering of bezoek het
CENTRAAL MAGAZIJN van Hoorinstrumenten
Middelwijkerstraat 41 - SOEST

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BELANGEN VAN SLECHTHOORENDEN



WAT DE VEREENIGING DEED EN DOET

ADRES VOOR INLICHTINGEN EN VOOR AANMELDING VAN HET LIDMAATSCHAP BIJ DE SECRETARESSE:
MEJUFFROUW G. J. B. MULLER - MAURITSSTRAAT 96 - UTRECHT

“Weg met onze schuchterheid”

Nederlandse Vereniging voor Slechthorenden 1908-2008

Voorwoord

Het is niet niks om één van de oudste belangenverenigingen voor mensen met een hoorprobleem te zijn. Een eeuw voorlichting, lotgenotencontact en belangenbehartiging voor mensen met hoorproblemen levert kasten vol tijdschriften op, koffers vol historisch beeldmateriaal en vele dozen vol notulen, jaarverslagen en memorabilia. Honderd jaar NVVS betekent ook een rijke en imponerende historie van politieke lobby's en protestacties, boeiende voorlichtingsbijeenkomsten en emotionele momenten van herkenning en steun. Een historie die, net als die van elke andere organisatie met een lange geschiedenis, haar ups en downs kent, haar successen en missers.

We zijn er trots op dat de NVVS een eeuw bestaat. We zijn nog trotser op wat de NVVS in die vele decennia heeft bereikt voor mensen met hoorproblemen. Iets van die trots zult u zeker terugvinden in dit boek dat ter gelegenheid van honderd jaar NVVS is uitgegeven. Een boek dat (vanzelfsprekend) de hoogtepunten van het NVVS-werk door de jaren heen beschrijft. Maar ook een boek dat mensen aan het woord laat: hoe was het om in een bepaald tijdsgewricht met een hoorprobleem te moeten leven? En natuurlijk een boek dat de voor slechthorenden onmisbare techniek van hoorhulpmiddelen in kaart brengt: van roepstoeter tot digitaal hoortoestel.

Zo'n geschiedschrijving komt niet zomaar uit de lucht vallen. Zonder de grote en niet aflatende inzet en het gedegen graafwerk in de NVVS-archieven van NVVS-vrijwilligers Kees Twilt en Nelly Jacobs waren de hoofdstukken over de geschiedenis van de NVVS

er nooit gekomen. Anton Veraart van de Stichting Historische Hoortoestellen Nederland gaf vele adviezen en verleende ruimhartige en enthousiaste medewerking om de collectie historische hoortoestellen van deze stichting beschikbaar te stellen voor de fotografie voor dit boek. Steven Rietberg van Phonak leverde een belangrijke bijdrage aan het hoofdstuk over hoorhulpmiddelen. De vlotte pen en het aanvullend historisch onderzoek van tekstschrijver Koen-Machiel van de Wetering en de bijdragen van NVVS-hoofredacteur Joke van der Ley en vormgeefster Janneke Verrips bleken onmisbaar om tot dit eindproduct te komen. Verder gaat onze dank gaat uit naar Herman ten Berge, Noor Huguenin, Wim Kastelein, Dick Kleinbussink, Rennie van Moolenbroek, Ruud Plomp en Jan de Vries die hun licht lieten schijnen over de geschiedenis van de NVVS, en natuurlijk ook naar alle geïnterviewden die bereid waren hun persoonlijk verhaal in dit boek te laten optekenen.

Een laatste dankwoord geldt alle vrijwilligers door deze NVVS-eeuw heen. De NVVS drijft op de inzet, betrokkenheid en ervaringsdeskundigheid van de honderden – door de jaren heen zelfs duizenden – vrijwilligers die zich tot het uiterste inspannen om de wereld een stukje leefbaarder te maken voor mensen met hoorproblemen. Zonder hen zou er geen NVVS zijn. Zonder hen had u dit boek nu niet in handen.

Geert Derks, voorzitter
Joop Beelen, directeur

Inhoud

1		
“Weg met onze schuchterheid”	GESCHIEDENIS VAN DE NVVS: 1907-1911	6
Fien van de Leur-Luteijn	INTERVIEW	12
Van Homerus tot elektrisch hoortoestel	GESCHIEDENIS VAN HET HOORTOESTEL	16
2		
“Balt de vuisten”	GESCHIEDENIS VAN DE NVVS: 1911-1920	20
Wim Kastelein	INTERVIEW	26
Alle begin is moeilijk	GESCHIEDENIS VAN HET HOORTOESTEL	30
3		
“Onmogelijk staat niet in ons woordenboek”	GESCHIEDENIS VAN DE NVVS: 1920-1940	34
Margreeth Meeuwis-Diender	INTERVIEW	40
Het hoortoestel wordt volwassen	GESCHIEDENIS VAN HET HOORTOESTEL	44
4		
“Bevrijd en in opbouw”	GESCHIEDENIS VAN DE NVVS: 1940-1965	48
Wijke van der Kooi	INTERVIEW	54
Niet te stoppen	GESCHIEDENIS VAN HET HOORTOESTEL	58
5		
“Roer moet om!”	GESCHIEDENIS VAN DE NVVS: 1965-1980	64
Martin van de Beek	INTERVIEW	70
Maatwerk en verfijning	GESCHIEDENIS VAN HET HOORTOESTEL	74
6		
“Voor iedereen met een hoorprobleem”	GESCHIEDENIS VAN DE NVVS: 1980-HEDEN	78
Hans, Caroline en Dennis Massar	INTERVIEW	84
Aanvullingen op het hoortoestel	GESCHIEDENIS VAN HET HOORTOESTEL	88
7		
De NVVS van de toekomst		92

1907 – 1911

“Weg met onze schuchterheid”

“Wij zullen het maar eens probeeren.” Met die ingetogen woorden, met krijt op een schoolbord geschreven, opende voorzitter Jan Jacob Ott Bultman op 5 september 1910 de eerste algemene ledenvergadering van de Bond van Slechthoorenden. Niemand kon op dat moment vermoeden dat de Bond zou uitgroeien tot een vereniging met duizenden leden, die van grote betekenis zou zijn voor slechthoorenden in Nederland. Toch werden zijn woorden met een warm applaus begroet.

DOOR KOEN-MACHIEL VAN DE WETERING



De eerste vergadering van de Bond, bijgewoond door 48 slechthoorenden en 11 tolken, vond plaats in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis in Den Haag. Het was niet de allereerste bijeenkomst van slechthoorenden in Nederland: zo’n drie jaar eerder was een aantal van hen al samengekomen in Amsterdam. Ze werden hiertoe geïnspireerd door ‘Het Gehoor’, een nieuw maandblad dat op 1 oktober 1907 was verschenen en zichzelf het ‘Eerste Tijdschrift voor Dooven en Hardhoorenden’ noemde. Het droeg die titel met recht: nooit eerder waren slechthoorenden (inclusief laatdooven) als één groep aangesproken.

Daadkracht

‘Het Gehoor’ was dan ook niet zomaar een blad. Initiatiefnemer, hoofdredacteur en financier Jan Jacob Ott Bultman had er een duidelijk doel mee voor ogen: slechthoorenden oproepen zich te verenigen. Daarom offerde hij al in het eerste nummer het plan om een Bond van Slechthoorenden op te richten. Dat Ott Bultman – zelf ‘hardhorend’ – dit doel probeerde te bereiken met behulp van een krant waarvan hij elke centimeter benutte, mag gezien zijn achtergrond geen verwondering wekken: als journalist kende hij de kracht van het geschreven woord. Bovendien was een tijdschrift natuurlijk een uitstekend middel om slechthoorenden met elkaar te laten communiceren. Maar dat zijn droom zó snel zou uitkomen, had hij waarschijnlijk zelf niet verwacht. Want al op 27 maart 1908 – nauwelijks een half jaar nadat ‘Het Gehoor’ in een oplage van 1.500 stuks was verschenen – was de Bond van Slechthoorenden een feit.

Agenda

Wat wilde de Bond bereiken? In de statuten stond belangenbehartiging duidelijk centraal. Naast dat algemene doel benoemde de Bond vier concrete punten waarvoor het zich hard wilde maken. In de eerste plaats was dat natuurlijk het verlichten

← *Het oudste hoorhulpmiddel ter wereld: de hand achter het oor*



Beste wensen

Om ‘Het Gehoor’ onder de aandacht te brengen van zijn doelgroep, bediende hoofdredacteur Ott Bultman zich van de modernste pr-technieken. Zo riep hij lezers op het blad naar zo veel mogelijk andere tijdschriften te sturen en verzond hij ook zelf meer dan zeshonderd recensie-exemplaren. “Nog niet aan één op elke vijfenzeventig verzoeken werd voldaan”, treurde hij eind 1908. Maar De Telegraaf nam in ieder geval wél een recensie op: “Wij kunnen ons, met gezonde ooren, zoo moeilijk indenken in den zielstoestand van onze zoo jammerlijk door moeder Natuur misdeelde medemenschen, maar heel begrijpelijk is het ons hoe dit maandblad [...] met verlangen wordt tegemoet gezien. Hoevelen zijn er niet wier kwaal wellicht nog voor genezing vatbaar zou zijn, wanneer zij ten eerste eens goed gewaarschuwd werden tegen de schandelijke praktijken van gewetenlooze kwakzalvers en ten tweede kennis konden nemen van verschillende geneesmethoden en mechanische middelen tot tegemoetkoming aan hun gebrek. En dit kunnen zij vinden in ‘Het Gehoor’. Wij wenschen dat dit jonge lootje moge wassen en gedijen tot een boom, die voor onze slecht- of niet-hoorende medemenschen goede vruchten moge afwerpen.”

van de slechthorendheid zelf: het “bevorderen van de genees- en heilkundige wetenschappen op gebied van het gehoor”. Een tweede belangrijk punt was arbeidsbemiddeling: het steunen van “hardhoorenden bij sollicitatie naar betrekkingen”. Het derde doel was simpelweg het “houden van bijeenkomsten”. En het vierde punt waar de Bond zich op richtte was speciaal onderwijs.

Anoniem

Het korte tijdsbestek waarin de Bond tot stand kwam, wijst erop dat Ott Bultmans initiatief in vruchtbare aarde landde. De randvoorwaarden waren in ieder geval gunstig: na de afschaffing van het dagbladzegel in 1869 (een hoge belasting op dagbladen) waren kranten voor een veel groter publiek betaalbaar geworden. Bovendien schoten bonden in de negentiende eeuw als paddenstoelen uit de grond. Maar misschien was de weinig rooskleurige positie van slechthorenden zélf nog wel belangrijker. Zo waren er nog geen goede hoortoestellen (al was in 1896 het eerste elektrische gehoorapparaat uitgevonden), kwamen slechthorenden vaak moeilijk aan werk en bestond er nog geen speciaal onderwijs. Bovendien schaamden veel slechthorenden zich voor hun beperking en probeerden ze die uit alle macht te verbergen. Zo wist Bertha Muller, die later baanbrekend onderzoek zou doen naar hun ervaringen, dat veel slechtho-

renden geen gehoorapparaten durfden te gebruiken en dat spraakafzien “verre beneden de waardigheid van een slechthorende” werd beschouwd. Zelfs naar ‘Het Gehoor’ schreven veel slechthorenden onder pseudoniem, omdat ze vreesden ‘ontmaskerd’ te worden. Ook gaven sommige abonnees er de voorkeur aan om het blad in een blanco envelop te ontvangen.

Morele steun

Hoe die timide houding te doorbreken? Hierover voerden de oprichters van de Bond (Ott Bultman, kandidaat-notaris Jacob Lucas en zakenman Frederik Wilhelm Heythekker) diepgaande discussies. Moesten slechthorenden hun handicap met opgeheven hoofd accepteren? Of moesten ze juist de barricades op? Heythekker koos voor het eerste. In juli 1908 schreef hij dat ‘Het Gehoor’ opgewekt en “frisch van stijl” moest zijn. Slechthorend zijn is niet prettig, wist hij uit eigen ervaring, maar “dit euvel het humeur of de energie laten verwoesten [...] is een ramp voor de omstanders en doemt den doove tot ondergang! Juist in dit opzicht kan ons orgaan zoo onuitsprekelijk veel doen; het kan lotgenooten opbeuren, hen een hart onder de riem steken, hen doen voelen dat ze niet meer alleen staan”. Daarom vond hij dat het tijdschrift voor zijn lezers de rol zou moeten vervullen van “een glas frisch water bij warm weer”.



Jan Jacob Ott Bultman



Jacob Lucas



Frederik Wilhelm Heythekker

Adieu Dr. Steinvitz

Hoewel het niet letterlijk in de statuten stond, was het waar-schuwen tegen kwakzalvers één van de speerpunten van de Bond van Slechthoorenden. Zo pakte het bestuur in 1909 de Franse kwakzalver Dr. Steinvitz aan, die op dat moment rondreisde door Nederland. Toen de ‘dokter’ in Amsterdam logeerde, kwam de Bond in actie. “Prompt om negen uur stond onze dienstman voor het hotel en overhandigde de circulaires aan hen die op de advertenties afkwamen, de meeste buitenlui en dus makkelijk te herkennen. De grandiose wachtkamer van den beroemden Dokter

bleef leeg en dat was natuurlijk niet de bedoeling van onze geachte Philantroop.” Op deze manier werd Dr. Steinvitz, waar hij zich ook vertoonde, achtervolgd door leden van de Bond. Het gevolg was dat onderstaand bericht in de krant verscheen: “Blootgesteld aan de afgunstige plagerijen van een geheim consortium, dat er belang bij had dat de behandeling met het Radio-Tympanisme zijn weldadige invloeden niet bij onze landgenooten zou uitoefenen, geeft de dokter-specialist aan alle dooven en hardhoorenden kennis, dat zij hem direct kunnen schrijven aan [volgt een adres in Parijs].”

Aan de slag

Ott Bultman hanteerde een meer strijdbare benadering. “Het is moeilijk lachen met een uitgeput lichaam of een uitgeputten geest”, vond hij. Daarom wilde hij “geen struisvogelpolitiek” volgen, maar “pootig energiek” handelen en “moeilijkheden openlijk bespreken”. Ook Lucas wilde misstanden actief bestrijden. “Thans in 1908 is het, dunkt mij, niet te vroeg dat wij onze eigen kracht eens wakker schudden, organiseeren en in werking brengen. Weg met onze teruggetrokkenheid en groote schuchterheid [...] Schuchterheid heeft nog nimmer een brug over een kloof geslagen.”

Hapering

De gedrevenheid waarmee de oprichters van de Bond te werk gingen, leidde al snel tot de eerste resultaten. Zo leverde een bezoek aan drie Amsterdamse bedrijven vijftien werkplaatsen op voor slechthorende meisjes en bood “gediplomeerd onderwijzeres in de lippentaal” Eleonora Marcus aan om enkele slechthorenden te leren spraakafzien. Ook reageerde de



Algemene Nederlandse Wielrijdersbond positief op het verzoek een onderscheidingsteken voor slechthorende fietsers in te voeren. Toch ging de ontwikkeling van de Bond met vallen en opstaan. Zo hield ‘Het Gehoor’ vanaf april 1909 één jaar op te verschijnen, omdat de moegestreden Ott Bultman zijn taken als voorzitter en hoofdredacteur niet langer kon combineren en het tijdschrift hem te veel geld kostte. Ook zijn gezondheid speelde hem parten: in 1909 was hij na een zware operatie enkele maanden uit de roulatie.

Goedhorende hulp

Nadat ‘Het Gehoor’ was gestaakt en zowel Heythekker als Lucas zich hadden terugtrokken als bestuurslid, hing het voortbestaan van de Bond aan een zijden draadje. Somber constateerde Ott Bultman dat de “slechthoorenden zelf hunne vereeniging niet hebben kunnen brengen op het standpunt waarop die behoort te staan”. Maar om te voorkomen dat zijn initiatief in de kiem zou smoren, aanvaardde hij eind 1909 dankbaar de hulp van drie goedhorende sympathisanten: J.A. Tours, oud-wethouder J.Th. Mouton en kno-arts P.Th.L. Kan. Ook de slechthorende Tine Marcus – een tante van eerdergenoemde Eleonora – trad toe tot het bestuur.

“We zullen elkander niet opeten”

Hoe organiseer je een bijeenkomst voor slechthorenden? Voorafgaand aan de eerste algemene ledenvergadering van de Bond van Slechthoorenden ging voorzitter Ott Bultman in ‘Het Gehoor’ uitgebreid in op deze vraag.

“Van verschillende kanten is ons verzocht te willen mededeelen hoe wij ons zulk eene vergadering [...] wel zouden voorstellen. Oprecht gesproken weten wij dat zelf niet precies. Het geldt hier namelijk een eerste proef, en voorzeker valt op het gebied van vergaderen tusschen onze leden nog zoo wat alles te leeren.

Daarom zal men goed doen de verwachtingen niet al te hoog te spannen. [...] Wanneer we het maar zoo ver brengen dat de op de agenda vermelde punten degelijk worden afgedaan, dan is het al heel mooi. Voorop stellen we echter dat op deze vergadering een broederlijken toon zal heerschen, dat we ons zullen beijveren om zoowel de eenvoudigsten als de meesteischenden eene aangename herinnering aan deze eerste officieele samenkomst te doen bewaren.

Laat daarom niemand zich weerhouden bij te dragen tot ons eigenlijk doel, het vereenigen van *alle* klassen der slechthoorenden [...], opdat de overige menschheid na langen tijd geen mensch meer zal ontwijken alleen op grond van minder goed gehoor. Niemand drage dus het hart te hoog of voele zich te nederig om met ons samen te komen en, hopen wij, te blijven. Dan mogen wij een goede stemming verwachten aan den gemengden disch, waartoe na afloop der vergadering gelegenheid gegeven wordt [...].

Een direct opgeworpen vraag is ook: hoe kunnen dooven en slechthoorenden nu vergaderen, ze verstaan niet wat besproken wordt en kunnen de handelingen niet volgen? Toch is schijnbaar de

oplossing eenvoudig. Ieder neme een goedhoorenden tolk mede, die opschrijft dan wel van de lippen of de vingers mededeelt wat er omgaat. Dan kan men recht gezellig op zijn gemak de besprekingen begrijpen en zonder schroom daaraan deelnemen [...] En voor de doofstommen is het al zeer gemakkelijk. Die gaan met vijf of zes aan één tafeltje, waaraan dan een vertolker staande mededeelt wat noodig is te weten. [...] En vooral, laat ieder zich precies voordoen zooals hij of zij is, niet mooier en ook niet leelijker. Dan eerst zijn we zelfbewust en rustig. We zullen elkander niet opeten.”



Open inschrijving

De nieuwe bestuursleden gingen direct voortvarend aan de slag. Ze openden een kantoor in een Haagse woonkamer, vroegen Ott Bultman ‘Het Gehoor’ weer voort te zetten en schreven een eerste ledenvergadering uit, onder andere om het oprichten van plaatselijke afdelingen te bespreken. En in de tweede ledenvergadering pleitten ze voor een belangrijke koerswijziging: ze stelden voor om de Bond op te heffen en te vervangen door een vereniging waarvan ook goedhorenden lid konden worden. Ott Bultman vond dat de slechthoorenden het heft in eigen handen moesten houden: “Het is niet de vraag wat anderen voor ons zullen doen, maar wat zullen wij zelf doen.” Maar Mouton benadrukte dat het er vooral om ging “wat er voor de dooven zal worden gedaan door ieder die in hen belang stelt”. En Tine Marcus ging zelfs nog een stapje verder: “Ik durf beweren dat als de dooven het alleen zullen doen, wij over tien jaar nog even ver zijn.”

Fundament

Omdat het merendeel van de leden er net zo over dacht, werd het voorstel van het nieuwe bestuur zonder problemen aangenomen. En zo maakte de Bond op 12 maart 1911 plaats voor de nieuwe Vereniging tot Bevordering der Belangen van Slechthoorenden. Deze vereniging stond open voor slecht- én goedhoren-



Begin twintigste eeuw: uitspuiten van het oor

den, bood de mogelijkheid om plaatselijke afdelingen op te richten en benoemde meteen ook drie commissies: één voor de redactie van het blad, één voor speciaal onderwijs en één voor de ‘propaganda’. Hiermee had de vereniging in grote lijnen de vorm gekregen die het ook nu, bijna honderd jaar later, nog steeds heeft.

Pionier

Voor Ott Bultman, die in het najaar van 1910 officieel was afgetreden als voorzitter, kwam het afscheid van ‘zijn’ Bond vrij abrupt. Want op 11 juni 1911, nog geen zes weken nadat ‘Het Gehoor’ was vervangen door het nieuwe verenigingsblad ‘Ons Maandblad’, overleed hij onverwachts. Zijn idee om de slechthoorenden van Nederland te mobiliseren, was echter nog springlevend: in 1911 steeg het ledenaantal al tot 500. Bovendien zou zijn

gedrevenheid nog decennialang een groot voorbeeld blijven. Daarom mag hij met recht als dé geestelijk vader van de vereniging worden beschouwd, al was hij er uiteindelijk maar relatief kort bij betrokken. “Laten wij nooit vergeten dat hij het was die de gedachte van lotsverbetering van dooven en slechthoorenden bij ons wakker riep”, schreef Tine Marcus dankbaar. “Dat deed hij met de hulp van zeer weinigen, en daaraan gaf hij zichzelf geheel.”

“Het is niet de vraag wat anderen voor ons zullen doen, maar wat zullen wij zelf doen”

FIEN VAN DE LEUR-LUTEIJN:

“Met paard en wagen naar de oorspecialist”

Ze was ambitieus en wilde verder leren. Maar twee wereldoorlogen gooiden roet in het eten. Tot 1939 was ze in dienst bij een blinde dame in Den Haag. Kort na de Tweede Wereldoorlog werkte ze als huishoudster in Wijk bij Duurstede. Ze trouwde in 1953, verhuisde naar Soest en is nu alweer 55 jaar weduwe. Behoorlijk slechthorend is ze ook, maar ze ligt er niet wakker van. En in leeftijd is ze het oudste lid van de NVVS. Maak kennis met Fien van de Leur-Luteijn, 105 jaar jong en nog lang niet levensmoe.

DOOR JOKE VAN DER LEY

Levina Maria Luteijn, roepnaam Fien, werd geboren op 3 december 1903 en groeide op in Retranchement, een klein dorpje in Zeeuws-Vlaanderen vlakbij de Belgische grens. Het was een tijd waarin veel van wat we nu als heel vanzelfsprekend ervaren nog niet bestond: er was nog geen tv, wasmachine of centrale verwarming, de telefoon was maar voor weinigen beschikbaar en de medische wetenschap stond nog in de kinderschoenen. Het klinkt misschien spartaans, maar het was de wereld waarin Fien werd geboren.

Druppelen

Als zesjarig kind kreeg ze tweemaal middenoorontsteking. In die tijd een gevaarlijke aandoening. De dichtstbijzijnde specialist woonde in het Belgische Brugge waar haar vader haar met paard en wagen heen bracht. Antibiotica waren er nog niet. Dag en nacht een papje van lijnzaad achter het oor smeren en elke tien dagen op en neer naar Brugge om te laten zien hoe het ging. Dat was de behandeling van toen. Het was kantje boord, maar het genas beide keren en ze hield er geen gehoorschade aan over. Voor het overige had ze in die tijd nauwelijks met slecht-

← Fien van de Leur-Luteijn met in haar hand twee foto's: een van haarzelf toen ze rond de twintig was en een van haar moeder in Zeeuws-Vlaamse klederdracht

horendheid van doen. “Ik had een oom die zeer slechthorend was en een hoorn gebruikte. Maar verder kende ik niemand met een hoorprobleem. Ook niet zo gek als je bedenkt dat de meeste mensen in die tijd niet zo oud werden als nu.”

Afgewezen

“Na de lagere school wilde ik graag verder leren. Mijn vader wilde mij aanvankelijk naar de kostschool sturen maar mijn oudste broer die onderwijzer was, overtuigde hem dat het zonde was om mij niet naar de rijkskweekschool voor meisjes in Apeldoorn te laten gaan. Maar in 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en

“Dag en nacht een papje van lijnzaad achter het oor”

kwam er niets terecht van deze plannen. Bij ons thuis werden Belgische militairen ingekwartierd. Ik was direct nodig om te helpen in het huishouden. Na de Eerste Wereldoorlog was mijn ambitie om te leren ongebroken. Mijn oudste broer gaf mij tien jaar les in Frans, Duits en Engels zodat ik een examen kon doen om kantoorbediende te worden bij de posterijen.

Ik werd uiteindelijk afgewezen omdat er voldoende kandidaten waren met een mulo- of hbs-diploma. Ik heb tranen met tuiten gehuild. Maar ik wilde nog steeds weg uit mijn geboortedorp, de wereld leren kennen. Via via kon ik in Den Haag een baan krijgen bij een aristocratische blinde dame. Ik vertrok meteen. Zij was een officiersweduwe en kwam uit een totaal ander milieu dan ik. Ze was bereisd en belezen, echt een vrouw van de wereld. Ik heb er meer opgestoken dan ik ooit bij de posterijen had kunnen leren. Tot 1938 bleef ik bij haar, daarna ging ik op kamers.”

Hoortoestellen

Na een lang en enerverend leven waarin ze twee wereldoorlogen meemaakte, betrekkelijk jong weduwe werd en veel van haar dierbare vrienden en familieleden overleefde, verhuisde Fien naar een aanleunwoning in Soest. Rond haar tachtigste werd ze slechthorend. “Dat merkte ik voor het eerst in 1981, toen ik een reis maakte naar Zuid-Afrika. Ik had moeite om gesprekken te volgen, vooral als het in het Engels was. En dit bleef, ook thuis in Nederland. Problemen ontstonden er vooral als mensen door elkaar heen spraken en er veel achtergrondgeluid was. En ik kon tv-programma's niet goed meer volgen. Zo belandde ik bij de kno-arts, die constateerde dat ik hoortoestellen nodig had. Ik draag ze altijd, maar niet altijd allebei tegelijk. Dat doe ik alleen als

er meerdere mensen op bezoek zijn of als ik naar buiten ga. Zo lekker vind ik ze namelijk ook weer niet zitten.”

Ondertiteling

De NVVS leerde Fien kennen via Wijke van der Kooi, prominent NVVS-lid en begin jaren tachtig werkzaam als maatschappelijk werkster in Soest. “Ik wilde graag een ‘Slechthorenden-bordje’ op mijn fiets en Wijke zette mij op het spoor van de NVVS. Ik heb niet alleen het bordje besteld maar ben ook meteen lid geworden.” Ze nam regelmatig deel aan activiteiten. “Heel wat keren ging ik naar de inloopochtenden in Amersfoort en was ik van de partij bij uitstapjes. Ik waardeer het werk van de NVVS enorm. Met name de informatie die wordt geboden en de inzet voor de ondertiteling van alle tv-programma’s. Zelf was ik een van de eersten die er gebruik van maakte. Voetbalwedstrijden, nieuws en BBC-programma’s, ik ben er dol op. En met ondertiteling is het voor mij prima te volgen. Eén ding vind ik wel eens jammer: ik heb niet met een computer leren omgaan. Daardoor is een schat aan informatie die je via internet kunt opvragen voor mij niet beschikbaar.”

Keuzemenu

Hoe gaat Fien verder om met haar slechthorendheid? “Ik heb een tevreden aard en geniet vooral van wat ik wél kan.” En dat is veel: dagelijks de NRC lezen zónder bril, boodschappen doen, koken en lekkere koekjes bakken als ze daar zin in heeft. Op haar

“Aanvaard wat er op je pad komt en heb nooit medelijden met jezelf”

verjaardag heeft ze nog een huis vol visite. “Dan moet ik me wel extra inspannen om alles te horen, maar dat heb ik er graag voor over.” Is dan niks een probleem? “Natuurlijk wel. Ook ik ervaar dat er in de moderne tijd niet altijd even goed rekening wordt gehouden met slechthorenden. Bankenveloppen moet ik tegenwoordig via een 0900-nummer bestellen. Probeer dat maar eens als slechthorende: voordat ik heb verstaan wat er gezegd is bij keuzemenu één, is het bandje al bij menu drie. Daarnaast denken veel mensen dat ze hard moeten praten tegen slechthorenden in plaats van langzaam en duidelijk. Dat moet je altijd even rechtzetten.” Nog tips voor andere slechthorenden? “Iemands instelling is volgens mij het allerbelangrijkste. Ik ben nooit in paniek en houd mij mijn hele leven al aan drie motto’s: aanvaard wat er op je pad komt, blijf nooit bij de pakken neerzitten en heb nooit medelijden met jezelf.”





1934. Vrouw met Guye-hoorn (links) bij de waarzegster

De periode tot 1910

Van Homerus tot elektrisch hoortoestel

Het begint met de hand achter het oor. Daarmee slagen mensen er al eeuwenlang in om beter te horen. Het effect van ‘geavanceerdere’ hulpmiddelen blijft tot en met de negentiende eeuw beperkt. Maar op de valreep volgt een doorbraak.

DOOR STAN VERHAAG

Slechts weinig mensen denken bij de term ‘hoortoestel’ aan Homerus of Archigenes. Toch spelen deze historische personen een rol in de geschiedenis van het hoortoestel. In zijn dichtwerk ‘Ilias’ spreekt Homerus (circa negende eeuw voor Christus) al van een ‘geluidshoorn’: de eerste geschreven overlevering van het bestaan van een hoorhulpmiddel. En de Syrische geneeskundige Archigenes ontwikkelt rond 100 na Christus allerlei hoorns om geluid te versterken. Het gaat bijvoorbeeld om een forse liggende kruik waarvan de uiteinden spits toelopen en twee openingen hebben: een opening om te spreken en een opening om te luisteren. Voor een gesprek onder vier ogen is deze vinding best aardig, maar zodra er meer mensen aan het woord zijn, is het effect zeer gering.

Dekkers’ oorschelp

Als het Romeinse Rijk ten onder gaat, komt ook de ontwikkeling van het hoortoestel tot stilstand. Maar vanaf het einde van de zeventiende eeuw krijgt deze ontwikkeling nieuwe impulsen. Voor het eerst verschijnen er beschrijvingen van soms zeer ingenieuze toestellen die het gehoor moeten verbeteren. Zo ontwikkelt de Nederlander Frederick Dekkers (1648-1720) een hoortoestel met conisch gevormde oorschelp die met een band om het hoofd wordt gedragen. Een illustratie van dit hoortoestel in een boek uit 1673 is waarschijnlijk de eerste illustratie van een

toestel dat speciaal voor slechthorenden wordt ontworpen. En in 1692 beschrijft de Nederlandse anatoom Antonius Nuck een trompethoorn in een door hem gepubliceerde uitgave over chirurgische experimenten en verrichtingen. Deze trompethoorn bestaat uit een opgerolde buis die steeds kleiner wordt en uitmondt in een oorstuk. De hoorn staat op een steel met handgreep, waarmee de gebruiker hem kan vasthouden.

Rijke fantasie

Aan het begin van de negentiende eeuw verschijnen hoortoestellen voor het eerst in grote aantallen. Er zijn hulpmiddelen waarmee de slechthorende zijn oorschelp naar voren kan duwen, maar ook instrumenten in de vorm van een beker, schelp, trechter, hoorn, slang of waaier. Hoortoestellen worden verborgen in hoeden, achter de baard of in het haar. Ze worden verstoppt in broches, wandelstokken, toneelkijkers en zelfs in nepboeken die je onder je arm kunt dragen. Ook worden ‘hoortoestellen’ bedacht die werken met beengleiding. Er komen platen (van rubber, ahornhout of eboniet) die je tegen je boventanden kunt zetten. Het geluid reflecteert tegen de plaat en ‘bereikt’ vervolgens via de tanden het gehoor. Het effect van al deze uitvindingen? Helaas, veel meer soelaas dan de hand achter het oor bieden ze niet. Eigenlijk doen deze eerste zogenaamde mechanische hoortoestellen niet veel meer dan de oorschelp vergroten.



1637. Een van de oudste illustraties van een hoorhulpmiddel: de ‘Ellips Otica’



1673. Dekkers’ oorschelp



1692. De trompethoorn beschreven door Antonius Nuck



1



2



3



4



5



6



7



8



9

1. Koperen trompethoorn

2. Hoortoestel als 'vergroter' van de oorschelp

3. 'London Dome' (klokmodel), 19e eeuw

Aan het eind van de 19e eeuw ontstaat een trend om hoortoestellen te verbergen in alledaagse gebruiksvoorwerpen:

4. Waaier

6. Vaas

5. Wandelstok

7. Wandelstok

8. Verguld gehoorganghoortje

9. Parijse hoorn, eind 19e eeuw

Guye-hoorn

Omdat iedereen met een beetje technisch inzicht een mechanisch hoortoestel kan maken, kent de verscheidenheid aan ontwerpen amper grenzen. Ook de namen getuigen van grote creativiteit: 'Kamperhoortje', 'Hoornklokje', 'Trekpot'. Het is een Amsterdammer die een van de populairste modellen ontwerpt: professor Ambroise Guye (1839-1905). Zijn 'Guye-hoorn' bestaat uit een schotelvormige reflector en een conische buis, met aan het eind daarvan een oorstuk. Dit instrument wordt vanwege zijn vorm ook wel 'banjohoorn' genoemd en het ontwerp is zo ingenieus dat het zelfs in de Eerste Wereldoorlog wordt gebruikt om de vijand over het niemandsland heen te kunnen horen. Toch bieden de mechanische toestellen niet echt soelaas. Ze zorgen weliswaar voor enige gehoorverbetering, maar zijn onpraktisch in het gebruik. Je hebt namelijk altijd één hand nodig om ze vast te houden. Bovendien kun je ze maar naar één bron richten. Als er elders iets gezegd wordt, vang je dat dus niet op.

Elektrisch toestel

In de periode 1870-1910 worden allerlei ontdekkingen gedaan op het gebied van elektromagnetisme, spanningsbronnen, geluid en versterking. In 1876 vindt Alexander Graham Bell de telefoon uit. Enkele jaren later komen de Engelse natuurkundige David Hughes en Francis Blake jr. vrijwel gelijktijdig met de eerste bruikbare microfoon op de proppen. En in 1896 combineert Bertram Thornton beide uitvindingen met batterijen tot een hoortoestel. Het is groot, lomp en zwaar, maar desondanks een doorbraak. In de kast van het toestel – die op een tafel kan worden geplaatst – bevinden zich de batterijen. Deze versterken het geluid dat wordt opgevangen door een microfoon en geven het door aan een luidspreker die de slechthorende aan zijn oor houdt. Daarmee zijn de drie onderdelen van het elektrisch hoortoestel zoals we dat ook nu nog kennen voor het eerst gecombineerd: batterij, microfoon en luidspreker. Het eerste elektrische hoortoestel is geboren. In 1899 verschijnt het op de markt. Het is vervaardigd door de 'Akouphone Company' uit de Amerikaanse



ca. 1920. Demonstratie van de 'Rhodes Audiphone'. Dit beengeleidings-toestel gaf een versterking tot 30 dB, mits de gebruiker een gezond en sterk gebit had

staat Alabama en heet de 'Akou-lallion' (naar de Griekse woorden 'horen' en 'luisteren'). Handzaam is het apparaat niet en goedkoop al evenmin: het ding kost vierhonderd dollar, een fortuin in die dagen.

1911 – 1920

“Balt de vuisten”

Slechthorenden oproepen “het onvermijdbare met waardigheid te dragen” en de samenleving “overtuigen van onze volwaardigheid”. Dat waren volgens bestuurslid W.N. Klein twee belangrijke speerpunten van de Vereeniging tot Bevordering der Belangen van Slechthoorenden. Om deze doelen te bereiken, ging de vereniging verder op de weg die oprichter Ott Bultman was ingeslagen. Al snel leidden deze inspanningen tot aansprekende resultaten.

DOOR KOEN-MACHIEL VAN DE WETERING



Zo wist de vereniging al in 1914 een doel te realiseren waarvoor Ott Bultman hartstochtelijk had gepleit: speciaal onderwijs. Zowel in Amsterdam als in Den Haag werd in dat jaar namelijk een school voor slechthorende kinderen opgericht, terwijl Rotterdam zes jaar later zou volgen. In alle drie de gevallen waren verenigingsleden nauw bij de totstandkoming van deze scholen betrokken. De allereerste afdeling van de vereniging (die van Amsterdam, opgericht op 25 juni 1911) had bijvoorbeeld twee “inhaal-cursussen” voor slechthorende kinderen georganiseerd en vervolgens de gemeente met succes om subsidie gevraagd voor een permanente school. “Het waren deze cursussen”, schreef de directeur van deze school later, “die de oogen der autoriteiten openden [...] Dat zooveel leed jaren lang in de scholen verborgen kon blijven, het was een openbaring.”

Meer begrip

Dat de vereniging aan de wieg stond van het slechthorendenonderwijs in Nederland, vervulde de leden met grote trots. Want velen van hen bewaarden pijnlijke herinneringen aan hun schooljaren, waarin ze ten onrechte voor dom, lui of zelfs achterlijk waren versleten. Speciaal

onderwijs, zo hoopten ze, zou aan dit onbegrip een einde maken. Maar daarnaast dienden de scholen nog een hoger doel. Want hoe konden kinderen zich goed ontwikkelen als ze simpelweg de lessen niet konden volgen? Dankzij speciaal onderwijs, verwachtte de vereniging, zouden minder slechthorenden op een zijspoor komen te staan.

Gratis advies

Ook de andere activiteiten van de vereniging, zoals de arbeidsbemiddeling en de cursussen ‘liplezen’ (spraakafzien), waren er vooral op gericht slechthorenden een volwaardige plaats in de samenleving te geven. Omdat hoortoestellen daarvoor natuurlijk het meest aangewezen hulpmiddel waren, werd al vroeg een ‘proefkist’ ingericht: een collectie hoorapparaten die slechthorenden op aanvraag thuis konden uitproberen. Daarnaast legde bestuurslid Tine Marcus in haar woning in Soest een nog veel grotere verzameling aan: niet alleen van hulpmiddelen die wél effect hadden, maar ook van ‘kwakzalverstuig’ dat ze ter lering en vermaak tentoonstelde in een ‘gruwelkastje’. Al snel kreeg haar verzameling de naam ‘Centraal Magazijn’. In dit magazijn konden slechthorenden verschillende toestellen gratis uitproberen, kregen ze onafhankelijk advies en werden ze doorverwezen naar een betrouwbare leverancier. “Sinds Tine Marcus [...] met haar ééne oude en toevallig verkregen hoorbuis het nut en ’t genot van zulk een hulpmiddel

Achter de schermen

Toen in 1927 in Amerika de spreken- de film werd geïntroduceerd, leidde dat bij veel Nederlandse slechthorenden tot ongerustheid. Want zou deze uitvinding hun bioscoopgenot niet bederven? De “geruchten uit Dollarland” deden H. Verstraten in elk geval het ergste vrezen: “Dat zou een geweldige knauw voor ons zijn, geen bijschriften meer bij de film.” Het Algemeen Handelsblad betwijfelde echter of ‘dooven’ (lees: slechthorenden) deze bijschriften überhaupt nodig hadden: “Lezer, neem eens een doove mede naar den zwijgenden film, een die heeft leeren lezen van de lippen – zoodat hij tijdens de geweldige liefdes- en andere gebaren ziet wat de filmartisten werkelijk tegen elkaar zeiden terwijl zij theatraal gesticuleerden voor de camera. In Stockholm heeft men een bond van ontwikkelde dooven onlangs getraceerd op een speciaal tragischen niet-sprekenden film; het theater heeft al dien tijd gedaverd van het lachen. Want terwijl de niet-dooven alleen de wanhopige hertenooogen en de bevende lippen van het verlaten meisje zagen, bemerkten de dooven dat zij tegen den camera-man riep om een nieuw stuk kauwgom.”

← Een slechthorend meisje oefent haar uitspraak voor de spiegel

bij ervaring leerde kennen”, schreef haar boezemvriendin Cor Emous, “rustte zij niet voor ze in binnen- en buitenland alles bijeen gezameld had wat toen op ’t gebied van hoorinstrumenten bestond.”

Inventarisatie

Om zo nauwkeurig mogelijk een hoor-toestel te kunnen voorschrijven, zocht de vereniging al vroeg hulp in wetenschappelijke kring. Zo werden alle toestellen van het Centraal Magazijn gemeten door prof. dr. Zwaardemaker, die de versterkingsfactor ervan vastlegde in een handzaam boekje. De vereniging gaf deze catalogus in 1917 uit, zodat ook slechthorenden die niet in staat waren naar Soest af te reizen hem konden raadplegen. In zijn voorwoord schreef Zwaardemaker: “Niemand schaamt zich meer voor een bril. Gemakkelijk te dragen als de optische toestellen zijn, ziet men ’s Heeren wegen door dragers van brillen bevolkt. Doch de oorheekunde is zoover nog niet. Zij streeft, maar heeft nog niet gegrepen.”

Nieuwsgierig

Na verloop van tijd ging het Centraal Magazijn ook rechtstreeks toestellen verkopen. De commissie die het hiervoor ontving van fabrikanten, werd in een ‘Instrumentenfonds’ gestort waarop slechthorenden met een smalle beurs een beroep konden doen. En in 1916 kwam de vereniging op het idee om een tentoonstelling te organiseren. De belangrijkste

redenen hiervoor waren dat de elektrische toestellen in de proefkist vaak beschadigd retour kwamen en dat batterijen tijdens de Eerste Wereldoorlog moeilijk te verkrijgen waren. Omdat men de elektrische toestellen niet uit de kist kon weglaten – het waren juist deze toestellen waarnaar slechthorenden het meest reikhalzend uitkeken – besloot de vereniging zelf het land in te gaan.

In de rij

Op de eerste tentoonstelling – van 13 tot en met 22 januari 1917 in Haarlem – wist de vereniging het geven van voorlichting en het maken van ‘propaganda’ op een

slimme manier te verenigen. Want op de tentoonstelling waren niet alleen veel hoortoestellen, ‘doovenbellen’ en handalfabetten te bewonderen, maar ook allerlei verenigingsmateriaal zoals prentkaarten, zakkalenders en brochures. Ook waren er verschillende importeurs van elektrische apparaten aanwezig en gaf het hoofd van de Haagse school voor slechthorenden twaalf kinderen een openbare les in spraakafzien. De tentoonstelling was een schot in de roos: vaak werden Tine Marcus en haar assistenten ’s ochtends vroeg al door bezoekers opgewacht. Ongeveer 3.000 mensen uit het hele land kwamen op de tentoonstelling af, waar-

1917. Tine Marcus (links) en Cor Emous demonstreren de hoorslang op de tentoonstelling in Haarlem



Oppassen bij het oversteken

Hoewel het begrip ‘toegankelijkheid voor auditief gehandicapten’ nog moest worden uitgevonden, zette de vereniging zich er al vroeg voor in. Zo liet de ‘Propagandacommissie’ in 1917 honderden “waarschuwings-cartons” drukken voor trein- en tramstations. Deze borden waren in de eerste plaats bedoeld om slechthorenden op een veilige manier van het openbaar vervoer gebruik te laten maken, maar vestigden tegelijkertijd de aandacht op het bestaan van de vereniging en de betekenis van de roodwitte ‘draagpenning’. Op de cartons stonden namelijk met grote letters de naam van de vereniging, daaronder in tweekleurendruk de penning en

van er 133 direct lid werden. Kort daarna won de vereniging nog eens 164 leden, dankzij de publiciteit die de tentoonstelling genereerde. Aangemoedigd door dit succes kondigde de vereniging direct een tweede tentoonstelling aan, ditmaal in Twente. Ook in de daaropvolgende jaren werden – tot de Tweede Wereldoorlog – elk jaar meerdere exposities georganiseerd.

Discreet

Voor al dankzij de tentoonstellingen steeg het ledenaantal spectaculair: van 500 in 1911 tot 3.000 in 1920. Bovendien werden in dezelfde periode maar liefst zestien afdelingen opgericht. Deze explosieve groei laat zien dat aan het werk van de vereniging grote behoefte bestond. Maar het zorgde ook voor een administratief probleem. Want nu de leden in groten getale toestroomden, werd de onderlinge communicatie steeds lastiger. Werd het geen tijd om een centrale ledenlijst te laten drukken? Aanvankelijk vond het bestuur dat geen goed idee. Sommige leden wilden namelijk niet dat hun naam openbaar werd gemaakt en andere slechthorenden werden juist uit angst daarvoor geen lid. Bovendien vreesde het bestuur dat kwakzalvers de lijst zouden misbruiken om hun pro-

daaronder de woorden: “Dragers van bovenstaand kenteken zijn slechthorend, S.H. Aan het publiek en de beambten wordt dringend gevraagd hen, zoo noodig, behulpzaam te zijn en NIET met woorden doch met *gebaren* voor gevaar te waarschuwen.” Na een stevige lobby wist de vereniging de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij en de Staatsspoorwegen bereid te krijgen de borden te plaatsen op alle Nederlandse treinstations en een groot aantal tramstations. Ook deed de vereniging met succes haar beklag over de regelmatige “verkeerden stand der aanwijzingsborden”, die aangaven waar de treinen zouden vertrekken.

ducten bij “minder zelfstandige leden” aan de man te brengen. Maar nadat de algemene ledenvergadering alle voors en tegens zorgvuldig had afgewogen, besloot het bestuur in 1917 toch zo’n lijst te laten drukken. Namen van leden die bezwaar hadden, zouden echter door een stippellijntje worden vervangen.

Drempel

Het intense debat over de ledenlijst laat zien dat nog lang niet alle slechthorenden openlijk voor hun ‘gebrek’ durfden uit te komen. De vereniging deed alles om hen te helpen deze ‘valse schaamte’ te overwinnen. Zo riep ze slechthorenden op “zooveel mogelijk in het publiek gebruik te maken van spreekbuis en andere hulpmiddelen, opdat het publiek daaraan gewend zal raken en het niet als iets mals zal beschouwen, evenmin als lorgnet of bril”. Ook liet Tine Marcus kaartjes drukken met de tekst: “Wilt u zoo goed zijn een beetje duidelijk tot mij te spreken? Ik ben wat hardhoorend.” Slechthorenden konden die kaartjes ondertekenen en ophangen in hun kantoor of werkplaats. Zo vergemakkelijkten ze het contact met goedgehoorden en maakten ze slechthorendheid op een laagdrempelige manier bespreekbaar.

“Wees geduldig”



Om goedhorenden te vragen begrip op te brengen voor slechthorendheid, bracht de vereniging al in de jaren tien een draagpenning uit. Hierop prijken de letters ‘S.H.’: decennialang dé afkorting voor ‘slechthorend’.

Niet alle leden wilden of durfden de penning echter te dragen. Zo schreef een abonnee van ‘Ons Maandblad’ in 1917 dat de meeste mensen het te druk hadden om het insigne op te merken en vaak niet wisten wat het betekende. “Zoo vroeg iemand mij eens op het perron te A.: zijt u soms van het Roode Kruis? Inplaats dat men mij te hulp zou komen, verwachtte men hulp van mij!” Maar hoofd-redacteur W.N. Klein moedigde hem aan de penning juist wél

De tien geboden voor den doove

1. Kom openlijk voor uw gebrek uit en bestrijd de valsche schaamte.
2. Gebruik ten allen tijde uw gehoorinstrument.
3. Wees opmerkzaam en gebruik niet alleen uw ooren maar ook uw oogen.
4. Wees geduldig en bedenk hoeveel geduld men met u moet hebben.
5. Erger u niet, zelfs niet als men om een misverstand lacht.
6. Veins nooit iets te hebben verstaan als dat niet het geval is.
7. Plaats u steeds zoo, dat het licht op den mond van den spreker valt.
8. Spreek zelf duidelijk en rustig, opdat men duidelijk tot u spreke.
9. Wees dankbaar voor elke tegemoetkoming.
10. Oefen u volhardend in liplezen en behoud daardoor uw plaats in de samenleving.

te dragen, omdat die slechthorenden “aandrijft tot verzet tegen eigen schuwheid” en “goedgezinden tot nadenken brengt”. Als we “ bezig zijn ruimte voor ons te maken”, schreef hij, “past daarbij niet het ons zelf wegbergen van vroeger”. Om dat proces te versnellen, stelde Tine Marcus in 1920 een aantal handige tips op. De vereniging drukte deze “tien geboden” op een kaart en bood die voor tien cent te koop aan:

De tien geboden in den omgang met dooven

1. Spreek langzaam en duidelijk, zoo noodig met eenige verheffing van stem.
2. Schreeuw niet, en vooral niet vlak aan het oor.
3. Houd uw hoofd rustig en stil.
4. Maak niet meer beweging met uw lippen, dan bij het spreken met goedhoorenden.
5. Laat het licht zooveel mogelijk op uw mond vallen.
6. Toon geen wrevel of ongeduld.
7. Zeg hetzelfde woord nooit vaker dan twee keer, gebruik voor de derde maal liever een omschrijving.
8. Lach niet als de doove u niet verstaat.
9. Spreek beknopt, en noem het onderwerp van het gesprek het eerst of duid het aan.
10. Bedenk altijd, hoe moeilijk het ook voor u moge zijn om met een doove te spreken, dat het voor den doove nog oneindig veel moeilijker is u te verstaan.



1926. Pantomimeclub Adopa speelt ‘De Geneesheer tegen wil en dank’

Eindelijk begrepen

Ook het lotgenotencontact in de vele afdelingen hielp slechthorenden hun gehoorverlies meer te accepteren. Voor veel leden voelden de afdelingsbijeenkomsten als een warm bad: eindelijk hoefden ze niet langer op hun tenen te lopen. Bovendien konden ze nu van zaken genieten die voorheen vaak buiten hun bereik waren gebleven. Zo schreef Felix Hageman, die al vanaf het eerste uur bij de Bond van Slechthoorenden betrokken was, kort na de oprichting van de afdeling Amsterdam een schimmenspel voor slechthorenden. Later richtte hij zelfs de pantomimeclub ‘Adopa’ op.

Vlaggenschip

Behalve tijdens de afdelingsbijeenkomsten ontmoetten de leden elkaar ook in dé trots van de vereniging: ‘Ons Landhuis’ in Lunteren. Het landgoed waarop deze prachtige villa was gebouwd, had de vereniging in september 1911 cadeau gekregen van de slechthorende oud-notaris Van den Ham. De enige voorwaarde die hij had gesteld, was dat het gebouw in december 1913 onder de kap moest zijn. Om dat te realiseren, begon de toenmalige voorzitter (de jurist Baudet) in ijltempo fondsen te werven. Dat deed hij met veel succes: in korte tijd wist hij maar liefst 20.000 gulden in te zamelen. En zo nam de vereniging Ons Landhuis in 1914 in gebruik als exclusief rust- en ontspanningsoord voor haar leden. Ook werden hier voortaan de algemene ledenvergaderin-



Ons Landhuis groeide al snel uit tot het kloppend hart van de vereniging

gen en de jaarlijkse reünies gehouden. Vooral deze laatste bijeenkomsten, waaraan vaak honderden mensen deelnamen, zouden het saamhorigheidsgevoel enorm versterken. Want daar, zo schreef de ‘Réunie-commissie’, “klopt het hart van onze vereniging! Dáár brandt de vlam en wordt het vuur opnieuw gevoed.”

Vliegende start

“Zet de tanden op elkaar, balt de vuisten en laat elke spier, elke gelaatsstrek, elke tinteling in het oog de wereld doen zien dat gij ondanks uw gebrek u zelf in staat acht een eerste plaats in de maatschappij te veroveren.” Met die woorden had Heythekker lezers van ‘Het Gehoor’ eind 1907 opgeroepen de schouders eronder te zetten. De bouw van Ons Landhuis, de opening van drie speciale scholen en het succes van de tentoonstellingen tonen aan dat heel veel mensen die woorden ter harte hadden genomen. “Wie had het voor tien jaren durven hopen en gelooven”, jubelde Tine Marcus in maart 1917, “dat de dooven uit hun schuilhoeken konden worden gehaald, dat zij tot een gevoel van eenswillendheid en saamhorigheid konden worden gebracht, en dat zij ten slotte in het openbaar zouden durven uitkomen voor hun gebrek en tentoonstellen zouden alles wat aan hun gebrek zou kunnen tegemoetkomen? Is dat voor dooven niet een stoutmoedig stukje? En is het niet vele malen met geluk bekroond?”

WIM KASTELEIN:

“We hadden allemaal een toeter aan ons oor”

Waarschijnlijk is hij slechthorend geboren, maar het viel pas op toen hij naar school ging. Een oplettende juf luidde de noodklok bij zijn ouders die meteen met hem naar de kno-arts gingen. Te slechthorend voor het regulier onderwijs, zo luidde de diagnose. En zo kwam de toen zesjarige Wim Kastelein in 1937 terecht op een school voor slechthorende kinderen. Het was een tijd waarin voorzieningen voor slechthorenden dun gezaaid waren en het hoortoestel nog in de kinderschoenen stond.

DOOR JOKE VAN DER LEY

Niemand had er iets van gemerkt. Ook zijn ouders niet. De kleine Wim reageerde soms niet op hun vragen, maar dan vroegen zij het gewoon nog een keer. Verder werd er niet zo op gelet. Totdat Wim zes jaar werd en naar school ging. “De juf merkte dat ik niet goed hoorde. Zij had me achterin gezet en daar kon ik totaal niet volgen wat er gezegd werd. De juf vertelde mijn ouders dat er misschien iets mis kon zijn met mijn gehoor. En inderdaad: ik bleek een behoorlijk ‘perceptief gehoorverlies’ te hebben, een gehoorverlies waarbij het binnenoer niet goed werkt. Achteraf denk ik dat er iets is misgegaan bij mijn geboorte. Van regulier onderwijs kon in elk geval geen sprake meer zijn: ik moest naar de Prof. H. Burgerschool in Amsterdam, een speciale school voor slechthorende kinderen en kinderen met spraak-taalmoeilijkheden.”

Hoefijzer

Op deze school voelde de kleine Wim zich meteen thuis en beschermd. “De onderwijzers praatten langzaam en duidelijk. Daardoor leerde je steeds beter liplezen. Zij probeerden het niveau van de ‘normale’ school te handhaven, maar dat lukte niet altijd. We zaten in een hoefijzervorm in de klas en hadden allemaal een toeter aan ons oor. Niemand vond dat vreemd. Je wist gewoon niet beter. Bovendien was het de enige manier om iets te horen. Gehoorapparaten zoals

we die nu kennen, waren er in die tijd nog niet.” De band tussen de leerlingen was heel hecht. Zozeer dat Wim ook nu nog contact met hen heeft. “Er vallen er natuurlijk steeds meer weg. Dat is een natuurlijk proces. We waren echte makers voor het leven. In feite was dit mijn eerste vorm van lotgenotencontact!”

Beperkte keuze

Negen jaar deed Wim over de lagere school. Niet omdat hij slecht kon leren, maar omdat de Tweede Wereldoorlog roet in het eten gooide en tijdens de bezetting lessen regelmatig uitvielen. Na de lagere school was er geen vervolgonderwijs voor slechthorenden. En dus kwam Wim in 1946 weer terecht op het ‘gewone’ onderwijs, de ambachtsschool in Amsterdam waar hij een opleiding tot instrumentmaker volgde. “Niet zozeer omdat dit mijn grootste wens was”, licht hij toe, “maar omdat er maar een paar opleidingen waren die geschikt werden geacht voor slechthorenden. Ik kon bakker, automonteur of instrumentenmaker worden. Het werd het laatste. Later ben ik een hele andere kant uitgegaan.”

“In de jaren vijftig had ik niet veel aan mijn hoortoestellen”

Kassa's

Wim werd ook actief bij de Slecht Horende Jongeren Organisatie (SHJO) in Amsterdam, destijds een onderdeel van de NVVS. “Onder slechthorenden ontmoet je eerder begrip voor je problemen, daardoor ontstaat een band. Ik ontmoette daar ook mijn vrouw Janny. Ik kende haar al van de slechthorendenschool in Amsterdam, maar de vonk sloeg pas over toen wij elkaar opnieuw tegenkwamen bij de SHJO. Janny is zes jaar jonger dan ik en slechthorend als gevolg van otosclerose (verkalking van de gehoorbeentjes). Wij zijn inmiddels 48 jaar getrouwd.” Wim vond uiteindelijk een baan als technicus en werd belast met het onderhoud en de verkoop van kassa's aan winkels. “Ik zat altijd op de weg. In die tijd – de jaren vijftig – waren er al wel gehoorapparaten, al heb ik daar in het begin niet veel aan gehad. Ze waren voor mij veel te hard en deden pijn aan mijn oor. Ik gooide ze dan maar weer uit. Toen kon ik nog wel een beetje horen zonder hoortoestel. Nu zou dat niet meer gaan.” Wim trof destijds een uitstekende werkgever, die begreep wat slechthorendheid bete-

kent. “We hadden vergaderingen met zo’n dertig, veertig man. De directeur had een vaste plaats en naast hem bleef altijd een plaats onbezet. Die was voor mij. Dan kon ik hem goed verstaan. Andere mensen soms niet, maar je wordt heel slim om informatie op een andere manier te achterhalen.”

Proefkist

Rond zijn achtentwintigste werd Wim actief binnen de NVVS als bestuurslid. Hij was een enthousiast pleitbezorger van de mobiele ringleiding nadat die voor het eerst in 1962 aan de afdeling Amsterdam werd gepresenteerd. Ook bekleedde hij jarenlang de functie van voorzitter van de NVVS-afdeling Amsterdam die een eigen gebouw had aan de Vondelstraat. Dit gebouw, ‘Ons Eigen Huis’, had een vergaderzaal waarin overal steel- en koptelefoons stonden om het gesprokene te kunnen verstaan. En hij was de stuwende kracht achter een uniek vrijwilligersproject: proefkisten met de laatste snufjes op het gebied van hoorhulpmiddelen en hoortoestellen, die ook nog konden worden uitgeprobeerd. “Dat idee ontstond in 1986 toen onze afdeling 75 jaar bestond”, legt Wim uit. “Al langer wilden we informatie bieden over hoorhulpmiddelen en mensen de gelegenheid bieden deze uit te proberen. Zo kwamen we op het idee om geld in te zamelen voor een proefkist. We begonnen met een beginkapitaal van tienduizend gulden. Daarmee kon de eerste proefkist worden ingericht. Een van onze leden stelde een kamer in haar woonhuis beschikbaar om de proefkist in op te stellen en we konden starten. Het was meteen een succes. Ook andere afdelingen gingen werken met een proefkist. Na zes jaar vonden we een nieuwe ruimte in het

“Aandacht voor slechthorendheid was, is en blijft nodig”

Doven- en Ontmoetingscentrum in Amsterdam. Daar maakten we een enorme kist waarin alle spullen konden worden opgeborgen en uitgesteld. Tot 2002 hebben we met proefkisten gewerkt. Toen sloot de NVVS een convenant met Oorakel en kwam er een einde aan dit unieke vrijwilligersproject.”

Doorgaan

Sinds Wim als zesjarig jongetje naar de Prof. H. Burgerschool ging, is er veel veranderd. Er zijn hoortoestellen in alle soorten en maten en de kansen voor slechthorenden om op een gelijkwaardige manier deel te nemen aan de maatschappij zijn enorm toegenomen. Toch zijn we er nog niet, vindt Wim. “De komende jaren moet de NVVS zich naar mijn idee vooral richten op concrete belangenbehartiging. Ik denk daarbij vooral aan juridische en sociaal-maatschappelijke ondersteuning. En natuurlijk moet de NVVS aandacht blijven vragen voor slechthorendheid. Dat was, is en blijft nodig.”





1929. Tot de Tweede Wereldoorlog geven veel mensen nog steeds de voorkeur aan toeters en slangen

De periode 1910-1940

Alle begin is moeilijk

De eerste elektrische hoortoestellen hebben allerlei kinderziektes en zijn erg duur. Maar een nieuwe uitvinding (de 'buisenversterker') geeft de ontwikkeling van het hoortoestel een nieuwe impuls.

DOOR STAN VERHAAG

Al een jaar na de 'Akou-lallion' verschijnt een vereenvoudigd model op de markt: de 'Akouphone' van zestig dollar. Inderdaad, een spectaculaire prijsverlaging vergeleken bij de vierhonderd dollar die de Akou-lallion kostte, maar nog altijd veel te duur voor de 'gewone man'. De Akouphone is een koolstofhoortoestel, gebaseerd op het principe van de telefoon. Hoe werkt het? Geluid brengt, door trilling op een membraan, koolstofkorreltjes in beweging. Dat zorgt voor weerstandsverandering, waardoor stroom die door een batterij wordt aangevoerd steeds wijzigt. Die wisselende stroomsterkte zorgt voor het ontstaan van geluid in de luidspreker. Hierdoor ontstaat een geringe versterking. Als de microfoon maar groot genoeg is, dan gaat er zoveel elektriciteit naar de luidspreker dat daar een behoorlijk hard geluid uit komt.

Distributie

De eerste toestellen nemen veel ruimte in beslag, de luidspreker en microfoon moeten met de hand worden vastgehouden en er zijn grote batterijen nodig om voldoende stroom te genereren. Toch vraagt de uitvinding van het elektrische hoortoestel om een distributienetwerk. Vanaf 1910 brengt Akouphone Company zijn hoortoestellen uit onder de naam 'Acousticon', dat uitgroeit tot een van de belangrijkste hoortoestellenveranciers ter wereld voor de Tweede Wereldoorlog. In Amerika heeft Acousticon in 1930 meer dan 150 regiokantoren en in 1923 krijgt ook Nederland een Acousticon-vertegenwoordiging. Een concurrent van Acousticon is de 'Deutsche Akustik-Gesellschaft' uit Berlijn, die van 1905 tot 1960 een belangrijk marktaandeel overtuert. En in Amsterdam opent P. Geervliet in 1910 een instrumentmakerij van leermiddelen voor natuurkundelessen.

Behalve hoorns verkoopt hij ook elektrische hoortoestellen. Ze zijn eenvoudig, maar verre van goedkoop. Zo vraagt Geervliet voor het 'Type C4' van de firma Akustik 60 gulden (met één microfoon) en 75 gulden voor een exemplaar met twee microfoons. Aangezien een arbeider in deze dagen ongeveer dertig gulden per week verdient, zijn deze toestellen dus alleen weggelegd voor een kleine groep rijken.

Nederland

Welke rol speelt Nederland in deze periode in de ontwikkeling van het hoortoestel? Technisch gezien is deze rol beperkt. Eind jaren twintig dringt kno-arts H. Zwaardemaker er bij Philips op aan een aantal elektrische hoorapparaten te ontwikkelen, zogenaamde 'Audions'. Philips maakt zes verschillende apparaten met een versterking van ongeveer 25 dB. De resultaten vallen echter zo tegen dat de



1927. Koolstofhoortoestel



ca. 1930. Koolstofhoortoestel



1944. Buisenhoortoestel



Professor Huizinga (1903-1972), de eerste hoogleraar Audiologie in Nederland

ca. 1942. Binnenkant buizenhoortoestel

ca. 1940. Kind met buizenhoortoestel op de borst. De batterij draagt hij onder de arm

toestellen nooit de consument bereiken. Op een ander vlak doet ons land wel van zich spreken. In 1929 is H.C. Huizing sr. de eerste audioloog én de eerste hoogleraar Audiologie van Nederland. Hij is de eerste die zich bezighoudt met het meten en door hulpmiddelen corrigeren van de gehoorsfunctie. Mede dankzij Huizing (en later in Utrecht ook J.J. Groen) wordt ons land toonaangevend in de audiologie – een positie die we ook nu nog bekleden.

Beperkte mogelijkheden

In de jaren dertig worden de elektrische hoortoestellen verbeterd, maar tot een echte doorbraak komt het niet. Kno-

artsen schrijven in deze periode nog geen hoortoestellen voor. Hoogstens verwijzen ze patiënten naar speciaalzaken, waarvan er in de Randstad enkele te vinden zijn. Behalve de prijs staan ook de beperkte mogelijkheden van het hoortoestel een doorbraak in de weg. Het geluid is niet best, bijregelen is nauwelijks mogelijk en de toestellen zijn moeilijk te dragen vanwege de enorme batterijen. Ook is de gemiddelde Nederlander technisch zo beperkt onderlegd dat hem bij het zien van een hoortoestel het angstzweet uitbreekt – laat staan dat hij zich waagt aan het bedienen ervan. Het koolstofhoortoestel wordt tot het begin van de Tweede

Wereldoorlog sporadisch verkocht aan de happy few. De meeste toestellen zijn niet krachtig genoeg om ook mensen met een enigszins ernstige gehoorbeperking te helpen. Zij geven nog steeds de voorkeur aan ‘toeters’ (hoorns) en ‘slangen’ van rubber of buigbaar metaal die het geluid van de toeter naar het oor brengen.

Belangrijke stap

In de jaren dertig komt de buizenversterker op de markt, een belangrijke stap voor de verbetering van het hoortoestel. De slechthorende Engelse ingenieur John Fleming komt de eer toe het tamelijk ingewikkelde principe van de vacuümbuis

te hebben ontdekt. Deze bestaat uit elektroden in een luchtledig gemaakte glazen kolf en wordt gebruikt om stromen te regelen, aanvankelijk om zwakke radiosignalen te versterken. Het principe van microfoon, luidspreker, versterker en batterij blijft gehandhaafd. De buizenhoortoestellen beschikken over zoveel vermogen dat ook mensen met een ernstige gehoorbeperking er iets aan hebben. In 1934 verschijnt er een draagbare versie. Dat is te danken aan de minibuizen van anderhalve centimeter lang en een halve centimeter doorsnee, die nu eens niet in Amerika zijn ontwikkeld, maar in Engeland. Tot die tijd blijft de hoortoestelgebruiker trouw aan het koolstofhoortoestel en zelfs aan het mechanisch toestel. Pas rond 1940 legt het koolstofhoortoestel definitief het loodje ten faveure van het hoortoestel met buizenversterker.

Bruikbaar

De buizenhoortoestellen maken gebruik van twee batterijen: één voor de buizen en één voor het elektrische circuit. Prettig zijn de



Jaren dertig. Eerste Kamerlid met koolstofhoortoestel

ca. 1942. Buizenhoortoestel



batterijen niet: ze lekken, zijn zwaar en duur en raken snel leeg. Toch slagen de buizenversterkers erin om geluid voldoende te versterken zonder veel vervorming. Tussen 1930 en 1940 wordt het elektrische hoortoestel echt bruikbaar. Helaas verkeert de economie dit decennium in een dip, wat de verkoop remt. Ook de snoertjes en de stekkertjes (die de audicien zelf moet maken) vormen een obstakel. Ze gaan snel stuk en de hoortoestellendragers worden het op en neer draven naar de winkel al snel moe. Pas na de Tweede Wereldoorlog wordt het mogelijk om batterijen volledig te integreren in de microfoonunit. Voor het eerst kan het hoortoestel dan in een borstzakje worden gedragen.

1920 – 1940

“Onmogelijk staat niet in ons woordenboek”

Van “in zichzelf gekeerde mokkers” tot “taaie vechters”. Daarin had de vereniging volgens sympathisant Felix Kirchhoff veel slechthorenden weten te veranderen. Misschien was dit wel haar grootste prestatie in de eerste tien jaren van haar bestaan: aantonen dat zelfhulp een zeer krachtig instrument was. In de jaren twintig en dertig brak dit inzicht verder door en kwam de vereniging tot grote bloei.

DOOR KOEN-MACHIEL VAN DE WETERING



Volgens vele ooggetuigen speelde de gepensioneerde HBS-leraar Herman Snijders hierbij een belangrijke rol. Want onder zijn bijna twintig jaar durende voorzitterschap breidde de vereniging haar activiteiten aanzienlijk uit. Zo gaf het Anna Fontein Fonds onvermogen slechthorenden vanaf 1927 een bijdrage in de verblijfskosten van Ons Landhuis, organiseerde de vereniging in 1925 voor de eerste keer een groepsreis naar het buitenland en schreef bestuurslid Bertha Muller in 1931 een baanbrekend boek over de ervaringen van slechthorenden. Bovendien verdubbelde het ledenaantal van 3.000 in 1920 tot bijna 6.000 in 1940 en werden 29 afdelingen aan de al bestaande 16 toegevoegd. Dat het de vereniging voor de wind ging, bleek ook uit het feit dat er een heus ‘bondslied’ werd gecomponeerd en dat de frequentie van het verenigingsblad omhoog ging: in 1926 werd ‘Ons Maandblad’ vervangen door het tweewekelijks verschijnende ‘Naar het Volle Leven’.

Vooruitgang

Ook de ontwikkeling van hoorinstrumenten gaf slechthorenden hoop. Want in de periode 1920-1940 begon zowel de kwaliteit als de beschikbaarheid van hoortoestellen langzaam toe te nemen. Zo vestigde de bekende Amerikaanse hoortoestellenleverancier ‘Acousticon’ zich in 1923 ook in Nederland, ontwikkelde Philips zes elektrische hoorapparaten (zogenaamde ‘Audions’) en kwam in 1934 een draagbare versie van het hoortoestel met buizenversterker op de markt. Toch was er nog geen sprake van een grote doorbraak. Want hoewel het elektrische hoortoestel in de jaren dertig echt bruikbaar werd, stagneerde de verkoop ervan door de economische crisis. En de Audions bereikten zelfs nooit de consument.

Kampioen

Van de technische vooruitgang konden dus nog maar weinig slechthorenden profiteren. Daarom besteedde de vereniging veel

← 1939. Slechthorende kinderen voeren een vlaggenparade op ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Ons Landhuis



Miscommunicatie in het Centraal Magazijn

“‘t Was een goedig oud manneke en hij wou zielsgraag geholpen worden”, schreef Cor Emous in 1933. “Maar ‘t was moeilijk van hem af te zien en nóg moeilijker hem te doen verstaan dat ik zelf geheel doof was [...] Ik wees op mijn mond en zei duidelijk: “Ik moet áfzien, dus u moet wat langzaam spreken en uw lippen niet zoo op elkaar houden onder ‘t spreken!” Tot mijn groote schrik ging toen zijn mond wijd open, bleef wijd open en z’n oogen keken gretig – of ik ‘t nou zien zou! Hóe ik op dat oogenblik zoo’n heldere inval kreeg weet ik niet, maar ‘k begreep ineens: ‘De man denkt dat ik hem vroeg z’n mond open te doen om een diagnose te stellen!’ Ik kon me haast niet goed houden, maar klopte hem op de schouders en zei zoo ernstig mogelijk: ‘O ja, ik zie het al, we zullen eens metalen hoofdhoorns probeeren!’ Dicht ging de mond en bleef dat gelukkig, zoodat ik gelegenheid kreeg hem vragen te stellen [...] En met ‘n groote metalen hoofdhoorn en de overtuiging dat daar in Soest toch maar knappe professors wonen, die aan je tong zien wat voor instrument je moet hebben, vertrok het manneke.”

aandacht aan ‘liplezen’ (spraakafzien), bijvoorbeeld door talloze vakantiecurssussen in Ons Landhuis te geven. Ook werd in 1930 voor de eerste keer een landelijke ‘lipleeswedstrijd’ georganiseerd, waarnaar elke afdeling haar beste kandidaat mocht afvaardigen. Enkele jaren later riep de ‘Lipleeswedstrijd Commissie’ zelfs een officieel examen in het leven, omdat ze het jammer vond dat alleen de drie winnaars een diploma kregen. Om te zorgen dat álle slechthorenden zo’n certificaat in de wacht konden slepen, ging de commissie examens afnemen. En ook buiten de eigen kring probeerde de vereniging spraakafzien meer aanzien te geven. Hoe zat het bijvoorbeeld met het niveau van de lipleesleraren in Nederland? Na “ernstig onderzoek” constateerde een commissie dat er veel “gebeunhaasd” werd. Daarom pleitte de commissie ervoor dit beroep een erkende status te geven. Dankzij deze lobby nam de ‘Vereeniging voor Logopädie en Phoniatrie’ in 1932 de opleiding ‘Leraaren in Liplezen’ op in haar examenprogramma.

Samen luisteren

Hoewel spraakafzien in 1-op-1-gesprekken natuurlijk van grote waarde was, hadden slechthorenden er veel minder aan als ze ver van de spreker af stonden of als die een hele groep toesprak en dus regelmatig zijn gezicht bewoog. Daarom erkende de vereniging al vroeg het belang van de ‘groepstelefoon’: een microfoon met versterker, gekoppeld aan een serie koptelefoons. Om zowel de aanleg als het gebruik van deze groepstelefoons te bevorderen, liet de ‘Propagandacommissie’ in 1933 bordjes drukken met de tekst: “In dit gebouw is een telefoon voor slechthoorenden.” Leden konden die bordjes gratis bestellen om ze te verspreiden bij kerken, concertzalen en andere openbare gebouwen. Ook richtte de vereniging eind 1938 de ‘Centrale Telefoon-Commissie’ op, die technisch advies gaf en controles uitvoerde.

Beter werk

Intussen raakte ook de arbeidsbemiddeling steeds beter georganiseerd. Al sinds 1908 had de Bond van Slechthoorenden zich volop ingezet om slechthorenden aan werk te helpen, maar op

5 juni 1926 werd hiervoor een eigen Arbeidsbureau opgezet. Dit bureau vond binnen een half jaar twaalf afdelingen bereid een plaatselijk comité op te richten en vroeg slechthorenden vervolgens via een persbericht zich te melden. Ze konden dan gratis van de diensten van het bureau gebruik maken, mits ze bereid waren een hoorinstrument te gebruiken. Ongeveer tachtig mensen namen contact op. Niet allen waren zonder werk: het grootste deel hoopte simpelweg op een betere positie.

Samenwerking

In 1933, toen het aantal comités was gestegen tot negentien, meldde het Arbeidsbureau dat de honderden bemiddelingspogingen 172 keer tot plaatsing hadden geleid. Maar het Arbeidsbureau was niet de enige poot van de vereniging die aan arbeidsbemiddeling deed. Want ook het in 1936 opgerichte Anna van Staveren Fonds gaf steun aan werkzoekende slechthorenden. En medio 1927 nam het bestuur deel aan een vergadering waarin verschil-

In de crisisjaren hadden slechthorende werkzoekenden het extra zwaar ('Dovemansdeur' van Johan Braakensiek)



Doof of slechthorend?

Om geld in te zamelen voor het Onderwijsfonds, gaf de vereniging in 1933 kunstenaar Aart van Dobbenburgh opdracht om een krachtige “propaganda-plaat” te maken. Het eindresultaat, een nogal sombere lithografie van een bedrukt kijkende jongen, kon echter niet alle leden bekoren. Zo plaatste Heythekker kritische kanttekeningen bij de titel ‘Wij dooven’: “Onze Vereeniging heeft er steeds naar gestreefd het begrip slechthoorend en doofstom goed uit elkaar te houden; onze organisatie is gesticht door slechthoorenden en door hen uitgebouwd [...] Zou het in dit geval dan niet veel juister zijn geweest ‘WIJ SLECHTHOORENDEN’ boven de jongenskop te plaatsen?” Bertha Muller, die het artistieke scheppingsproces op de voet had gevolgd, liet echter weten dat de titel het resultaat was van zorgvuldig overleg. “Wij van onzen kant hadden een keurige, soliede tekst theoretisch en netjes in elkaar getimmerd. Maar drie regels nuchtere bloc-letters [...] was voor den kunstenaar een groot offer.” Daarom had hij een kortere titel voorgesteld, waarmee de meerderheid van het bestuur vervolgens had ingestemd. Het doel heiligde soms de middelen, vond Muller: “Een propaganda-plaat moet nu eenmaal de dingen kras zeggen, wil ze überhaupt iets zeggen. Bovendien: ‘Wij slechthoorenden’, dat klinkt niet, is niet suggestief.”



lende organisaties de noodzaak bespraken om iets te gaan doen aan arbeidsbemiddeling voor gedeeltelijk invaliden. In augustus leidde dit tot de oprichting van de ‘Nederlandse Vereeniging tot bevordering van den arbeid voor onvolwaardige arbeidskrachten’ (AVO). Het bestuur betreurde de gekozen naam, maar zou jarenlang met deze organisatie samenwerken. Zo was de vereniging onder andere vertegenwoordigd op de eerste AVO-tentoonstelling in oktober 1928.

Landelijke dekking

Niet alleen de arbeidsbemiddeling, maar ook de voorlichting over hoor-

toestellen breidde zich enorm uit: in 1926 circuleerden er al 25 proefkisten. En toen de afdeling Amsterdam op 29 oktober 1928 ‘Ons Eigen Huis’ opende, een pand dat al snel zou uitgroeien tot hét centrale kantoor van de vereniging, ging het helemaal hard. Want in 1933 stonden er behalve in de beide hoofddespoten (Centraal Magazijn in Soest en Ons Eigen Huis in Amsterdam) proefkisten in maar liefst 38 plaatsen in Nederland, 5 in Nederlands-Indië en 1 in Paramaribo. Zelfs toen Tine Marcus en Cor Emous in 1933 door “huiselijke zorgen en ziekte” genoodzaakt waren “het werk der Instrumentenvoorziening, dat hun

zoo lief was” op te geven en het Centraal Magazijn ophield te bestaan, bleef het aantal proefkisten stijgen.

Kosmopolitisch

Mede dankzij de proefkisten kreeg de vereniging ook in Nederlands-Indië meer voet aan de grond. Al sinds 1917 hadden verschillende Indische leden met het hoofdbestuur gecorrespondeerd en in 1922 had één van die leden een eerste proefkist verscheept. Toen Heythekker tijdens een zakenreis ook Sumatra en Java bezocht, richtten 22 leden op 5 juni 1925 in Bandoeng de eerste Indische afdeling op. Soerabaia, Malang en

“Laat ons zingen”

“‘t Kan! Wij slechthorenden kunnen zingen!” Op deze manier bejubelde W. de Vries de eerste keer dat hij samen met andere leden het gloednieuwe verenigingslied ten gehore had gebracht. Dat gebeurde na afloop van de algemene ledenvergadering op 25 juni 1938, “een datum die in onze annalen met gulden letteren zal worden geboekstaafd”.

Zo’n twee maanden eerder had de vereniging haar leden naar Deens voorbeeld opgeroepen een ‘bondslied’ te schrijven. Uit de veertien inzendingen werd de tekst van mevrouw Postma-Ezendam uit Amsterdam tot winnaar bekroond:

*Door de bond zijn wij vereenigd,
Vlochten wij een hechte band.
Staan wij weer in ‘t Volle Leven,
Tegen levensstorm bestand.
Oud en jong voert nu de strijd,
Tegen spot en eenzaamheid
Boven schaamte ver verheven.*

[refrein:]
Schaart u ook in onze rij,
Schaart u ook aan onze zij,
Sterk staan wij, frank en vrij
In ‘t Volle Leven.

*Laat ons zingen, laat ons juichen,
Overwonnen werd de smart,
Het geluk werd weergevonden,
In de vreugde van het hart.
Tegen schaamte van weleer
Draagt men nu ons schild met eer,
Nieuwe kracht werd weer gegeven.*

[nogmaals refrein]

Batavia volgden zo’n acht jaar daarna, terwijl ook bij leden in Semarang en Djokjakarta proefkisten gestationeerd werden. Sowieso was de vereniging sterk internationaal georiënteerd: al vroeg onderhield men contact met vele zusterverenigingen in het buitenland. Zo ontving de vereniging ter gelegenheid van haar 25-jarig jubileum in 1933 felicitaties uit Duitsland, Engeland, Frankrijk, Denemarken, Oostenrijk, Hongarije, Zuid-Afrika, Zweden en Amerika.

Meer klassen

Tussen al deze drukke activiteiten door besteedde de vereniging ook nog steeds veel aandacht aan speciaal onderwijs. Drie scholen vond het bestuur namelijk bij lange na niet voldoende: ook buiten de grote steden hadden slechthorende kinderen recht op aangepast onderwijs. Daarom onderzocht een ‘Commissie van Advies in Onderwijszaken’ in 1924 hoe een centrale school kon worden opgericht. De vereniging wilde deze school zelf gaan beheren, maar al snel bleek geld een groot struikelblok. Bovendien constateerde de commissie dat dankzij de verbeterde medische zorg de aanmeldingen voor de drie bestaande scholen langzaam achteruitliepen en dat een vierde school deze scholen misschien in problemen zou brengen. Ook de economische crisis gooide roet in het eten: in 1929 liet de inspecteur van het Buitengewoon Onderwijs weten dat subsidie voor een vierde school er wegens de recessie voorlopig niet inzat.

Eensgezind voor het kind

Veel leden waren hierdoor teleurgesteld, maar zeker niet gedesillusioneerd. “Een wankelmoedige houding doet ons te spoedig zeggen dat iets onmogelijk is, maar dat woord onmogelijk staat niet in ons woordenboek”, zei één van hen bijvoorbeeld in 1933. Om die woorden kracht bij te zetten, organiseerde de vereniging op 10 mei 1933 een ‘bloempjesdag’ om geld in te zamelen voor een op te richten Onderwijsfonds. Zo’n dertig afdelingen gingen met de bus rond, al hadden dat er eigenlijk meer moeten zijn: “Op enkele plaatsen had de overheid een roerende zorg voor de

portemonnaies van de burgers en werd het houden der collecte geweigerd”. Desalniettemin leverde de inzameling duizenden guldens op.

Signaleren

Ook de afdelingen bleven actief: in 1934 opende ‘School 14’ op initiatief van de afdeling Leeuwarden een aparte klas voor slechthorende kinderen. Eind 1939 werd deze klas weer opgeheven wegens een gebrek aan leerlingen. Maar dat aan speciaal onderwijs wel degelijk grote behoefte bestond, werd in hetzelfde jaar bewezen door dr. Belgraver. Die ontdekte namelijk dat in het Drentse Emmen en Zweeloo negen kinderen op 10.000 inwoners speciaal onderwijs nodig hadden. Naar aanleiding van dit onderzoek richtte de vereniging een eigen ‘Opsporingscommissie’ op, die een onderzoek startte in de Vechtstreek en later de provincie Utrecht. Een sociaal werkster probeerde ouders vervolgens te bewegen hun kind naar een huisarts of specialist te brengen.

Sterke scouts

De belangstelling van de vereniging voor de jeugd strekte zich verder uit dan de schoolklas. Ook aan hun psychische welbevinden werd gedacht: in 1925 nam de vereniging ‘Vergeet mij niet’ over van Cor Emous en stelde haar als redactrice aan. In dit tijdschrift, dat de ernstig slechthorende Emous op eigen initiatief sinds 1917



had uitgegeven, beantwoordde ‘Tante Cor’ op begripvolle toon brieven van kinderen en schreef ze opbeurende gedichtjes. Ook lanceerde Heythekker in 1934 het idee om een aparte jeugdafdeling op te richten. Hoewel die er pas in 1942 zou komen, werd in 1937 wel een ‘Commissie voor het Jeugdwerk’ in het leven geroepen. Wie weet was de vereniging hiertoe wel geïnspireerd geraakt door de Haagse school voor slechthorenden. Want die had eind 1929 een padvindersgroep voor slechthorende jongens opgericht, om “hen te laten zien dat zij precies hetzelfde doen kunnen als hoorende jongens en dat zij in alles met hen mee kunnen doen”. In de winter van 1932 trad deze padvindersgroep collectief toe tot de vereniging.

Eendracht

“Eenmaal doolden wij als geestelijke kluizenaars te midden der hoorenden”,

schreef een sympathisant van de vereniging in 1933. “Wij kenden elkander niet, steunden elkander niet, bemoedigden elkander niet. De troost, gelegen in de sympathie tusschen lotgenooten, verzachtte niet het leed dat wij te dragen hebben. Dit is niet langer zoo. Men heeft ons tot elkander gebracht.” De vereniging, zo wilde hij maar zeggen, had slechthorenden laten zien waartoe ze in staat waren als ze hun krachten bundelden. “Het schuchter gestamelde verzoek van den enkeling kan genegeerd worden”, constateerde ook Felix Kirchhoff, maar “de eisch van eenige duizenden dwingt gehoor af. Waar de enkeling wankelmoedig is en vertrouwen in eigen kracht mist, daar krijgt hij zelfvertrouwen en energie wanneer hij in verbond is met duizenden medestanders. Onze Vereeniging is daarvan een schitterend voorbeeld.”

MARGREETH MEEUWIS-DIENDER:

“Iedere maand gingen we naar de grote vereniging”

Het is 1947. Margreeth Diender, een slechthorend meisje van achttien jaar, ziet bij de groenteman in haar woonplaats Alkmaar een informatiekaart hangen van de NVVS. Enkele dagen later ontmoet ze enkele slechthorende leeftijdsgenoten en wordt de afdeling Alkmaar van de Slecht Horende Jongeren Organisatie (SHJO) opgericht, een onderafdeling van de NVVS. Het begin van een mooie tijd.

DOOR MARIE-JEANNE BISSCHEROUX

“Als baby had ik zware oorontstekingen en veel last van looporen. Ik werd geleidelijk slechthorend aan beide oren”, steekt Margreeth van wal. Ze is nu 79 jaar en formuleert rustig en duidelijk. “Waarschijnlijk was ik bij mijn geboorte al licht slechthorend. Mijn ouders dachten dat het erfelijk was, omdat de zus van mijn grootvader op haar achttiende doof was geworden.” Toen Margreeth bijna zes jaar was, stuurde haar moeder haar daarom naar wat toen ‘lipleesles’ heette. Dat was destijds nog niet zo gebruikelijk. “Veel herinner ik mij er niet van. Ik zie mezelf wel nog achterop de fiets van mijn moeder zitten. We kwamen terug van de oorspecialist en ik had grote warme doeken op mijn oren, waarschijnlijk vanwege mijn looporen. Zo bracht zij mij naar de lipleesles.”

Voorin

Als kind was Margreeth zich niet erg bewust van haar slechthorendheid. “Pas toen ik naar de basisschool ging, drong het meer tot mij door. Omdat ik de onderwijzer moeilijk kon verstaan, zat ik op de eerste rij. Achteraf heb ik mij gerealiseerd dat ik veel gemist moet hebben van klassikale gesprekken. Ik vroeg nooit wat er gezegd was, daarom dacht iedereen dat ik

← Margreeth deed in haar SHJO-tijd ook mee aan toneelstukjes

het wel gehoord had. In de vijfde en zesde klas waren er soms kinderen die mij plaagden met mijn slechte gehoor. ‘Dove Diender’, riepen ze dan. Maar daar haalde ik mijn schouders over op.”

Pleeggezin

Margreeth groeide op in Den Haag tot haar vijftiende jaar. Toen overleed haar moeder. Het was 1944. “Omdat mijn vader ondergedoken zat, werd ik opgevangen door vrienden van mijn ouders in

“We keken naar toneelstukjes met een koptelefoon op”

Alkmaar. Mijn zusje ging naar een pleeggezin in Gelderland. Toen mijn vader na de oorlog hertrouwde, bleef ik wonen bij mijn pleegouders in Alkmaar, omdat ik het daar zo naar mijn zin had.”

Mooie tijd

Als de dag van gisteren herinnert Margreeth zich hoe ze bij de groenteman in Alkmaar een informatiekaart zag hangen van de NVVS. “De contactpersoon woonde bij mij in de buurt. Ze vertelde me dat Jo van der Schaaf, de jeugdleider

van de SHJO, binnenkort bij haar langs zou komen. Hij was in dienst van de NVVS. Kort daarna hebben we onder zijn leiding met twee meisjes en drie jongens de afdeling Alkmaar van de SHJO opgericht. Zo leerde ik Tiny Kuipers kennen, met wie ik nu 61 jaar goed bevriend ben. Zij werd voorzitter en ik secretaris. Geleidelijk kwamen er meer leden bij. We maakten fietstochtjes in de omgeving of gingen samen naar het strand. Jo van der Schaaf organiseerde in vakantieperiodes ook landelijke activiteiten voor de SHJO, waar wij aan meededen. Verder bezochten we iedere maand trouw de grote vereniging, de NVVS in Alkmaar. We deden spelletjes en keken naar films. Er werden ook lezingen gehouden en toneelstukjes opgevoerd. Daarbij gebruikten we koptelefoons, want hoorapparaten hadden we nog niet. Een machtig mooie tijd hebben we gehad!”, mijmert Margreeth.

Gewoon

Margreeth haalt glimlachend een oude foto tevoorschijn van een groep vrolijke, jonge mensen, zittend op een grasveld voor een mooi pand met strodak. Ze kent er nog heel wat bij naam. “In de winter gingen we met alle SHJO-vrijwilligers uit het land regelmatig naar het toenmalige Meenthuis in Blaricum. Daar leerden we hoe we activiteiten konden organiseren voor de SHJO.” Margreeth zocht niet zozeer lotgenotencontact. “Ik had niet bewust de behoefte om met andere

slachthorenden op te trekken. Maar ik voelde mij er wel erg thuis, waarschijnlijk omdat ik me in die omgeving toch beter begrepen voelde.” Heeft ze haar slechthorendheid nooit als een probleem ervaren? “Ik ben ermee opgegroeid, ik wist niet beter. Ook in de SHJO spraken we er niet over. Het was gewoon. Omdat ik goed kon liplezen, kon ik me aardig redden. Ik had niet het gevoel dat ik iets miste. Ik ging wel altijd bewust met mijn rug naar het licht toe zitten, zodat ik goed kon liplezen.”

Middengroep

Eind 1950 verhuisde Margreeth naar Amsterdam. Ook daar werd zij actief voor de NVVS. Samen met een ander SHJO-lid organiseerde ze activiteiten voor de hoogste klas van de basisschool voor slechthorenden in Amsterdam. Ze deden spelletjes in het Beatrixpark of kampeerden bij het Meenthuis. Bij de SJHO leerde ze ook haar man Cor Meeuwis kennen met wie ze in 1952 trouwde. “Als baby werd hij zwaar slechthorend door een hersenvliesontsteking. Hij kon nauwelijks praten toen hij naar school ging. Zijn moeder heeft ervoor gevochten dat hij naar een slechthorendenschool kon in plaats van naar de dovenschool, omdat ze wist dat hij niet volledig doof was. Op de slechthorendenschool leerde hij liplezen. Ook hij was actief in het verenigingsleven in Amsterdam.” In 1954 kregen Cor en Margreeth een dochter, Louise. Het gezin deed vaak mee aan NVVS-activiteiten van de zogeheten ‘Middengroep’ voor leden van 30 tot 55 jaar. “In onze stacaravan in Sint Maarten brachten we vaak een gezellige dag door met bevriende NVVS-leden.”

“Ik had niet bewust de behoefte om met andere slechthorenden op te trekken”

Ontdekking

Begin jaren vijftig kreeg Margreeth hoorapparaten. “Mijn dokter had al vaker gezegd dat ik eens hoorapparaten moest proberen. Maar ik zei altijd: ‘Nee hoor, ik red mij prima. Ik mis niks.’ Hij ging achter me staan en hing een hoorapparaat aan mijn oor. Nou, ik wist niet hoe ik het had! Pas toen ontdekte ik wat ik al die jaren gemist had!” Toen Margreeth bijna vijftig was, werd ze geopereerd aan beide oren. “Ze hebben onder andere nieuwe trommelvlies aangebracht. Daarna heb ik vijftien jaar goed kunnen horen zonder hoorapparaten.” Vanaf haar 65e ging haar gehoor echter door ouderdom achteruit en stapte ze weer over op hoorapparaten. Op 1 januari 2007 stopte Margreeth na 33 jaar met haar werk voor de NVVS, de ledenadministratie van de afdeling Amsterdam. “Ik kijk terug op een fijne tijd met veel contacten. Met veel liefde en plezier heb ik deze taak volbracht.”



De periode 1940-1960

Het hoortoestel wordt volwassen

Na de Tweede Wereldoorlog ontwikkelt het hoortoestel zich razendsnel, vooral dankzij een revolutionaire uitvinding: de transistor.

DOOR STAN VERHAAG

De Tweede Wereldoorlog laat zijn sporen na: nogal wat mensen zijn slechthorend of zelfs doof geworden door al het lawaai van kanonnen en geweren. De aandacht voor slechthorendheid neemt toe, maar dat betekent nog niet dat slechthorendheid een algemeen aanvaard maatschappelijk verschijnsel wordt. Een bril wordt geaccepteerd, maar het devies voor een hoorapparaat is nog altijd: zo lang mogelijk uitstellen en zo min mogelijk zichtbaar laten zijn. Winkels voor hoortoestellen zijn tot in de jaren vijftig alleen te vinden in de grote steden. Mensen met een hoorprobleem zijn ‘patiënten’: winkelpersoneel loopt rond in witte jassen en behandeling vindt plaats achter gordijnen – iemand zou eens zien dat je naar je oren laat kijken! Buiten de steden komt een vertegenwoordiger van de

◀ 1950. Voor het eerst komen er draagbare buizentoestellen op de markt

hoortoestellenfabrikant langs. Hij heeft een koffer vol hoortoestellen, krijgt van de kroegbaas of pastoor adressen van slechthorenden en verkoopt toestellen tegen contante betaling. Van aanpassing op maat is nog geen sprake.

Audium

Het in 1946 opgerichte ‘Audium’ is in deze jaren van cruciale betekenis voor ‘s lands hoortoestellenindustrie. Audium maakt in 1948 een van de eerste draagbare kasttoestellen, bestaande uit een kristalmicrofoon en een luidspreker. De versterker zit in een kastje van vijf bij tien bij twee centimeter, de accu is zo groot als een pakje sigaretten en de externe batterij iets groter. Voor het eerst kan het hoortoestel nu in de borst- of achterzak gedragen worden. Vrouwen gebruiken een kousenband om de batterij om het dijbeen te dragen. Toch is het hoortoestel nog altijd alleen maar weggelegd voor de welgestelden.

Transistor

Maar dan, in 1947, doen twee wetenschappers van de ‘Bell Telephone Laboratories’ de volgens velen belangrijkste elektronicaontdekking van de twintigste eeuw. Ze ontdekken dat het geleidingsvermogen van elektrische stroom flink kan worden opgevoerd door kleine elektrische ladinkjes toe te voegen. Daardoor kan de hoofdstroom (en dus het geluid) enorm worden versterkt.

Transistors zijn eigenlijk schakelaartjes die – net als een lichtschakelaar – aan en uit kunnen. Grote aantallen transistors genereren de enen en nullen waarmee computers bijvoorbeeld rekenen, tekst verwerken en foto’s weergeven. Tegenwoordig zijn ze onmisbaar. De eerste computerchip uit 1971 bevatte 2.300 transistors, de nieuwste chip meer dan 800 miljoen...

Grote Amerikanen

De hoortoestellen die in de jaren vijftig worden gemaakt zijn klein, licht, naar verhouding energiezuinig, stabiel en veel beter instelbaar. Bovendien worden ze steeds betaalbaarder. De Amerikaanse hoortoestellenfabrikant ‘Zenith’ speelt daar handig op in. In 1952 verschijnt Eleanor Roosevelt (echtgenote van de in 1945 overleden president Roosevelt) samen met Charles Edison (zoon van Thomas Edison) en Rupert Hughes

(regisseur en schrijver) in een advertentie voor Zenith. Deze bestaat uit een foto van de drie met daarbij de tekst: “Deze drie grote Amerikanen kunnen zich elk type hoortoestel veroorloven in elke prijsklasse. Ze dragen een Zenith hoortoestel van 75 dollar.”

Kasttoestel

Het transistorhoortoestel doet in 1954 zijn intrede. In de jaren daarna worden de transistorhoortoestellen in vier uitvoeringen op de markt gebracht: als kasttoestel, hoorbril, ‘barrette’ (een soort haarspeld) en achter-het-oor-toestel. Het kasttoestel bestaat uit een kunststof of metalen kastje met daarin de microfoon. De luidspreker is met een snoetje aan het toestel verbonden en wordt met een op maat gemaakt oorstukje in het oor gedragen. Het kasttoestel kan zeer veel geluid versterken zonder dat het geheel gaat rondzingen of piepen, wat wel gebeurt



Verskillende transistorhoortoestellen uit de jaren vijftig: de Barrette (links) en het cliphoortoestel (rechts)



als het versterkte geluid de kans krijgt bij het microfoontje te komen. Maar gebruiksvriendelijk is het kasttoestel niet. Zo krijgt het woord kasttoestel een dubbele betekenis: omdat gebruikers niet de tijd nemen om eraan te wennen, leggen ze het toestel niet zelden ongebruikt in de kast. Dat verandert in de jaren erna. Vooral wegens hun voor die tijd goede prestaties worden de kasttoestellen uiteindelijk toch nog erg populair.

Hoorbril

De hoorbril – microfoon, batterij en luidspreker verstoppt in de poten van een bril – is een uiterst origineel hoortoestel. In 1956 verschijnt het eerste exemplaar op de markt. Ondanks praktische beperkingen (wie zijn bril poetst of te maken krijgt met een defect kan meteen niet goed meer horen én zien) is de hoorbril een blijvertje, dat zelfs vandaag de dag nog wordt verkocht. In Amerika krijgt de populariteit van de hoorbril eind jaren vijftig een stevige impuls als opnieuw Eleanor Roosevelt zich ermee laat fotograferen. Een andere variant van het transistorhoortoestel is de barrette. Deze wordt in het haar of op de hoed gedragen. Deze variant is om praktische redenen geen lang leven beschoren: de beperkte omvang maakt serieuze versterking erg lastig. Daarom is de barrette alleen zinvol voor mensen met weinig hoorverlies.

Achter het oor

Anders ligt dat voor het achter-het-oor-toestel (AHO), de oorhangers met de luidspreker in het toestel die in 1957 voor het eerst op de markt verschijnen. Het eerste type is standaard uitgevoerd met drie transistors en verkrijgbaar in de kleuren beige en don-



1958. Amerikaanse presidentsvrouw Eleanor Roosevelt, met hoorbril tijdens de Broadway-première van 'Sunrise Campobello'

kerbruin die decennialang in zwang zullen blijven. De AHO's kunnen ruim 30 dB versterken. Terwijl kasttoestellen nog zo groot zijn dat zij ergens op het lichaam moeten worden gedragen, zit in de AHO een microfoontje zo klein als een speldenknop. De eerste AHO's hebben een apart, extern luidsprekertje dat met een onstabiel snoetje vastzit aan het toestel. Dit buitengewoon vervelende euvel wordt verholpen met de 'Grimbeugel': een plastic alternatief voor het snoetje, bedacht door een medewerker van Audium. De AHO heeft verder toonregeling, automatische afvlakking van de grootste uitschieters ('peak-clipping') en een 'luisterspoel' die elektronische golven omzet in geluid. Later wordt het mogelijk ook de luidspreker in het toestel in te bouwen, waarbij slechts een dun slangetje het geluid naar het oorstukje brengt. Dankzij deze verbeteringen groeit de AHO uit tot het populairste hoortoestel van de jaren zestig en zeventig.

1. 1959. Hoorbril
2. 1949. Transistor hoortoestel
3. 1947. Buizenhoortoestel met accessoire om radiozenders te ontvangen
4. ca. 1954. Transistor kasttoestel
5. 1959. Achter-het-oor-toestellen
6. ca. 1957. Vroege transistorhoortoestellen

1940 – 1965

“Bevrijd en in opbouw”

Een nieuw evenwicht tussen zelfwerkzaamheid en professionaliteit. Dat moest de vereniging volgens bestuurslid Bertha Muller zien te vinden in de jaren van de wederopbouw. Want door de komst van betere hoortoestellen en de toename van het aantal sociale voorzieningen kreeg de vereniging een andere functie dan vóór de oorlog.

DOOR KOEN-MACHIEL VAN DE WETERING



Tijdens die Tweede Wereldoorlog zette de vereniging haar activiteiten gewoon voort, al stonden ze wel op een laag pitje. Zo lag de aanvoer van hoorapparaten aan het Centraal Magazijn nagenoeg stil, werden de ‘liplees’- (spraakafzien)cursussen in verschillende afdelingen stopgezet, vonden er geen reünies plaats en draaide ook de ‘propaganda’ niet op volle toeren. Het tijdschrift ‘Vergeet me niet’ werd bijvoorbeeld eind 1941 wegens papierschaarste opgeheven en ook ‘Naar het Volle Leven’ hield in de hongerwinter op te verschijnen. Bovendien raakte Ons Landhuis eind 1944 licht beschadigd toen er op een aangrenzend terrein twee bommen vielen.

Fluisterend zoeken

Toch leek de onderlinge solidariteit er alleen maar door te groeien. Zo ving Ons Landhuis een aantal vluchtelingen op en verzocht een speciale ‘Commissie voor Oorlogsschade’ leden om schade te melden, geld te doneren en bruikbare hoortoestellen te sturen. Ook vroeg de vereniging lezers van ‘Naar het Volle Leven’ in 1942 woonruimte beschikbaar te stellen aan leden uit Den Haag die hun woning moesten verlaten. Bovendien werd in 1941 de ‘Commissie voor Sociaal-paedagogisch Werk’ opgericht, die onderwijzers leerde hoe zij met behulp van ‘fluisterspraak’ konden vaststellen welke leerlingen een gehoorafwijking hadden. “Ofschoon onze sociaalpaedagoog in iedere klasse het onderwijs verstoort om er, als onbekende, ongevraagd en onverwachts een lesje te komen geven aan onderwijzers die op dit gebied deskundig en actief behoorden te zijn, ondervindt hij overal [...] volkomen medewerking en wordt dit werk zéér dankbaar aanvaard.”

Nieuw begin

Na de oorlog pakte de vereniging de draad zo snel mogelijk weer op. In het najaar van 1945 werden de uitgave van zowel ‘Vergeet me niet’ als ‘Naar het Volle Leven’ hervat en begin 1946 werd Ons

← 1948. Speciaal onderwijs aan de Prof. H. Burgerschool in Amsterdam



Boegbeeld

Kort na de bevrijding maakte de vereniging niet alleen volop toekomstplannen, maar nam ze ook afscheid van een icoon. Want in de kerstnacht van 1949 overleed Tine Marcus, dé beschermvrouwe van slechthorenden in Nederland en decennialang “de ziel van de Vereeniging”.

Marcus had die heldenstatus te danken aan haar enorme inzet voor het Centraal Magazijn, de tentoonstellingen, de ‘propaganda’ en de vereniging als geheel. Maar ze kreeg de eretitel ‘doovenmoeder’ vooral wegens de liefdevolle toon waarmee ze honderden brieven van slechthorenden had beantwoord. “Hoe heeft zij ze opgespoord, verwarmd, door elkaar geschud en aangevuurd!”, schreef Bertha Muller bewonderend in 1948. Zelfs na haar dood bleef Marcus haar ‘kinderen’ steunen, door de vereniging de helft van haar vermogen na te laten.

Om haar te gedenken, liet haar boezemvriendin en jarenlange huisgenoot Cor Emous een bank neerzetten in de tuin van Ons Landhuis. De tekst op deze bank vat de betekenis van ‘Moeder Tine’ voor de vereniging treffend samen:

Onze Dovenmoeder Tine Marcus

Zij riep ons uit het land van eenzaamheid

Zij ging ons voor op de weg naar het volle leven

Landhuis hersteld, zodat het weer gasten kon ontvangen. Ook vond op 7 september 1946 voor het eerst sinds 1939 weer een landelijke reünie plaats, die werd bezocht door ruim negenhonderd leden. “Ons land is bevrijd en in opbouw”, sprak voorzitter P.C.M. Bos op de algemene ledenvergadering van 28 juni 1947. Deze woorden waren volgens hem ook van toepassing op de vereniging. Want die moest slechthorenden niet alleen innerlijk bevrijden van valse schaamte, maar ook uiterlijk van de maatschappelijke belemmeringen die hen in de weg stonden. “Dat is de opbouw waaraan de vereniging werkt.”

Heroriëntatie

Kon de vereniging dit bereiken op de manier waarmee ze vóór de oorlog te werk was gegaan? Bertha Muller vond van niet. Veertig jaar lang, zo schreef ze in 1948, had de vereniging alles “uit eigen kracht, in eigen kring, met eigen geld” gedaan. “Wij waren een particuliere vereniging, die geheel op zichzelf stond en van niemand iets vroeg.” Deze zelfwerkzaamheid had de vereniging “haar eerste en zonnige bloeitijdperk [...] gebracht en ook haar eerste roem”. Maar nu, vond Muller, was de tijd aangebroken om te professionaliseren en meer de samenwerking te zoeken. Want strikt genomen was de vereniging nog steeds niet meer dan een verzameling goedwillende amateurs. Deze mensen deden niet aan sociaal werk omdat ze “zooveel aanleg ervoor zouden hebben”, maar vooral omdat ze zelf slechthorend waren. En “het bezitten van een gebrek is nog nooit een oorzaak geweest tot het leveren van hoogstaand maatschappelijk werk”. Daarom moest de vereniging afscheid nemen van het “dilettantisme” en professionals aanstellen voor werkzaamheden die de vrijwilligers wegens gebrek aan tijd, kennis of vaardigheden minder goed op zich konden nemen. Tegelijkertijd, waarschuwde Muller, mocht de vereniging het kind niet met het badwater weggooien: tussen de “oude en beproefde zelfwerkzaamheid” en het nieuwe principe van “deskundigheid-op-vitale-punten” zou “een harmonisch evenwicht” moeten zijn.

Intermediair

De behoefte om meer naar buiten te treden, kwam niet alleen voort uit de vereniging zelf. Ze werd ook veroorzaakt door het feit dat de overheid zich het lot van slechthorenden steeds meer begon aan te trekken. Zo werd de openbare arbeidsbemiddeling een taak van het rijk: op 1 mei 1941 maakten de gemeentelijke ‘Arbeidsbeurzen’ plaats voor 37 ‘Gewestelijke Arbeidsbureaus’ waaraan afdelingen voor bijzondere arbeidsbemiddeling waren verbonden. “Onze commissie”, schreef de vereniging, “kan dus zelf geen personen meer plaatsen maar moet daarvoor samenwerken met de bureaux voor de bijzondere arbeidsbemiddeling.” Toch bleef de vereniging zich nog wel degelijk voor werkzoeken- de slechthorenden inzetten. Zo begeleidde de ‘Commissie voor Hulp bij Arbeidsbemiddeling’ slechthorenden in hun contact met de rijksarbeidsbureaus.

Bij aanschaf van een transistorhoortoestel van Philips kregen klanten een speciale single cadeau om hun gehoor te trainen



De T uit PTT

In de verenigingsbladen ‘Ons Maandblad’ en ‘Naar het Volle Leven’ wisselden slechthorenden niet alleen volop ervaringen uit, maar presenteerden ze ook menige praktische uitvinding. Zo beschreef B. Rombach-Vos uit Groningen in 1933 een handige “Licht-wekker” en besprak de anonieme ‘P.G.’ al in 1917 de verschillende oplossingen voor het probleem dat slechthorenden de deurbel niet konden horen. Eén van die oplossingen was een gummibal aan een touw, dat in rust op de schoorsteenmantel lag maar “met luchtige zwaaien” door de kamer zwierde als iemand aanbelde.

Ook de uitvinding van de ringleiding past in deze innovatieve traditie. In 1962 kampte de afdeling Amsterdam met het probleem dat de leden elkaar op bijeenkomsten niet goed konden verstaan. Was daar niets op te verzinnen? Afdelingslid Andreae, hoofd van de Prof. H. Burgerschool voor slechthorende kinderen, stelde deze vraag aan zijn vriend ir. Van Oostrum, directeur van het Nationaal Luchtvaart Laboratorium. Die gaf vervolgens de radiotechnici Sunter en Baks opdracht om zich grondig in het probleem te verdiepen.

Nadat Sunter en Baks te rade waren gegaan bij de afdelingsleden, een kno-arts, een audicien en andere deskundigen, kwamen ze op een lumineus idee: zou de magnetische spoel geen uitkomst kunnen bieden? Want met die spoel – waarvan in die tijd ongeveer 40% van alle hoortoestellen voorzien was – zou men een elektrisch geluidssignaal kunnen opvangen dat via een kabel door een ruimte werd geleid. En zo werd het idee van

Wens vervuld

Een andere positieve ontwikkeling voor slechthorenden was de grote toename van het aantal speciale scholen. Bijna veertig jaar lang waren er in heel Nederland slechts drie van zulke scholen geweest, alle drie opgericht op initiatief van de vereniging zelf. Maar nadat er in 1951 in Eindhoven eindelijk een vierde school was bijgekomen, ging het hard. Want in de periode 1952-1963 openden maar liefst vijftien nieuwe scholen voor slechthorende

de ringleiding geboren: sluit geluid aan op een versterker, stuur dit signaal door een lus langs plint of plafond en vraag slechthorenden hun hoortoestel op de ‘T-stand’ te zetten.

In 1962 presenteerden Sunter en Baks hun uitvinding aan de afdeling Amsterdam. Wim Kastelein herinnert het zich nog als de dag van gisteren: “We vonden het fantastisch!” Ook weet hij waarom men tot de dag van vandaag spreekt over de ‘T-stand’ en niet van het op het eerste oog logischere ‘R-stand’ (van ringleiding). “Dat komt omdat de ringleiding is gebaseerd op hetzelfde principe van de magnetische spoel in de telefoon. Vandaar de ‘T’ uit PTT.”

Trots demonstreerde de afdeling Amsterdam haar ‘mobiele ringleidingversterker’ aan andere leden van de vereniging en vroeg men de directeur van de Stadsschouwburg het systeem in zijn theater te installeren. Ook in de daaropvolgende jaren promootte de afdeling volgens Kastelein de ringleiding “tot en met”, zodat op dit moment zo’n vijfhonderd gebouwen in Amsterdam erover beschikken. Al snel werd deze taak overgenomen door de ‘Landelijke Technische Commissie’: een uniek korps van goed getrainde vrijwilligers dat overal in Nederland pleitte voor de aanleg van ringleidingen, deskundig advies gaf en installaties keurde. Dankzij de inspanningen van deze bijzondere commissie zouden duizenden openbare gebouwen in Nederland van een goed functionerende ringleiding worden voorzien.

kinderen hun deuren. Een aantal hiervan werd vernoemd naar prominente leden van de vereniging, zoals de Tine Marcusschool in Groningen, de P.C.M. Bosschool in Arnhem, de Cor Emous-school in Den Haag en de Bertha Muller School in Utrecht.

In de borstzak

Ook een andere oude wens van de vereniging – een geschikt hoortoestel voor elke slechthorende – leek na de oorlog in vervul-

Op eigen benen

Ongeveer de helft van de slechthorende kinderen, vreesde Bertha Muller, zal maatschappelijk “volkomen mislukken wanneer zij na het verlaten van de school aan hun lot worden overgelaten”. Daarom besteedde de vereniging veel aandacht aan de jeugd, bijvoorbeeld door excursies te organiseren en het blad ‘Strevend Hooger’ uit te geven.



Op 21 juni 1942 besloten de jongeren deze activiteiten zelfstandig voort te zetten, wat in 1946 leidde tot de oprichting van de Slecht Horende Jongeren Organisatie (SHJO). De navelstreng tussen de SHJO en de vereniging bleef echter intact. Want in mei 1947 stelde de ‘Jeugdcommissie’ een betaalde jeugdleider aan, die zich onder andere bezighield met “verantwoorde beroepskeuze, goede vakopleiding, [...]

hulp bij de plaatsing, op peil brengen van het loon”. En tien jaar later kreeg de SHJO zelfs een tweede jeugdleider en een eigen bureau in Den Haag. Ook hielp de vereniging de SHJO een jeugdcentrum te bouwen. Voor die steun sprak SHJO-lid Beppie Groot Wassink in 1958 haar grote waardering uit: “Want als zij niet achter ons werk gestaan hadden, zouden we dan wel die mooie zomerkampen beleefd

hebben, die trektochten, weekends hier en daar, clubbijeenkomsten, en niet te vergeten de kaderschool? Vooral dat laatste is wel een bijzondere gedachte van dankbaarheid waard. Wij worden hier in de gelegenheid gesteld geestelijke kennis op te doen die wij in de toekomst weer aan andere jonge mensen zullen kunnen doorgeven. Is dat geen mooie taak die wij te vervullen krijgen?”



1939. Kampeerwagen ‘Vergeet mij niet’



1939. Meisjeskamp in Putten



1940. Jongenskamp

ling te gaan. Want in de jaren vijftig maakten de hoortoestellen grote sprongen voorwaarts: ze werden kleiner, goedkoper, stabiel en beter instelbaar. In 1954 verscheen het eerste volledige transistorhoortoestel op de markt, in 1956 de eerste ‘hoorbril’ en in 1957 het eerste ‘achter-het-oor-toestel’. En in de jaren zestig zetten deze trends zich voort: hoortoestellen werden nog lichter en ook het geluid werd steeds beter. Hoewel niet alle slechthorenden hier baat bij hadden – tot op de dag van vandaag lossen hoortoestellen niet alle hoorproblemen op – verschilden ze toch aanzienlijk van de primitieve ‘pollepels’ waarop slechthorenden vóór de oorlog waren aangewezen.

Professioneel consult

Voor de ‘Instrumentenvoorziening’ van de vereniging had dit grote gevolgen. Want hoewel de hoortoestellen meer technische mogelijkheden boden, werden ze tegelijkertijd ook complexer, duurder en moeilijker te bedienen. Hierdoor werd het voorschrijven ervan een stuk lastiger. Om dat op een verantwoorde manier te kunnen doen, was een andere aanpak vereist. “De wetenschap is vooruitgegaan”, schreef de Propagandacommissie, “en de tijd is gekomen dat de slechthorende eerst zijn gehoor zal laten doormeten. Daarna kan de deskundige aan de hand van die metingen zeggen welk toestel het beste bij de aard van de doofheid past.”

Proactief

Opmerkelijk snel sprong de vereniging op deze nieuwe situatie in. Want al in juli 1946 besloot het bestuur het proefondervindelijke “vergelijken en proberen” in te ruilen voor wetenschappelijk onderzoek. Directe aanleiding voor deze koerswijziging was het rapport ‘Het sociaal en medisch aspect van het hoorprothesevraagstuk’ van prof. dr. Huizing, een hoogleraar audiologie uit Groningen die tevens lid was van de ‘Technische Commissie’. Toen deze commissie het bestuur adviseerde om de werkwijze van het Centraal Magazijn aan te passen, werd dat advies onmiddellijk opgevolgd. “Zoo zal dan binnenkort [...] een geheel nieuw principe voor de voorziening van gehoorapparaten worden inge-

voerd: door wetenschappelijke analyse van het gehoor, onder andere door het gebruik van de audiometer”. Professor Huizing zou dit werk hoogstpersoonlijk op zich nemen.

Voorloper

Op 19 juni 1947 werd het vernieuwde Centraal Magazijn feestelijk geopend. Al snel zou dit centrum, dat onder andere beschikte over een geluidsarme kamer, uitgroeien tot één van de eerste audiologische centra van Nederland. Het verstrekte hoortoestellen, voerde gehoormetingen uit, legde slechthorenden uit hoe ze hun toestel het beste konden gebruiken, bood psychologische hulp en deed aan maatschappelijk werk. Om al deze activiteiten te kunnen uitvoeren, nam de vereniging meerdere betaalde krachten in dienst. In maart 1958 noemde prof. dr. Van Egmond deze samenwerking tussen de verschillende disciplines één van de grootste verdiensten van de vereniging. Ook W. de Vries, hoofdredacteur van ‘Naar het Volle Leven’, beschouwde de reorganisatie van het Centraal Magazijn als een prestatie van formaat: “Dit werk heeft [...] grote sommen geld gekost. Maar wij hebben de audiologie in ons land populair gemaakt als bijna nergens elders.”

Nieuwe rol

Door de opening van vele speciale scholen en de betere sociale voorzieningen werd de vereniging na de oorlog langzaam maar zeker een aantal taken uit handen genomen. In plaats van dit te betreuren, zocht de vereniging echter volop de samenwerking en verruimde ze haar blikveld: waar ze zich voorheen vooral had gericht op individuele belangenbehartiging, ging ze zich nu steeds meer bezighouden met maatschappelijke belangenbehartiging. Ook nam ze steeds meer professionele krachten in dienst. Zo beschikte de vereniging in 1964 onder andere over drie maatschappelijk werkers, twee jeugdleiders en een ‘voorlichtingsambtenaar’. Op die manier, stelde het bestuur in mei 1965 trots vast, was de vereniging uitgegroeid “tot een instelling die een eigen plaats heeft op het gebied van de maatschappelijke zorg voor de slechthorende en op dat van de volksgezondheid.”

WIJKE VAN DER KOOI:

“De kno-arts hield mij voor Oost-Indisch doof”

Vanaf haar geboorte is Wijke van der Kooi slechthorend. Toch werd de diagnose pas op haar zeventiende gesteld. De kno-arts vond dat ze zich maar aanstelde en weigerde een hoortoestel voor te schrijven. Wijke is daardoor in haar jeugd veel ontgaan. Ze liep een geestelijke achterstand op, zegt ze zelf. “Ik wist niet hoe het echte leven eruitzag.” Met studeren en hard werken vocht zij zich terug.

DOOR JOS OVERBEEKE

Wijke van der Kooi werd in 1947 geboren in het Friese Oranjewoud in een gelovig, wat gesloten gezin. Haar vader werkte bij de politie. Vrienden of vriendinnen had ze nooit. “Er ging altijd iets mis, al begreep ik toen niet waarom. Waarschijnlijk heb ik vaak raar gereageerd. Veel van wat er gezegd werd, zal ik wel niet goed verstaan hebben.” Een cruciale rol speelde een kno-arts uit Heerenveen, die weigerde Wijkes slechthorendheid te erkennen. “Op de lagere en middelbare school werd mijn gehoor elke twee jaar onderzocht. De schoolartsen zagen wel dat ik slechthorend was, maar de kno-arts dacht daar anders over. Hij hield mij voor Oost-Indisch doof. En mijn ouders volgden dat oordeel. Zij waren heel gezagsgetrouw: het woord van een specialist was wet.” Leraren hielden gelukkig rekening met Wijkes beperking. “Ze lieten me voorin zitten en raadden me aan veel te lezen, zodat ik toch woorden oppikte.” Omdat Wijke vlijtig was en goed haar huiswerk deed, kreeg ze genoeg mee om voor de meeste vakken een voldoende te halen.

Verbaasd

Wijkes leven veranderde totaal toen een nieuwe arts constateerde dat zij wel degelijk een hoorprobleem had. Het gezin was verhuisd naar Emmeloord en kreeg daar een andere kno-arts. Deze stuurde Wijke naar het Academisch Ziekenhuis in Groningen, waar werd geconstateerd dat

zij een gehoorverlies had van 50%. Haar gehoorzenuw functioneerde niet goed. “Mijn vermogen tot spraakverstaan was zeer beperkt, zei de professor. Hij was echt verbaasd dat ik nooit een hoortoestel had gedragen.”

Confrontatie

Op haar achttiende, een jaar nadat de diagnose slechthorend was gesteld, kreeg ze dan eindelijk een hoorapparaat, een conventioneel toestel verborgen in de pootjes van een bril. “Ik moest er vreselijk aan wennen. Ik kon er weliswaar beter mee horen, maar had er eerst totaal geen zin in. Het was een onooglijk ding en ik schaamde me ervoor. Twee jaar lang heb ik ermee gevochten. Ik wilde ook niet accepteren dat ik slechthorend was. Verder moest ik het allemaal maar zelf uitzoeken. De enige raad die ik meekreeg was met de bril eerst niet naar buiten te gaan, vanwege al het geluid daar. Tot dan toe had ik immers in stilte geleefd. Zoveel geluid opeens zou een schok kunnen zijn en moeilijk te verwerken. In die tijd heb ik ook contact gehad met een vrijwilligster van de NVVS, maar omdat ik mijn

beperking nog niet wilde accepteren heb ik weinig gedaan met haar adviezen.” Na de correcte diagnose en de aanschaf van een hoorbril beseftte Wijke dat zij in haar jeugd veel had gemist. “Er is mij letterlijk veel ontgaan en daarom ben ik lange tijd een beetje kinderlijk gebleven. Mijn geestelijke leeftijd was achtergebleven bij mijn werkelijke leeftijd. Dat was heel confronterend om te beseffen, maar ook heel leerzaam.”

Zelfvertrouwen

Na Wijkes middelbare school verhuisde het gezin naar Den Helder. Daar werd zij hulp in de huishouding bij een pottenbakkersechtpaar. “Ik leerde er zelf pottenbakken en ook creatieve handvaardigheid. De man was een rustige, vaderlijke figuur, die zich inspande om mij iets van het leven te laten zien. Hij gaf de eerste aanzetten om meer zelfvertrouwen te kweken.” Wijke was vastbesloten zich verder te ontwikkelen. Ze volgde cursussen en opleidingen om werk te vinden en zo een plek in de maatschappij te veroveren. Ze deed een cursus spreekvaardigheid en opleidingen creatieve handvaar-

“Er is mij letterlijk veel ontgaan en daarom ben ik lange tijd een beetje kinderlijk gebleven”

digheid, Middelbare Sociale Arbeid en Hogere Sociale Arbeid. “Mensen met pech in hun leven maken bij mij iets los. Ik herken in hen mijn eigen ervaringen. Daarom wilde ik het maatschappelijk werk in.”

Levensvreugde

Wijkes eerste betaalde functie was die van bezigheidstherapeut bij het Wilhelmina Ziekenhuis in Assen, waarvoor zij op kamers ging wonen. “Er ging een wereld voor mij open.” Daarna werkte ze bij de Sociale Dienst in Meppel, waar ze regelmatig op huisbezoek ging. “Als ik bij mensen over de vloer kwam, zorgde ik er altijd voor dat we goed zaten en er geen radio aanstond. Ook was ik niet bang om iets na te vragen als ik het niet goed had verstaan. Op het kantoor in Meppel kon ik mij goed redden. Ik zocht altijd één-op-één situaties en meed grote groepen. Grapjes ontgingen mij vaak wel, maar op het zakelijk vlak kreeg ik alles mee. Ik merkte dat mijn inbreng gewaardeerd werd en dat mijn geestelijke achterstand begon te verdwijnen. Voor ’t eerst voelde ik een beetje levensvreugde en kon ik genieten van de dingen om mij heen.”

Hyperacusis

Later zou Wijke opnieuw gehoorproblemen krijgen. Rond haar veertigste – druk bezig met een baan en twee studies – begon ze last te krijgen van oorsuizen en grote moeheid. “Op een gegeven moment moest ik één dag uitrusten om één dag te kunnen werken. Verder heeft geluid sindsdien een fysieke uitwerking op mij. Het bezorgt me een zwaar hoofd en tintelingen in mijn armen.” Ze stapte ermee naar een kno-arts, maar kreeg opnieuw de kous op de kop. ‘Jij bent niet zo doof als je je voordoet’, zei hij. Een echo uit haar jeugd. Voor Wijke was dit aanleiding zich niet lan-

“Artsen hebben van hyperacusis nog weinig kennis”

ger tot kno-artsen te wenden. Ze zocht naar literatuur over haar klachten en naar contact met lotgenoten. Daarvoor wendde zij zich tot de NVVS. Ze werd lid van de afdeling Amersfoort en later bestuurlid van de Commissie Tinnitus en Hyperacusis. In 2002 resulteerde dit in het boek ‘Hyperacusis. Leven met overgevoelighed voor geluid’, dat ze samen met de NVVS schreef. “Ik wilde weten wat mijn klachten inhielden en tegelijk steun bieden aan anderen. Ik was tenslotte maatschappelijk werkster geweest.”

Begrip

“Rond doofheid en slechthorendheid is de afgelopen veertig jaar veel ten goede veranderd”, vindt Wijke. “Met mijn gehoorbeperking werd ik vroeger als een buitenbeentje beschouwd. Nu worden zulke problemen algemener aanvaard. Er is meer begrip voor.” Voor hyperacusis geldt dit helaas nog niet, vindt ze. “Sinds de publicatie van mijn boek word ik regelmatig gebeld door mensen met dezelfde klachten. In die zin is het in vruchtbare aarde gevallen. Maar maatschappelijk bestaat er nog weinig begrip voor. Denk aan ouderen met de ziekte, aan doven die trillingen waarnemen, of aan verstandelijk gehandicapten. Artsen hebben er nog weinig kennis van. Op dat punt valt nog een wereld te winnen.”





ca. 1960. Vrouw met transistorhoortoestel

De periode 1960-1995

Niet te stoppen

Wat in de jaren vijftig begon, zet zich in de jaren zestig door. Dankzij de technologische vooruitgang en de veeleisender consument wordt het hoortoestel een steeds normaler verschijnsel.

DOOR STAN VERHAAG

De trends die de ontwikkeling van het hoortoestel in de jaren vijftig kenmerken, zetten zich in de jaren zestig voort. Steeds meer mensen houden hun toestel langer in, de toestellen worden kleiner en beter draagbaar, en het geluid wordt steeds beter. Daarnaast krijgt het hoortoestel hulp uit onverwachte hoek. Want naast de technologische vooruitgang is er een opmerkelijke reden voor het toegenomen draagcomfort van het hoortoestel: de anticonceptiepil. Deze pillen worden namelijk in plastic hoesjes geleverd die het juiste formaat hebben om het kasttoestel in op te bergen en met een koordje om de nek te hangen.

Ziekenfonds

Maar belangrijker nog voor de toenemende populariteit van het hoortoestel is dat er vanaf 1963 een vergoeding komt uit het ziekenfonds. Een kasttoestel van Philips kost in deze dagen 240 gulden. De hoofd-

verzekering vergoedt 180 gulden, de rest kan worden vergoed uit het zogenaamde Aanvullingsfonds. Om voor een vergoeding in aanmerking te komen, moet een slechthorende bij zijn minst slechte oor een gehoorverlies hebben van minimaal 35 dB. Er is een proefschrift voor nodig om de zorgverzekeraars zover te krijgen dat ze een hoortoestel in beide oren gaan vergoeden. Dat proefschrift heet 'Horen met twee oren' en wordt in 1969 geschreven door Paul Kuyper.

Handig

Een handige uitvinding die vanaf de jaren zestig uitkomst biedt voor een specifieke groep slechthorenden is 'Contralateral Routing Of Signals' (Cros), ofwel het naar de andere kant brengen van geluid. Cros-toestellen zijn bedoeld voor mensen die aan één oor zo slecht horen dat een hoortoestel geen zin meer heeft, terwijl het andere oor normaal of redelijk

functioneert. Men plaatst dan een hoortoestel achter het goede oor en verbindt dat met een losse microfoon die over het slechte oor wordt gehangen. Deze losse microfoon zit in een kastje dat op een klein oorhangertje lijkt. Cros kan handig zijn tijdens vergaderingen of in de kerk, waar mensen nog wel eens wat in een oor willen fluisteren, of in de bus en bij een verjaardag waar vaak veel omgevingsgeluid is.

In het oor

De ontwikkeling van het hoortoestel is nu niet meer te stoppen. Een doorbraak als die van de transistor in de jaren vijftig doet zich niet meer voor, maar de verbeteringen blijven elkaar in hoog tempo opvolgen. Vanaf midden jaren zestig wordt geëxperimenteerd met hoortoestellen die niet achter maar in de oorschelp



1960. Philips transistor kasttoestel



Kasttoestel in een borstzakje van een kostuum



Cros-toestel



ca. 1961. In-het-oor-toestel
van Otariion Electronics Inc.

worden gedragen. Het begin is weinig bemoedigend: het lukt niet echt om een toestel vast te zetten in het oor, de versterking is te gering, het geluid te slecht en eigenlijk schieten alleen mensen met een gering hoorverlies er iets mee op. Pas in de loop van de jaren zeventig durft Audium het aan om met een toestel de markt op te gaan en dan blijkt al het geëxperimenteer niet voor niets te zijn geweest: het in-het-oor-toestel wordt een succes. Er zijn geen draadjes en slangetjes meer nodig: de luidspreker zit in het toestel zelf. Vooral het draagcomfort verbetert hierdoor verder.

ca. 1960. Kasttoestel met kristalmicrofoon en ontvanger, versterker en accu



Microfoon

Intussen maakt de microfoon, een cruciaal onderdeel van elk hoortoestel, in de jaren zestig en zeventig een gunstige ontwikkeling door. Dat gebeurt stap voor stap: van kristalmicrofoon naar magnetische naar keramische naar elektreetmicrofoon. Vooral vrouwen hebben slechte ervaringen met de kristalmicrofoon. Deze is erg gevoelig voor vocht: de damp die vrijkomt bij het afgieten van aardappelen (in deze dagen nog vooral een vrouwenbezigheid) is funest voor het hoortoestel. De magnetische microfoon lost dit probleem op. De volgende stap is dat een

Jaren zeventig. In-het-oor-toestel



microfoon een steeds betere kwaliteit heeft ten opzichte van de nieuwe transistorschakelingen. Dat resulteert in de overgang van de magnetische naar de keramische microfoon (1970) en weer later de elektreetmicrofoon (1972), die gevoeliger is voor geluid en juist minder gevoelig voor storingen en bewegingen. Het geluid dat opgevangen wordt, is steeds verfijnder.

Audicien

Alle technische ontwikkelingen vragen om meer kennis bij de verkopers van hoortoestellen. In 1958 richten ze de FIDA op (Fabrikanten, Importeurs en Detaillisten van Audiologische Apparatuur). Er komt een vakopleiding voor audiciens en een examen dat verplicht is voor iedereen die erkend wil worden als detaillist in hoortoestellen. Ook de winkelinrichting moet aan eisen voldoen. Hierdoor stijgt de audicien in aanzien: hij is niet langer alleen verkoper, maar ook adviseur. Soms is hij zelfs gesprekspartner van kno-artsen en audiologen. Zijn laagdrempeligheid maakt dat veel slechthorenden liever bij hem aankloppen dan bij de kno-arts. De slechthorende voelt zich bij de audicien een klant die overlegt en advies vraagt, bij de kno-arts is hij vooral de 'luisterende' patiënt.

Kwaliteit

In de periode 1975-1995 krijgt Nederland te maken met vergrijzing en dus een toenemend aantal slechthorenden. Tegelijkertijd stijgt de welvaart sterk. Aan het begin van de jaren zeventig doet het begrip 'kwaliteit van leven' zijn intrede in de geneeskunde. Ook slechthorenden stellen steeds hogere eisen aan hun kwaliteit van leven: ze worden mondiger en eisen de beste hulpmiddelen om hun hoorbeperking zoveel mogelijk te compenseren.

Hit

De vraag van slechthorenden naar goede hoortoestellen en randapparatuur wordt groter. Kno-artsen krijgen meer aandacht voor audiologie: het aanpassen en aanmeten van hoortoestellen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de populariteit van de gloednieuwe akoes-



1971. Tijdens een internationale uitvindingsbeurs in Parijs worden hoortoestellen in de vorm van oorbellen gepresenteerd

tische 'impedantiemeter', die in zeer korte tijd de 'middenoor-impedantie' (beweeglijkheid van het trommelvlies) kan meten. Het apparaat is een hit onder kno-artsen en anno 1980 heeft elke zichzelf respecterende kno'er er een in huis. Een ander nieuw hulpmiddel, de 'Brainstem Evoked Response-audiometrie', maakt gehooronderzoek via de hersenstam mogelijk. Zo kan men bepalen of het signaal de weg van lucht, trommelvlies, gehoorbeentjesketen, zenuwsensors in het slakkenhuis en gehoorzenuw met succes heeft afgelegd en hoe hard een geluid moet zijn om te worden waargenomen.

Volwaardig

Een stap naar meer draagcomfort is te danken aan de Denen Dlasgaard en Dyrlund. Zij komen in de jaren tachtig met de



ca. 1980. In-het-oor-toestellen van Philips

‘insertion-gain-meting’, die de winst van een hoortoestel objectief helpt bepalen. Vervolgens kan het toestel of de vorm van het oorstukje worden bijgesteld. Het instellen kan desgewenst gebeuren met een afstandsbediening, want de eerste hoortoestellen met afstandbediening komen vanaf 1985 op de markt. Al deze nieuwe hulpmiddelen bevorderen het voorschrijven van hoortoestellen. De hulp aan mensen met een gehoorbeperking wordt een volwaardig academisch vak.

De toenemende belangstelling voor gehoorbeperkingen leidt ertoe dat audiciens zich nog meer gaan richten op klantvriendelijkheid

Markt

De grotere aandacht voor mensen met een gehoorbeperking heeft als logisch gevolg dat ook de invloed van de audiologische centra in de jaren zeventig en tachtig toeneemt. In een audiologisch centrum werken mensen uit verschillende disciplines: audiologie, logopedie, maatschappelijk werk, psychologie, klinische linguïstiek en techniek. Ze houden zich bezig met onderzoek, validatie en begeleiding van mensen met gehoorproblemen en kinderen met een spraak- en taalachterstand. Logischerwijs blijven ook de audiciens niet achter. Al die belangstelling voor gehoorbeperkingen leidt ertoe dat audiciens zich nog meer richten op klantvriendelijkheid. Hoortoestelfabrikanten zien kans om audiologie te koppelen aan techniek. Die relatie ontwikkelt zich zo sterk dat er verbeterde apparatuur uit voortkomt. Zo helpen ze elkaar: fabrikanten ontwikkelen samen met technici aanpassingen die steeds beter tegemoetkomen aan de wensen van klanten. Er ontstaat een markt voor aanpassing, verbetering en maatwerk.

Almaar kleiner

Toch zijn er in de jaren zeventig nog volop ‘ouderwetse’ kasttoestellen te krijgen, zoals de ‘Audium’, de ‘Widex’ en de ‘Philips 9500’. Pas met de semidigitale toestellen van eind jaren tachtig – waarvoor ook de achter-het-oor-toestellen (AHO’s) beter kunnen worden ingesteld – verdwijnt het kasttoestel vrijwel geheel. Begin jaren tachtig beleven de in-het-oor-toestellen (IHO’s) wereldwijd hun doorbraak. Tegenwoordig zijn er toestellen die de oorschelp volledig vullen, maar ook modellen die ver in de gehoorgang worden geplaatst en nauwelijks nog te zien zijn. Ook het achter-het-oor-toestel wordt almaar kleiner. Zo wordt het voor mensen met een hoorprobleem steeds comfortabeler om een hoortoestel te dragen. Wel zijn de IHO’s vaak duurder dan de AHO’s: ze zijn wat onvoordeliger in het batterijverbruik en gemiddeld sneller defect. En bij grotere gehoorverliezen hebben ze de neiging om rond te gaan zingen.

Nieuw tijdperk

In de eerste helft van de jaren negentig komen de digitaal instelbare hoortoestellen op de markt. De signaalverwerking van deze toestellen is nog niet echt digitaal, maar ze hebben in vergelijking met analoge toestellen wel veel meer mogelijkheden van instelling en bijstelling – een voordeel dat vanaf de tweede helft van de jaren negentig ten volle zal worden benut. De komst van digitale hoortoestellen

Begin jaren tachtig beleven de in-het-oor-toestellen wereldwijd hun doorbraak

betekent niet meteen een grote vooruitgang in hoorprestaties. De digitale techniek staat nog in de kinderschoenen, maar luidt wel een nieuw tijdperk in. Al in de eerste helft van de jaren negentig past de audicien het toestel niet langer aan met een piepkleine schroevendraaier, maar met een computer. Vanaf dat moment kan de drager van een hoortoestel zelf vooringestelde programma’s kiezen (programma één voor thuis, programma twee voor een telefoongesprek, programma drie voor concertbezoek etc).

Huisarts

Begin jaren negentig speelt ook de politiek in op de toegenomen acceptatie en betere prestaties van het hoortoestel. De regel dat

alleen kno-artsen, kinderartsen, psychiaters en neurologen naar een audiologisch centrum mogen verwijzen, vervalt op 1 januari 1991. Ook huisartsen kunnen nu naar een audiologisch centrum verwijzen. Bovendien krijgt iedere Nederlandse ingezetene recht op een vergoeding door de AWBZ voor de aanschaf van een hoortoestel. Vandaag de dag maakt een hoortoestel deel uit van de basisverzekering van zorgverzekeraars.

Steeds meer AHO

In 1993 worden bij 800.000 slechthorenden in Nederland 90.000 hoortoestellen voorgeschreven. Een jaar later bedraagt het percentage voorgeschreven kasttoestellen nog slechts 1,5%. Ongeveer 80% zijn achter-het-oor-toestellen en de rest zijn in-het-oor-toestellen of andere bijzondere aanpassingen. Blijkbaar vinden veel slechthorenden apparaatjes achter het oor dus gerieflijker in het dragen. In Amerika liggen de verhoudingen overigens anders: 80% van de verkochte hoortoestellen is daar halverwege de jaren negentig een in-het-oor-toestel.

Achter-het-oor-toestellen en in-het-oor-toestellen worden steeds kleiner



1965 – 1980

“Roer moet om!”

Dankzij de professionalisering in de jaren vijftig had de vereniging haar werkterrein aanzienlijk kunnen uitbreiden. Maar deze uitbreiding bracht ook een risico met zich mee. Want terwijl de kosten stegen, liep het ledenaantal juist terug. Dit zou begin jaren zeventig tot grote financiële problemen leiden.

DOOR KOEN-MACHIEL VAN DE WETERING



Op 15 maart 1965 veranderde de Vereniging tot Bevordering der Belangen van Slechthorenden haar naam in Nederlandse Vereniging voor Slechthorenden (NVVS). Ook de statuten werden gemoderniseerd en meer op één lijn gebracht met wat de vereniging in de praktijk allemaal al deed. Dat was heel veel: de NVVS gaf slechthorenden en doofgewordenen “bijstand, advies en maatschappelijke begeleiding”, bevorderde audiologisch onderzoek, organiseerde jeugdwerk en hield zich bezig met belangenbehartiging, voorlichting en lotgenotencontact. Ook werkte de NVVS samen met verwante organisaties in binnen- en buitenland.

Ander accent

Om dit omvangrijke takenpakket beter onder de aandacht te brengen van het publiek, doopte de NVVS haar ‘Centraal Bureau’ in Amsterdam in mei 1965 om tot ‘Bureau Revalidatie Slechthorenden’. Met die naamswijziging wilde de vereniging aangeven “hoezeer tegenwoordig het maatschappelijk werk en de revalidatie der slechthorenden op de voorgrond is komen te staan”. Want in dit gebouw was niet alleen het audiologisch centrum gevestigd, maar ook het maatschappelijk werk,

het jeugdwerk en de voorlichting. Voor al deze werkzaamheden had de vereniging diverse betaalde krachten in dienst.

Minder leden

Om de inzet van die professionals te bekostigen, had de vereniging de minimumcontributie (die sinds 1911 slechts 2,50 gulden was geweest) na de oorlog verhoogd. Ook met behulp van overheids-subsidies en een beoogde verdubbeling van het ledenaantal hoopte het bestuur de professionalisering te kunnen financieren. Maar al snel bleek dit laatste een utopie. Want hoewel het ledenaantal direct na de bevrijding tot recordhoogte steeg (tot zo’n 8.300 in 1948), ging het daarna bijna in een rechte lijn naar beneden (tot ongeveer 4.000 in 1973). Bovendien leidden steeds meer afdelingen een kwijnend bestaan.

Voorzieningen

Vanwaar die kentering? Had de vereniging dan niet sinds 1908 aan één stuk door in de lift gezeten? De daling van het ledenaantal, blikte het bestuur eind 1970 terug, werd in de eerste plaats veroorzaakt doordat de situatie voor slechthorenden een stuk rooskleuriger was geworden. Zo vergoedde het ziekenfonds sinds 1963 een deel van de kosten van een hoortoestel, ontstonden er steeds meer audiologische centra, kwam er in 1958 een vakopleiding voor audiciens en waren er anno 1970 meer dan twintig scholen voor slechthorende kinderen. Door deze

Kunt u het zien?

Hoe is het om een hoortoestel te dragen? ‘J.J. te G.’ bekeek dit vraagstuk in december 1966 vooral van een luchtige kant: “Ik herinner mij dat ik eens in een volle bus stond en dat een paar meter van mij af iemand glurend over de schouders van anderen probeerde te kijken naar mijn hoortoestel. Dat was er toen een met een zwart telefoonsnoertje, dus flink opzichtig. Ik kreeg dat gluren in de gaten en draaide gewillig mijn oor in haar richting. Kennelijk deed ik dat met teveel opzet, want de dame in kwestie kreeg een kleur als een boei en daar moest ik echt wel om lachen. Als ik nu overzie hoe het geweest is voordat ik een hoortoestel droeg, kan ik slechts tot de conclusie komen dat ik mij bevrijd voelde. Ik voelde mij vrij om met anderen te praten; ik voelde mij vrij omdat ik wist de ander veel minder last te bezorgen door met mij te praten. Ik vond het zelfs zo plezierig dat ik hen die ik alleen maar van gezicht kende, nu ook durfde aanspreken. Kortom, de wereld lag voor mij open.”

← 1978. Vertegenwoordigers van de NVVS, SHJO en Dovenraad overhandigen in de Tweede Kamer een televisietoestel gevuld met zo’n 6.000 petities

positieve ontwikkelingen werden slechthorenden steeds minder afhankelijk van de vereniging: voor goed advies konden ze ook bij anderen terecht. Bovendien verloor de vereniging langzaam maar zeker haar status als ‘aanjager’. De oprichting van speciale scholen was bijvoorbeeld “niet altijd meer het gevolg van de presie vanuit de vereniging”.

Doel bereikt

Daarnaast werd de vereniging als het ware geremd door haar eigen succes. “Het blijkt dat de revalidatie wel goed werkt”, schreef het bestuur, “en wel zó goed dat de gerevalideerde na verloop van tijd laat weten dat hij zich niet doof waant, de vereniging hartelijk bedankt voor alle verleende hulp en het lidmaatschap opzegt. Dit is voor de vereniging een trieste ervaring, die mede wordt veroorzaakt door de steeds verdergaande vermaterialisering.” Ook aan lotgenotencontact leken slechthorenden minder behoefte te hebben, mede omdat de jarenlange campagne van de vereniging tegen valse schaamte zijn vruchten afwierp: “De slechthorende hééft contact met zijn medemensen, en dat zijn veelal heel gewoon de goedhorenden in zijn dagelijkse omgeving.”

Minder animo

Een derde reden voor het teruglopende ledenaantal was de individualisering. “De opvattingen over vrijetijdsbesteding zijn anders geworden”, constateerde het bestuur, “en vaak meer gericht op de eigen ontspanning dan op het nuttig zijn voor anderen.” Ook onder jongeren waren “binding en persoonlijk contact [...] veel minder dan in de jaren vijftig”. Bovendien bleken de afdelingen niet goed te kunnen concurreren met “televisieprogramma’s of met het gebodene in schouwburgen en bioscopen, die door de moderne apparatuur ook voor slechthorenden aantrekkelijk zijn”. Hierdoor liepen de bezoekersaantallen van de afdelingsbijeenkomsten terug en werd het steeds lastiger om geschikte commissieleden te rekruteren: “Dat dat moeilijk gaat bewijst in onze samenleving bijvoorbeeld het verschijnsel dat een politieke partij per advertentie gegadigden voor het lidmaatschap van de Tweede

Kamer oproept. De tijd dat men zelf bescheiden bleef en door anderen naar voren werd geschoven, is voorbij.”

Bodem in zicht

De financiële problemen van de NVVS werden echter niet alleen veroorzaakt door de teruglopende contributie-inkomsten. Zo werden de salarissen van de maatschappelijk werkers slechts voor 80% gesubsidieerd en waren de giften en legaten die de vereniging ontving “een te toevallige bron van inkomsten om daarop een verantwoorde exploitatie te mogen bouwen”. Bovendien stopte de NVVS in 1962 met het leveren van hoortoestellen, waardoor een belangrijke inkomstenbron (de commissies van fabrikanten) opdroogde. Hierdoor moest het bestuur steeds vaker een beroep doen op het eigen vermogen en begon “de bodem van de verenigingsschatkist grote open plekken” te vertonen.

1973. Het nieuwe verenigingsblad ‘Omega’ wilde een echt publiekstijdschrift zijn



Leden centraal

Toen de NVVS in 1969 opnieuw een fors verlies leed, ditmaal van 39.000 gulden, was dat de druppel die de emmer deed overlopen. “ROER MOET OM!”, kopte het verenigingsblad in blokletters, en al snel voegde het bestuur de daad bij het woord. Op 1 maart 1971 werd het bureau van de NVVS in Amsterdam opgeheven, het pand verkocht en het maatschappelijk werk en het jeugdwerk gestaakt. Bovendien stapte de Slecht Horende Jongeren Organisatie (SHJO) uit de vereniging, om zo zelfstandig voor subsidie in aanmerking te kunnen komen. “Met zijn vrij stabiele ledenaantal van rond de vijfduizend heeft de vereniging steeds gepretendeerd te werken voor het algemeen belang van ALLE slechthorenden in Nederland”, schreef het bestuur. “Deze redenering blijkt [...] thans praktisch al het vermogen te hebben gekost dat vorige generaties bijeen hebben gebracht.” Daarom was het bestuur gedwongen terug te keren naar haar oude doelstelling, namelijk in de eerste plaats zorgen voor haar eigen leden “die per slot van rekening de moeite nemen om er financiële offers voor over te hebben”. Die mensen hoopte men het beste te bereiken via het verenigingsblad en Ons Landhuis. Dát moesten de centrale activiteiten worden: “In het maandblad bereikt men de massa die uit individuen bestaat, en in Ons Landhuis komt het individu dat uit de massaliteit wil treden.”



NVVS-bestuurders bezoeken de reizende tentoonstelling van de vereniging

Vernieuwing

Om Ons Landhuis kostendekkend te krijgen, werd de exploitatie ervan ondergebracht in een zelfstandige stichting die het gebouw in 1972 moderniseerde en uitbreidde. Op 9 september werd dit vernieuwde pand, dat onder andere was voorzien van ringleidingen en trilwakers, heropend. Ook het verenigingsblad werd ingrijpend veranderd. Nadat dit tijdschrift in 1972 tijdelijk was omgedoopt tot ‘Nieuw geluid voor slechthorenden’, kreeg het in februari 1973 definitief een nieuwe naam: ‘Omega’. Dit blad wilde niet langer een “typisch verenigingsorgaan” zijn, maar een echt publiekstijdschrift. Daarom oogde het zowel qua schrijfstijl als vormgeving een stuk eigentijdser en richtte het zich “op het hele terrein van de auditieve communicatie”.

Het land in

Dankzij de bezuinigingen kon het bestuur op 7 oktober 1972 een begroting met een positief saldo presenteren en de blik weer op de toekomst richten. Zo werd in 1973 de ‘Commissie Creatieve Handen’ opgericht, die met behulp van creatieve workshops een nieuwe impuls gaf aan het lotgenotencontact. Ook gingen 29 ‘informateurs’ vanaf juni 1974 binnen en buiten de vereniging informatie verstrekken over slechthorendheid, bijvoorbeeld in bejaardenhuizen, dienstencentra en wijkgebouwen. Al snel breidde dit aantal zich uit: in 1980 beschikte de vereniging over 86 informateurs (waarvan er 64 zelf slechthorend waren) en 20 ‘contactpersonen’ (die niet zelfstandig het land introkken maar alleen op verzoek inlichtingen gaven). Om deze informateurs op de hoogte te houden van de laatste ontwik-

En de winnaar is...

In de loop van de jaren zestig groeide televisiekijken uit tot het populairste tijdverdrijf in Nederland. Om ervoor te zorgen dat ook slechthorenden volop van dit nieuwe medium konden genieten, pleitte de NVVS vurig voor ondertiteling. Ook besloot de vereniging in 1966 een prijs uit te reiken aan de presentator “die het duidelijkst te volgen is voor de slechthorenden via de beeldbuis”. Met deze prijs wilde de NVVS niet alleen het belang van duidelijk spreken onderstrepen, maar ook “laten merken dat wij slechthorenden er zijn en midden in de maatschappij willen staan”.

Met grote meerderheid van stemmen werd Eugénie Herlaar (de eerste vrouwelijke nieuwslezeres van het NTS-journaal) tot winnares verkozen. Op 30 december 1966 ontving ze de prijs (een gouden collier met edelstenen) uit handen van NVVS-voorzitter J. van Ebbenhorst Tengbergen in een uitzending van ‘Mies-en-scène’ van Mies Bouwman. “Nog nimmer tevoren”, jubelde verenigingsblad ‘SH’, “had de vereniging zich in zo’n mate en op zo’n wijze naar

1967. *Pipo de clown neemt zijn oorkonde in ontvangst*



buiten gepresenteerd.” Toen Herlaar in de uitzending vertelde dat haar moeder slechthorend was, beloofde de vereniging terstond ervoor te zorgen “dat mevrouw Herlaar een degelijke ringleiding aan haar TV-toestel krijgt, opdat ze haar eigen dochter veel beter kan volgen”.



1966. *Eugénie Herlaar is blij verrast met haar uitverkiezing*

“Ik moet u bekennen dat ik de nacht volgend op die onvergetelijke avond nauwelijks geslapen heb”, schreef Herlaar in januari 1967 dankbaar. “De verrassing was ook zo volkomen. En de prijs zelf is ook zo’n sprookje.” Ook de tweede winnaar – Cor Witschge, alias ‘Pipo de clown’ – was zeer verguld met zijn prijs (een gouden horloge en een oorkonde), die hij vooral had gewonnen dankzij de stemmen van vele slechthorende kinderen. De Rotsoord-school in Utrecht had zelfs een speciaal lesuurtje aan de wedstrijd gewijd. “We hopen alleen”, schreef ‘SH’ in maart 1968, “dat de jeugdige Zwiebertje, Ja Zuster Nee Zuster, Gulden Schot en Bromsnorstemmers niet teleurgesteld zijn dat hun idool er deze keer naast greep. Misschien volgend jaar?? Wie weet!”

Een andere bekende winnaar was Sonja Barend. Eind 1977 kreeg zij in haar eigen ‘Sonja’s goed nieuws show’ de televisiering aan de vinger geschoven door NVVS-voorzitter F.J.M. van Campen. Maar de prijs werd niet alleen uitgereikt aan personen: in 1983 ontving de RVU een ‘Zilveren Oorhanger’ als dank voor de zesdelige serie ‘Horen, zien en zeggen’. Het initiatief voor deze serie kwam van NVVS-lid Gerda van Jaarsveld, die de RVU zelf met een aantal ideeën had benaderd.

kelingen, organiseerde de vereniging voor hen speciale ‘informatiedagen’.

Nieuwe impuls

De hernieuwde aandacht voor voorlichting uitte zich ook in het initiatief om opnieuw tentoonstellingen te gaan organiseren. Zo maakte de ‘Commissie Tentoonstellingen’ in 1977 twee mobiele exposities: één voor de Randstad en één voor de rest van het land. Het was de bedoeling dat de afdelingen deze expositie zelf aanvroegen en vervolgens een zaaltje huurden, contact opnamen met de lokale pers en plaatselijke audiciens uitnodigden. Ook het verenigingsblad zocht naar nieuwe manieren om slechthorenden te informeren. Zo opende de redactie een “vragenhoekje” waarin deskundigen vragen van lezers beantwoordden en verscheen in oktober 1972 een speciaal themanummer over geluidhinder en lawaaidoofheid. Bovendien bouwde de vereniging in 1982 – met hulp van onder andere Philips, Danavox en de PTT – een oude oplegger voor het bevolkingsonderzoek om tot de ‘Audio Expo Mobiel’. In deze trailer konden belangstellenden gratis een gehoor-test laten doen en allerlei informatie vinden over hoortoestellen, ringleidingen en andere hoorhulpmiddelen.

Tekst-TV

Een ander thema waaraan de NVVS veel aandacht besteedde, was de televisie. Toen in juli 1968 de ondertiteling van



1983. *Koningin Juliana bezichtigt de Audio Expo Mobiel*

het populaire animatieprogramma ‘The Thunderbirds’ bijvoorbeeld plaatsmaakte voor nasynchronisatie, protesteerde de vereniging tegen de slechte geluidskwaliteit en vroeg het de omroep om de ondertiteling te hervatten. En in 1969 zond Teleac op verzoek van de NVVS een cursus ‘liplezen’ uit. Ook trokken vertegenwoordigers van de NVVS, SHJO en Dovenraad op 26 juni 1978 naar de Tweede Kamer om de Bijzondere Commissie Gehandicaptenbeleid een oud televisietoestel te overhandigen, gevuld met zo’n 6.000 petitieën. Hun verzoek: ondertiteling van alle Nederlandstalige televisieprogramma’s en vervanging van het testbeeld door geschreven nieuwsbulletins.

Veerkracht

Het ontslag van de betaalde krachten in 1971 had het bestuur “oneindig verdrietig”

gestemd. Want de aanstelling van deze professionals was juist een teken geweest “dat het werk ten behoeve van slechthorenden [...] zó belangrijk was gebleken, dat een inzet voor de hele dag en een speciale vakkennis noodzakelijk waren”. Dat de NVVS deze mensen niet langer in dienst kon houden, voelde dus als een flinke stap terug. Toch zat de vereniging zeker niet bij de pakken neer. Zo wisten de informateurs meerdere afdelingen opnieuw tot leven te wekken, nam de SHJO in 1973 alweer een jeugdwerker aan en was de NVVS één van de zeven nationale slechthorendenorganisaties die in 1977 in Stockholm de ‘International Federation of Hard of Hearing People’ (IFHOH) oprichtten. Deze activiteiten tonen aan dat de vereniging over veel veerkracht beschikte en dat ze ook als pure vrijwilligersorganisatie nog stevig aan de weg timmerde.

MARTIN VAN DE BEEK:

“Veel jongeren springen non-chalant om met hun gehoor”

“Ik herinner me nog hoe ik als vierjarige huilend in een busje naar een school voor doven en slechthorenden werd gebracht. Dat duurde maar tien dagen, toen was het bekeken”, aldus Martin van de Beek (23). De school gaf zijn ouders te kennen dat hij beter op zijn plek was op een reguliere basisschool. Sindsdien heeft niets hem ervan weerhouden zijn ambities waar te maken.

DOOR MARIE-JEANNE BISSCHEROUX

Martin werd slechthorend geboren, met een gehoorverlies van waarschijnlijk zo’n 20 tot 30% aan beide oren. Toen hij vier jaar was kreeg hij hoorapparaten. Daarmee hoorde hij voldoende om naar een reguliere basisschool te gaan. Hij kreeg wel wat extra begeleiding, zoals logopedie. Maar extra hulpmiddelen had hij niet nodig. “Ik articuleerde slecht, maar verder ontwikkelde ik mij goed. Ik nam alles in mij op, was heel visueel ingesteld. Als kleuter tekende ik al behoorlijk gedetailleerd in vergelijking met leeftijdsgenootjes. Mijn slechthorendheid hield mij als kind niet erg bezig. Soms kreeg ik iets niet mee op school, maar ik kon het onderwijs goed volgen. Ik zat vooraan in de klas en mijn docenten waren geïnstrueerd hoe ze het beste met mij konden omgaan. Ik vond ook genoeg aansluiting bij andere kinderen. Veel kinderen viel het niet op dat ik slechthorend was. Sommigen ontdekten pas jaren later dat ik hoorapparaten droeg.”

Positieve kijk

Toen Martin dertien was, viel zijn gehoor plotseling uit toen hij een middag ging zwemmen. Hij kwam een week in het ziekenhuis te liggen, onderging allerlei testen en zelfs een MRI-scan. Maar de oorzaak bleef onbekend. Hij kreeg een ontstekingsremmend middel en zijn gehoor kwam gedeeltelijk terug. Een half jaar later gebeurde hetzelfde. “Zo raakte

ik geleidelijk doof aan mijn rechteroor. Met mijn linkeroor hoor ik nog 70%. Ik draag nu alleen nog een hoorapparaat aan de linkerkant. In gesprekken ga ik daarom altijd met mijn linkeroor naar mensen toe zitten. Mensen in mijn omgeving houden daar zelf al rekening mee.” Een slachtofferrol heeft Martin bewust nooit op zich genomen. “Mijn ouders hebben mij geleerd de zaken positief te bekijken. Ik wil er gewoon voor gáán. Daardoor heb ik altijd boven verwachting kunnen presteren. Ik kreeg een havoadvies, maar heb uiteindelijk vwo afgerond. En nu zit ik op de Design Academy in Eindhoven, een van de meest prestigieuze hbo-opleidingen voor ruimtelijke vormgeving in Nederland. Dit is wat ik altijd graag wilde.”

Gedrevenheid

De Design Academy is vooral gericht op conceptueel ontwerp: het verhaal achter een product of ontwerp. “Het kan gaan om het ontwerp van een gebruiksvoorwerp, maar ook om een ruimtelijk ontwerp zoals het interieur van een bibliotheek. Bij elk ontwerp staat de mens centraal”, legt Martin uit. “Het is een pittige opleiding, maar gelukkig heel

visueel gericht. Versta ik iets niet, dan zie ik het nog in beeld voor me. We werken bovendien met kleine groepjes: ik zit niet in grote collegezalen met vijfhonderd man.” Gedrevenheid is een thema dat steeds naar voren komt in het gesprek met Martin. “Ik heb een sterke drang om mezelf te bewijzen. Dat komt ook door mijn slechthorendheid”, geeft hij toe. “Ik wil laten zien dat ik gewoon kan functioneren, en méér dan dat. Naast mijn studie ben ik al een beetje voor mezelf begonnen. Momenteel ben ik bezig met het ontwerp van een interieur voor een nieuwe bibliotheek in Middenmeer, Noord-Holland. Een mooie eerste opdracht!”

Grenzen bewaken

Dat Martin ambitieus is, blijkt ook uit de keuze voor zijn stages. In zijn derde studiejaar liep hij naast zijn opleiding vrijwillig stage bij een landschapsarchitectenbureau in Haarlem. “Vaak laat terug in Eindhoven en dan nog aan het werk voor school. Ik ben heel gretig, ga graag op zoek naar nieuwe ervaringen. Maar dat werd op een gegeven moment te veel, ik liep tegen het randje van een burn-out aan. Ik was genooddaakt het wat rustiger aan te gaan doen.” Lang duurde de rust

“Ik heb een sterke drang om mezelf te bewijzen”

niet, want in zijn vierde studiejaar moest Martin opnieuw stage lopen, dit keer verplicht. Hij koos voor een internationaal architectenbureau in Kopenhagen. “Het leek me leuk om nieuwe mensen te ontmoeten in een andere stad en cultuur. Maar daar kwam niet veel van terecht. Ik werkte zeven dagen per week, vaak ook ‘s nachts. Dat was daar heel normaal. Uiteindelijk ben ik iets eerder gestopt met de stage, want ik had bijna weer een burn-out te pakken. Het heeft mij wel geleerd beter mijn grenzen te bewaken.”

Inkoppertje

Zijn voorliefde voor ontwerp heeft Martin niet van een vreemde. Zijn vader is docent Architectuur en Stedenbouw en nam zijn gezin tijdens vakanties vaak mee naar bijzondere gebouwen en kerken. In zijn opleiding richt Martin zich vooral op de openbare ruimte. Hij werkte mee aan een project in opdracht van de gemeente Eindhoven, waarin werd onderzocht hoe ouderen met een beperking de openbare ruimte ervaren. “Voor mij een inkoppertje om me daarbij op slechthorendheid te richten. Slechthorenden ervaren in de openbare ruimte vooral beperkingen in de communicatie. Ik vroeg ook de NVVS naar haar ervaringen op dit gebied. De NVVS werkte net mee aan een project dat



Ontwerp ‘Leesbaar landschap’ van Martin van de Beek: mededelingen in lichttekst op de vloer van een perron

“Aan het imago van hoorhulpmiddelen valt wel wat te verbeteren”

pleitte voor betere communicatie op stations. De mededelingen op stations worden alleen via luidsprekers omgeroepen, wat lastig te verstaan is door de echo, niet alleen voor slechthorenden. Dit bracht mij op het idee van een soort stoeptegel die mededelingen in lichttekst weergeeft op de vloer van het perron.” Martin heeft met dit ontwerp niet alleen de Innovatieprijs 2008 voor studenten gewonnen maar ook de Publieksprijs; van de 278 bezoekers van de ‘Supportbeurs’ vonden 49 bezoekers zijn ontwerp de beste inzending. Of zijn ontwerp ooit gerealiseerd wordt? Dat zal in de toekomst moeten blijken.

Oordoppen

Over toekomst gesproken, hoe ziet Martin die tegemoet? “Met mijn ontwerpen wil ik iets betekenen voor mensen. Het liefst voor een grote groep en zo direct mogelijk. Daarom vind ik openbare ruimtes zo interessant. Geluid speelt een belangrijke rol in de openbare ruimte. Daar wil ik ook in mijn afstudeerproject iets mee doen.” De laatste jaren is Martin zich bewuster geworden van het geluid en lawaai in zijn omgeving. Ook hoe schadelijk het kan zijn voor het gehoor. “Toen ik laatst in een café was, dacht ik: volgende keer oordoppen meenemen! Veel jongeren springen te nonchalant om met hun gehoor. Er komen jaarlijks 20.000 slechthorenden bij door het harde geluid in uitgaansgelegenheden én de mp3-speler. Er moet meer aandacht komen voor slechthorendheid onder jongeren en vooral de preventie daarvan. Als Willeke Alberti reclame maakt voor hoorapparaten, voelt een jonge slechthorende zich niet direct geroepen een hoortest te laten doen. Aan het imago van hoorhulpmiddelen valt dus wel wat te verbeteren.”





2008. De nieuwste hoortoestellen worden steeds meer een lifestyle-accessoire

De periode 1995-2008

Maatwerk en verfijning

Maatwerk en verfijning. Dat zijn de kenmerken van de periode vanaf 1995. Elke dove of slechthorende, elke soort gehoorverlies, elke omstandigheid zijn eigen hoortoestel of hoorhulpmiddel.

DOOR STAN VERHAAG

Aan het eind van de twintigste eeuw ontstaat er nog meer aandacht voor het feit dat slechthorendheid méér is dan ‘minder horen’. Daarom wordt gewerkt aan een nieuwe generatie digitale hoortoestellen, die steeds meer klanken verstaanbaar maken en automatisch meerdere achtergrondgeluiden wegfilteren. De nieuwste generaties zijn volledig digitaal. Dat betekent dat zij verfijnder zijn en makkelijker kunnen worden bijgesteld. Dat laatste is handig als er veranderingen optreden in het gehoor of in de omstandigheden.

Niet verstaan

Slechthorendheid verhelp je niet door de volumeknop van een hoortoestel verder open te draaien. Een beruchte klacht van veel hoortoesteldragers is dat ze je wel kunnen horen, maar niet verstaan. Aan het eind van de twintigste eeuw krijgt ook de toonhoogte van geluid gelukkig steeds meer aandacht. Kinderen kunnen hoge tonen van 20.000 hertz onderscheiden, maar de meeste veertigers hebben al moeite met 15.000 hertz. Rond het zestigste levensjaar ligt de grens op 12.000 hertz, bij zeventigjarigen rond de 10.000 hertz en bij tachtigjarigen ongeveer op 6.000 hertz. Dit afnemend vermogen om hoge tonen te horen gaat vaak hand in hand met een verminderend vermogen om zachte van hardere

tonen te onderscheiden. Daardoor is ook het uit elkaar houden van verschillende geluiden lastig: een menselijke stem raakt al gauw verloren in achtergrondlawaaï.

Nieuwe generatie

In het kader van het Europese project HEARDIP werkt het audiologisch centrum van het Academisch Medisch Centrum (AMC) in Amsterdam in de jaren negentig samen met de universiteiten van Cambridge, Rotterdam en Oldenburg en met Philips en Siemens aan software voor een nieuwe generatie digitale hoortoestellen. HEARDIP is de afkorting van ‘Hearing Aid Research using Digital Intelligence Processing’: onderzoek naar hoorhulpmiddelen met gebruik van digitale technieken. Digitale hoortoestellen zijn ten opzichte van analoge toestellen beter in te stellen op het gehoorverlies en wijzigingen daarin. HEARDIP ontwikkelt onder andere ‘meerkanaalstoestellen’. Hoe meer kanalen een toestel heeft, hoe beter het op de wensen van de gebruiker kan worden afgestemd. De meerkanaalstoestellen versterken zachte geluiden meer dan harde. Een groot voordeel daarvan is dat medeklinkers beter verstaanbaar worden, omdat ze niet langer worden overstemd door (harde) klinkers.



Jaren negentig. Digitale hoortoestellen met open aanpassingen doen hun intrede



Nog geavanceerder

SPACE, de opvolger van HEARDIP, werkt aan de volgende generatie toestellen. SPACE staat voor ‘Signal Processing for Auditory Communication in noisy Environments’. Het doel van SPACE – dat in de tweede helft van de jaren negentig plaatsvindt – is nog geavanceerdere toestellen ontwikkelen voor specifieke omstandigheden. De ene slechthorende moet een vreemd tikje in een haperende machine kunnen herkennen, de andere tijdig een naderende vorkheftruck kunnen lokaliseren en de derde telefoongesprekken kunnen voeren in een rumoerige omgeving. Met behulp van digitale technieken kunnen toestellen zich instellen op de richting waar het geluid vandaan komt en achtergrondgeluiden verminderen. Sommige meerkanaaltoestellen kunnen

deze functies zelfs combineren. Digitale toestellen bewerken geluid op een geheel andere wijze dan analoge. Veel slechthorenden ervaren het geluid van een digitaal hoortoestel als helderder en natuurlijker dan het geluid van een analoog toestel. Ook kunnen ze bijgeluid beter onderdrukken dan analoge toestellen.

Beter benutten

Voor de gebruiker is deze digitale revolutie even wennen: nogal wat slechthorenden zien het nut van digitale hoortoestellen aanvankelijk niet in. Uit een NIPO-onderzoek in 2000 blijkt bijvoorbeeld dat veel dragers van een hoortoestel niet eens weten of ze een analoog of digitaal toestel hebben. Het in verhouding geringe aantal dragers van digitale hoortoestellen is dan nog te wijten aan de aanzienlijk hogere

prijs ervan. Omdat veel ondervraagden de eigen bijdrage te hoog vinden, blijft het aantal dragers van digitale hoortoestellen nog beperkt.

Technisch vernuft

Bijna tien jaar en diverse chipgeneraties verder is het digitale toestel niet meer te vergelijken met de eerste digitale toestellen. Fabrikanten slagen er de laatste jaren in het digitale potentieel steeds beter te benutten. Veel hoortoestellen hebben tegenwoordig automatische richtinggevoeligheid en kunnen gelijktijdig spraak versterken, achtergrondruis onderdrukken en rondzingen voorkomen. Storende geluiden (zoals een langrijdende brommer) worden automatisch gescheiden van spraakgeluiden. Er zijn toestellen die automatisch de spreker sig-

naleren die het woord tot de slechthorende richt en die zich op zijn of haar spraak richten, terwijl het omgevingsgeluid automatisch vermindert. Er zijn toestellen met een geheugen dat bijhoudt hoe vaak de gebruiker zich in een specifieke geluidssituatie bevindt, zodat de hoorspecialist het toestel nog nauwkeuriger kan afstemmen. Andere toestellen zijn uit te breiden met een afstandbediening die verwerkt is in een horloge en met een aparte conversatiemicrofoon.

Ruime keuze

Digitale toepassing maakt ook ‘open aanpassing’ mogelijk, waardoor niet langer een volledig afsluitend oorstukje nodig is. Het natuurlijk luisteren wordt benaderd. Daarnaast kan een miniluidsprekertje direct in het oorkanaal worden geplaatst. De AHO (met richtingsgevoelige microfoon) is dan uiterst klein en modern vormgegeven. Een andere vernieuwing is de ‘Varibel’-hoorbril, die anders dan de ouderwetse modellen voorzien is van meerdere microfoons en prima resultaten combineert met een modieus uiterlijk.



2008. Topmodel Kim Feenstra, zelf slechthorend, showt de nieuwste generatie hoortoestellen

Ondanks alle technologische vooruitgang hebben veel slechthorenden tot de dag van vandaag de behoefte hun hoortoestel te verstoppert. Er zijn hoortoestellen die zo diep mogelijk in de gehoorgang geplaatst worden: de IHO's in een mini-

atuuruitvoering. Tegelijkertijd is er een tendens om hoortoestellen juist als modeaccessoire te promoten. Voor de liefhebber zijn ze er in allerlei eigentijdse en trendy kleuren: van ‘shocking pink’ tot ‘mediterranean turquoise’.



1



2



3



4

1. Ook oorstukjes zijn verkrijgbaar in mooie ontwerpen, bedoeld als ornament

2/3 /4. Eigentijdse hoortoestellen

Veel slechthorenden ervaren het geluid van een digitaal hoortoestel als helderder en natuurlijker dan het geluid van een analoog toestel

1980 – heden

“Voor iedereen met een hoorprobleem”

Door de financiële crisis van de jaren zeventig was de NVVS gedwongen haar blik een tijdlang wat meer naar binnen te richten. Voorlichting en lotgenotencontact stonden nog steeds hoog op de agenda, maar aan collectieve belangenbehartiging kwamen de vrijwilligers veel minder toe. De afgelopen tien jaar wist de NVVS echter ook die laatste taak weer overtuigend in te vullen.

DOOR KOEN-MACHIEL VAN DE WETERING



“Wat men thans ten behoeve van auditief gehandicapten wil bereiken”, constateerde het bestuur al in 1970, “moet vaak op bekwame en indringende wijze worden bepleit bij overheidsorganen en andere leidende instellingen.” Met andere woorden: wie op hoog niveau iets voor mensen met een hoorprobleem wil betekenen, heeft daarvoor een professionele lobby nodig. In de jaren zeventig en tachtig kwam de NVVS nauwelijks aan die lobby toe, simpelweg omdat daarvoor de mankracht ontbrak. Maar de afgelopen jaren is de NVVS erin geslaagd haar stem veel duidelijker te laten horen.

Stagnatie

De vereniging kon deze slag in de eerste plaats maken dankzij de professionalisering die medio jaren negentig werd ingezet. Vóór die tijd zat de vereniging als het ware in een vicieuze cirkel: doordat van vrijwilligers niet gevraagd kon worden dat zij zich fulltime voor de vereniging inzetten, kon de vereniging onvoldoende naar buiten treden. En doordat de vereniging op die manier weinig zichtbaar was, werden er weinig nieuwe leden gewonnen. Hierdoor werd de NVVS een enigszins in zichzelf gekeerde organisatie, die wel graag vooruit wilde maar niet goed wist hoe. Zo verzuchtte de net afgetreden voorzitter F.J.M. van Campen in 1980 dat hij graag professionele krachten had ingehuurd, maar dat de vereniging 20.000 leden zou moeten hebben om dat financieel rond te krijgen. “Tot zolang moeten we roeien met de riemen die wij hebben.”

Op de bres

In de loop van de jaren negentig kwam echter steeds meer het besef dat langer doorgaan op dezelfde weg geen optie was. Toen Jan de Vries op 1 juni 1996 Bert van Daal opvolgde als voorzitter, schreef hij strijdlustig: “Wil je als patiëntenvereniging een belangrijke rol spelen – en dat willen we – dan moet je niet meer een afwachter houding aannemen. [...] Om deze nieuwe posi-

tie handen en voeten te kunnen geven, is een verdere uitbouw van de organisatie noodzakelijk.” Die uitbouw begon voorzichtig: eerst werden een beleidsmedewerker en een bureaumanager in dienst genomen. Later werd ook de roep om een betaalde directeur steeds luider, waarop in september 1999 Ruud Plomp werd aangesteld. En toen het ledenaantal een steeds minder belangrijk criterium werd voor het toekennen van subsidie, werden nog meer betaalde krachten aangetrokken. Hierdoor kon de NVVS haar blik weer meer naar buiten richten. “We werken tegenwoordig voor iedereen in Nederland met een hoorprobleem”, vat bestuurslid Noor Huguenin deze nieuwe situatie samen, “ongeacht of ze lid zijn of niet.”

“Een verdere uitbouw van de organisatie is noodzakelijk”

Succesvolle lobby

Om de belangen van die grote groep mensen zo goed mogelijk te behartigen, ging de NVVS de afgelopen tien jaar meerdere allianties aan: niet alleen met verwante organisaties als Dovenschap, de SHJO, de Jongerencommissie, Stichting Plotsdoven, de Federatie van Ouders van Dove Kinderen (FODOK) en de Federatie van Ouders van Slechthorende kinderen en van kinderen met Spraak-taalmoeilijkheden (FOSS), maar ook met de belangenverenigingen van de audiologische centra, kno-artsen, audiciens en hoortoestelfabrikanten. Deze allianties wisten vaak aansprekende resultaten te boeken. Zo deed het Nationaal Overleg Audiologische Hulpmiddelen (NOAH) in 1999 met succes een tegenvoorstel voor de forse bezuinigingsplannen van minister Borst in de vergoedingen voor hoortoestellen. En dankzij de lobby van SOAP! (Samenwerkingsverband Ondertitel Alle Programma's) werden omroepen in 2006 verplicht meer televisieprogramma's te gaan ondertitelen.

← 2008. Voorlichtingsbijeenkomst NVVS

Samen optrekken

Ook op andere gebieden zocht de NVVS volop de samenwerking. Zo werkt de vereniging sinds 1995 nauw samen met de Nationale Hoorstichting: een organisatie die zich richt op voorlichting en preventie en waarmee de NVVS elk jaar de ‘Week van het Oor’ organiseert. Ook heeft de NVVS goede contacten met informatie- en adviescentrum Oorakel, is ze aangesloten bij de CG-raad (een landelijke koepel van gehandicapten- en patiëntenorganisaties) en is ze lid van de NPCF, die zich inzet om de positie van zorgconsumenten te versterken. Bovendien levert de NVVS zowel de voorzitter als diverse commissieleden aan de Stichting Audicienregister (StAr), die een kwaliteitskeurmerk toekent aan audiciens. Maar ook op eigen kracht werkt de NVVS aan belangenbehartiging, bijvoorbeeld door te lobbyen voor ringleidingen en andere communicatievoorzieningen voor slechthorenden, en door lokaal acties te voeren voor een goede uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

Een NVVS-lid geeft voorlichting over een CI op een basisschool



Europa

Ook internationaal staat de NVVS goed op de kaart. Zo bekleedt de NVVS het voorzitterschap van de ‘European Federation of Hard of Hearing People’ (EFHOH), waarin verschillende Europese slechthorendenorganisaties sinds 1993 ervaringen uitwisselen. Om die internationale samenwerking meer handen en voeten te geven, richtte de NVVS al in 1992 een ‘Werkgroep Internationale Zaken’ op, die in 1997 de status van commissie kreeg.

Ménière

Dankzij deze vele samenwerkingsverbanden wist de NVVS de laatste jaren langzaam maar zeker een plekje aan de onderhandelingstafel te veroveren. Daarbij richtte ze zich niet langer uitsluitend op slechthorendheid, maar op alle hoorproblemen. Zo hielden twaalf leden op 10 november 1979 in Ons Landhuis een eerste bijeenkomst over Ménière: een ziekte die wordt gekenmerkt door de combinatie van slechthorendheid, oorsuizen en aanvallen van duizeligheid. Op 1 januari 1981 richtten deze leden de NVVS-commissie Ménière op, die sindsdien talloze drukbezochte informatiebijeenkomsten organiseert en de ziekte onder de aandacht brengt van kno-artsen en audiciens.

Tinnitus

Niet lang na de oprichting van de Commissie Ménière kwam ook tinnitus (oorsuizen) sterk in de belangstelling te staan. In 1986 werd de NVVS overstelpt met verzoeken om informatie, nadat de secretaris van de Commissie Ménière had gereageerd op een brief over oorsuizen in damesblad ‘Margriet’. Snel drukte de NVVS een informatiebrochure en werd de Commissie Tinnitus gevormd. Deze tot op de dag van vandaag zeer actieve commissie organiseerde meerdere landelijke symposia, nam een cd op waarop meer dan 150 typische tinnitus-geluiden te horen zijn en besteedde veel aandacht aan hyperacusis (overgevoeligheid voor geluid). Ook richtte de commissie samen met de Federatie Nederlandse Audiologische Centra (FENAC) en

het Nederlands Tinnitus Platform het ‘Tinnitusloket’ op, een gratis telefonische hulplijn voor mensen met tinnitus.

CI

Nadat in 1985 voor de eerste keer in Nederland een cochleair implantaat (CI) was geplaatst bij een dove patiënt, ontstond ook voor deze doelgroep een specifieke commissie. Deze commissie behartigt de belangen van mensen met een CI en diegenen die zo’n ingreep overwegen, geeft voorlichting en organiseert lotgenotencontact. Eind 2005 bundelden verschillende doven- en slechthorendenorganisaties (waaronder de NVVS) hun krachten in het Onafhankelijk Platform Cochleaire Implantatie (OPCI).

Onbegrepen

Ook de activiteiten van de Commissie Brughoektumor en de Commissie Plotsdoven en Ernstig Slechthorenden (wiens werk later zou worden overgenomen door Stichting Plotsdoven) laten zien dat het voorlichtingsaanbod van de NVVS in de loop der jaren sterk is gedifferentieerd. Volgens bestuurslid Rennie van Moolenbroek hebben al die commissies heel belangrijk werk gedaan. “Op de informatiebijeenkomsten kwamen soms schrijnende gevallen aan het licht, bijvoorbeeld van mensen met tinnitus die zich door hun huisarts totaal niet serieus voelden genomen. Sommige deelnemers bekenden huilend: ‘Ik dacht dat ik gek was.’”

Consumenteninformatie

De grote belangstelling voor deze informatiebijeenkomsten laat zien dat aan voorlichting van de NVVS nog steeds grote behoefte bestond. Om op die behoefte in te spelen, nam de vereniging diverse initiatieven om zich tot een echte consumentenorganisatie te ontwikkelen. Zo startte de NVVS al in 1982 een ‘Ombudsteam’ waar slechthorenden terecht konden voor arbeidsproblemen, vergoedings- en beroepszaken. Ook deden tien NVVS-leden in 1980 mee aan een vergelijkend hoortoestellenonderzoek van de Consumentenbond en voerde de NVVS in 2005 samen met diezelfde Consumentenbond een onderzoek uit naar de tevredenheid van slechthorenden over hun audicien. Het nieuwe verenigingsblad ‘Horen’ (dat ‘Omega’ in september 1990 verving) bood eveneens veel consumenteninformatie, net als de in 1997 opgerichte ‘Werkgroep Voorzieningen en Vergoedingen’, die inventariseert op welke hoorhulpmiddelen mensen recht hebben en hoe ze die kunnen verkrijgen.

Hoorwijzer

Het beste voorbeeld van de manier waarop de NVVS zich steeds meer op de slechthorende als consument is gaan richten, is echter op internet te vinden. In 1995 was de NVVS een van de eerste patiëntenverenigingen die een eigen website kreeg (www.nvvs.nl). En in 2004 lanceerde de



2008. Tijdschrift ‘Horen’



2005. Tinnitus-cd



2008. De nieuwe Hoorwijzer-site

Ondertiteling nu!

Toen Teletekst op 1 april 1980 live ging, konden naar schatting slechts zevenhonderd mensen in Nederland dit medium ontvangen. Twintig later was dit echter al opgelopen tot 93% van alle Nederlanders.

Omdat Teletekst een goed hulpmiddel is om televisieprogramma's te ondertitelen, besteedde de NVVS er al vroeg veel aandacht aan. Zo richtte de vereniging in 1987 de Commissie Teletekst op, die vurig pleitte voor méér ondertiteling, wensen van leden in kaart bracht en berichten aanleverde voor de Teletekstpagina's voor doven en slechthorenden.

Toen diverse doven- en slechthorendenorganisaties in 2001 hun krachten bundelden in SOAP! (Samenwerkingsverband Ondertitel Alle Programma's!) kreeg deze strijd een nieuwe impuls. Want de afgelopen jaren bonkte SOAP! met succes op talloze deuren. Zo besloot Talpa dankzij de lobby van SOAP! eind 2005 zijn programma's te gaan ondertitelen en werden vanaf 2006 alle Postbus 51-spots ondertiteld. Ook protesteerde SOAP! met succes tegen de harde achtergrondmuziek bij het gerestylede NOS-journaal. Begin 2006 draaide de redactie de volumeknop weer naar beneden, zodat slecht- én goedhorenden de nieuwslezer beter konden verstaan.

Het belangrijkste resultaat van SOAP! is echter de invoering in 2006 van een Algemene Maatregel van Bestuur die omroepen verplicht tot het stapsgewijs opbouwen van ondertiteling. Volgens die maatregel moeten de publieke omroepen in 2008 minimaal 80% van hun uitzendingen ondertitelen en in 2011 zelfs 95%. Ook de commerciële omroepen moeten een deel van hun programma's van ondertiteling voorzien: minimaal 15% in 2008 en minstens 50% in 2011. Hoewel deze verplichting niet geldt voor de RTL-zenders – die zijn officieel Luxemburgs en vallen dus niet onder

de Nederlandse wetgeving – is hiermee toch een eerste stap naar 100% ondertiteling gezet. Want dat is waar SOAP! naar streeft: álle programma's ondertiteld krijgen.

Waarschijnlijk zijn niet alleen doven en slechthorenden blij met dit initiatief. Want uit onderzoek blijkt dat er op dit moment zo'n vier miljoen mensen teletekstondertiteling gebruiken: veel meer dus dan de naar schatting anderhalf miljoen Nederlanders die hoorproblemen ondervinden. Dat Teletekst zo populair is, zal ook veel burens van televisiekijkers deugd doen: bijna een kwart van de Teletekst-gebruikers schakelt pagina 888 in om tijdens het kijken het geluid zachter te kunnen zetten.

Ondertitelaar van televisieprogramma's aan het werk



vereniging www.hoorwijzer.nl, die slechthorenden adviseerde over de aanschaf van een hoortoestel. In juni 2008 werd deze website ingrijpend vernieuwd en uitgebreid. Bezoekers kunnen er nu niet alleen allerlei informatie over hoortoestellen, hoortests en vergoedingen vinden, maar ook berichten plaatsen en ervaringen uitwisselen.

Zorgenkindje

Hoewel internet voor dat laatste natuurlijk een prachtig medium is, had de digitale revolutie voor de vereniging ook een negatief effect. Want de opkomst van internet deed de belangstelling voor de afdelingsbijeenkomsten geen goed. Mede om deze reden besloot de oudste afdeling van de NVVS, die van Amsterdam, in 2006 zichzelf op te heffen. Deze afdeling was niet de enige: van de ruim vijftig afdelingen die de vereniging ooit telde, zijn er op dit moment nog zo'n dertig over. Omdat die afdelingen altijd een belangrijke hoeksteen van de vereniging zijn geweest, deed de NVVS van alles om ze te behouden. Zo probeerde een speciale commissie al in 1973 een aantal 'slappende' afdelingen tot leven te wekken. Maar zo'n 25 jaar en vele pogingen later was het iedereen duidelijk dat niet álle afdelingen te redden waren. Daarom trok het bestuur rond 2000 de conclusie dat het beter was om kleinere afdelingen regionaal samen te voegen en een deel van hun taken aan de commissies over te

In 1995 was de NVVS een van de eerste patiëntenverenigingen die een eigen website kreeg

dragen. Anno 2008 onderzoekt de NVVS hoe ze toch regionale activiteiten kan organiseren in delen van het land waar geen afdelingen meer zijn.

Verlies

Ondanks de afnemende belangstelling voor de afdelingsbijeenkomsten vertoonde het ledenaantal wél een stijgende lijn. Nadat dit ledenaantal begin jaren zeventig was gekelderde, bedroeg het in 1980 alweer ruim 6.000. En hoewel de felbegeerde grens van 10.000 leden nooit werd bereikt, telt de NVVS op dit moment ruim 8.200 leden. Ons Landhuis kon er echter niet mee worden gered: ondanks de vele inspanningen om het weer rendabel te maken, moest het in 1989 worden gesloten. Vooral de oudere leden deed dit vanzelfsprekend groot verdriet: voor hen was Ons Landhuis talloze keren het toneel geweest van geanimeerde algemene vergaderingen en gezellige reünies.

Assertief

In 2004 gaven de leden van de NVVS in een enquête aan vooral veel behoefte te

hebben aan onafhankelijke informatie. Op de tweede plaats kwam belangenbehartiging, terwijl lotgenotencontact veel minder werd genoemd. Door zich te richten op álle hoorproblemen, vergelijkende consumenteninformatie aan te bieden en nadrukkelijker de samenwerking te zoeken met zowel zusterorganisaties als zorgaanbieders, was de NVVS al vóór 2004 ingesprongen op die behoefte. Toch zal ook voor lotgenotencontact binnen de vereniging altijd een belangrijke plaats blijven. Niet alleen omdat dat sinds de oprichting van de Bond van Slechthorenden altijd een belangrijk speerpunt is geweest, maar ook omdat juist dankzij dát contact heel veel leden in de afgelopen honderd jaar hun 'valse schaamte' hebben weten te overwinnen. "De NVVS heeft altijd benadrukt hoe belangrijk het is om méé te doen en hoorproblemen serieus te nemen", zegt oud-bestuurslid Dick Kleinbussink. "Daarin ligt voor mij persoonlijk de grootste bijdrage van de NVVS. De vereniging heeft heel veel mensen met een hoorprobleem een stuk zelfverzekerder gemaakt."

HANS EN CAROLINE MASSAR:

“Wij wilden onze zoon de kans geven om te horen”

Dennis Massar (7) is een vrolijk, spontaan jochie, dat honderduit praat. Als je niet beter wist, zou het niet bij je opkomen dat er iets aan zijn gehoor mankeert. Toch verloor Dennis als peuter vrijwel volledig zijn gehoor door een hersenvliesontsteking. Hij kreeg de mogelijkheid weer te horen dankzij een cochleair implantaat (CI).

DOOR MARIE-JEANNE BISSCHEROUX

Dennis is nog geen twee jaar oud als hij ziek wordt. Het begint met een flinke verkoudheid en een oorontsteking. De klachten verminderen, maar komen een week later terug. De huisarts denkt aan een longontsteking en verwijst Hans en Caroline Massar met hun zoontje naar het ziekenhuis om foto's te laten maken. Op de behandelafdeling in het ziekenhuis krijgt Dennis nekkramp. “Dat hij een hersenvliesontsteking had, was niet bij ons opgekomen”, vertelt Hans. “Hij had niet de symptomen die daarbij horen. Ook in het ziekenhuis dachten ze er niet aan, tot hij nekkramp kreeg. Een flinke antibioticumkuur heeft hem erbovenop geholpen.”

Beste optie

Als Dennis weer thuis is, valt het zijn ouders steeds meer op dat hij niet goed hoort. Caroline: “Na een uitgebreide gehoortest bleek dat Dennis voor 98% doof was! De meningitis had zijn gehoor aan beide kanten aangetast. We werden doorverwezen naar het Leids Universitair Medisch Centrum, het LUMC. Daar schenen ze een ‘apparaatje’ te hebben waarmee Dennis misschien weer zou kunnen horen: een cochleair implantaat. We moesten snel handelen, want bij de bacteriële variant van meningitis die Dennis had, kan het slakkenhuis in het oor in korte tijd verbenen, en dan is er niets meer aan te doen. Gelukkig konden we in Leiden meteen terecht.” Als blijkt

dat het slakkenhuis bij Dennis nog niet is verbeend, moeten Hans en Caroline beslissen: wel of geen CI. Geen eenvoudige beslissing, want de operatie is niet zonder risico's. “We werden goed geïnformeerd over alle voors en tegens. We keken ook op internet om ervaringen van anderen te lezen en we zochten contact met andere ouders in dezelfde situatie.” Hans en Caroline denken uiteindelijk dat een CI voor Dennis de beste optie is. “Wij wilden hem de kans geven om te horen”, legt Hans uit. “Blijkt later dat hij dat zelf niet wil, dan kan hij ervoor kiezen het CI niet te dragen.”

Stressdag

Op 1 mei 2003 wordt Dennis geopereerd. De operatie duurt acht uur. Het implantaat, het inwendige deel van het CI, wordt onder de hoofdhuid geplaatst. Nog tijdens de operatie wordt gecheckt of het CI functioneert. “Een stressdag!”, herinnert Caroline zich. “Tijdens de operatie wordt altijd pas duidelijk of het gaat lukken. Halverwege de operatie kregen we het verlossende telefoontje van het ziekenhuis. Het CI werkte!” Zes weken

later wordt het uitwendige deel van het CI aangesloten. Ook een spannend moment: na een half jaar stilte kan Dennis weer geluid waarnemen. Hans: “Je houdt rekening met een gewenningsperiode, maar Dennis wilde het CI niet meer af. Sindsdien draagt hij het continu, behalve als hij gaat slapen, zwemmen of in bad gaat, want daar kan het apparaat niet tegen. We hebben er nooit een issue van gemaakt dat het bijzonder is dat Dennis een CI heeft. Hij gaat er zelf ook gemakkelijk mee om. Waarschijnlijk omdat hij tot zijn tweede jaar heeft kunnen horen: geluid was niet vreemd voor hem.”

CI-team

Nadat het CI in werking is gesteld, vindt er om de zes weken een intensieve week plaats. Dennis moet dan bijna elke dag naar diverse specialisten van het CI-team van het LUMC, waaronder een audioloog, kno-arts, orthopedagoog, klinisch linguïst en logopedist. “De begeleiding vanuit het ziekenhuis is bijzonder goed, zowel voor als na de operatie. Zelfs nu nog”, aldus Hans. Op advies van het LUMC gaat Dennis naar een peuterspeelzaal voor

“We moesten opnieuw leren communiceren met Dennis”

dove kinderen, waar hij gebarentaal leert. Maar op driejarige leeftijd stapt hij over naar het speciaal onderwijs. Hans: “Met een CI hoorde Dennis niet echt bij de dovenwereld. Hij kan horen, daarom moet hij ook geluid aangeboden krijgen, vonden wij. We hadden het geluk dat hier vijfhonderd meter verderop een school voor slechthorenden zit, waar Dennis terecht kon in een kleutergroep. Daar werd geluid, logopedie en Nederlands ondersteund met gebarentaal aangeboden. Dat pakte hij goed op.”

Reguliere basisschool

Na 2½ schooljaar stapt Dennis over naar groep 2 van een reguliere basisschool. Caroline: “Dennis kreeg te weinig uitdaging in het speciaal onderwijs. Hij houdt van kletsen, contacten leggen. De kinderen van zijn groep hadden daar moeite mee. We gingen praten met een reguliere basisschool en die stond daar voor open. We gaven de school een videoband van het LUMC met uitleg over het CI, de operatie en de noodzakelijke begeleiding. De school krijgt sindsdien ambulante begeleiding vanuit het speciaal onderwijs. En Dennis krijgt ‘remedial teaching’ en logopedie. De overstap naar de reguliere basisschool is goed verlopen.” Vindt Dennis het leuk op school? Hij knikt enthousiast: “Ik zit al in groep 3!” Caroline: “Hij komt goed mee op school, heeft vriendjes en vriendinnetjes. Hoewel hij slim is, kost het hem wel extra energie om zich te concentreren. Daarom bouwen we bewust rustmomenten in. We halen hem zelf uit school, ook tussen de middag. Naschoolse opvang is te vermoeiend voor hem.” Om meer thuis te kunnen zijn, ging Hans minder werken. “Dat was vooral in de beginperiode hard nodig. We moesten opnieuw leren

“Het CI maakt het leven voor Dennis een stuk aangenamer”

communiceren met Dennis, we namen les in gebarentaal. Want ook als het CI niet aan is, moet je elkaar kunnen begrijpen.”

Trots

Wat vindt Dennis zelf van zijn CI? “Eigenlijk niet zo leuk”, antwoordt hij eerlijk. “Ik zou het liever niet hebben. Maar ik kan er wel goed mee horen.” Hans: “Het CI is een prachtige uitkomst voor een communicatief kind als Dennis. Zoals het er nu naar uitziet, kan hij zich ontwikkelen als een horend kind.” Ook naast school is Dennis actief. Hij krijgt (privé-)zwemles en hij zit op streetdance, want hij is dol op muziek en dansen. Dat is te zien als Dennis zijn kamer laat zien: een kindermicrofoon, een kleine discobal en een cd-speler, aan alles is gedacht. “Maar een CI brengt ook beperkingen met zich mee”, aldus Hans. “Alleen zwemmen met vriendjes is er niet bij, want het CI mag niet in contact komen met water en zand. Voetballen zit er evenmin in. Voor die dingen is de kwetsbare CI-apparatuur te kostbaar. Toch denk ik dat het CI Dennis’ leven een stuk fijner en aangenamer maakt.” “Dennis doet het ontzettend goed”, vindt Caroline. “We zijn hartstikke trots op hem!”





Een BAHA kan een uitkomst zijn voor wie conventionele hoortoestellen niet kan verdragen

Implantaten en hoorhulpmiddelen

Aanvullingen op het hoortoestel

Wat doe je als slechthorende in omstandigheden waarin je hoortoestel tekortschiet?

De mogelijkheden vanaf 1985 tot nu op een rij.

DOOR STAN VERHAAG

Veel slechthorenden zijn voldoende geholpen met een conventioneel hoortoestel dat – simpel gezegd – werkt als een audioversterker. Maar ernstig slechthorenden en doven schieten daar niets mee op. Voor hen is er in de loop van de jaren tachtig echter verrassend nieuws: een behandeling door middel van implantatie van hoortoestellen.

Binnenoorprothese

De ontwikkeling van implantaten begint met het zogenaamde cochleair implantaat (CI). Een CI zet geluid om in elektrische signalen die rechtstreeks de gehoorzenuw stimuleren. In 1985 wordt in Nederland voor het eerst een CI geplaatst bij een dove patiënt in het Academisch Ziekenhuis Utrecht. Deze elektronische binnenoorprothese stelt dove en ernstig slechthorende mensen in staat weer iets te horen, wat hun leven ingrijpend verandert. De mogelijkheden om een CI toe te passen nemen sindsdien toe. Begin jaren negentig komen ook kinderen in

aanmerking en de techniek heeft niet stilgestaan. Was een CI vroeger vooral gericht op geluidsdetectie en herkenning van spraakelementen zoals intonatie en ritme, tegenwoordig kan men met een CI ook klinkers en medeklinkers herkennen. Ook de indicatiestelling is de laatste jaren verruimd. Tegenwoordig zijn de resultaten van een CI zo verbeterd dat ook slechthorenden die met een optimale hoortoestelaanpassing nog voor zo'n 30-40% kunnen spraakverstaan in aanmerking komen voor een CI.

Achterdeur

Een BAHA ('Bone Anchored Hearing Aid', ofwel botverankerd hoortoestel) is bedoeld voor slechthorenden die geen conventionele hoortoestellen kunnen verdragen, bijvoorbeeld omdat zij ontstekingen krijgen aan de gehoorgang als die wordt afgesloten. Voorwaarde voor een BAHA is wel dat het binnenoor voldoende capaciteit heeft. Een BAHA werkt niet via luchtgeleiding (zoals gewone hoortoestellen) maar via

beengeleiding: het zet luchttrillingen om in beentrillingen die via de schedel het binnenoor bereiken. De gehoorgang en het middenoor worden overgeslagen: het is alsof je geluiden via een achterdeur naar binnen loodst. Een BAHA wordt achter het oor gedragen en is bevestigd op een titaniumschroef die in het schedelbot is aangebracht. De schroef zit permanent in het hoofd, het apparaatje gaat 's nachts af. Al snel na de eerste Nederlandse BAHA-operatie in 1988 blijkt het apparaatje in een behoefte te voorzien. Was een BAHA aanvankelijk alleen beschikbaar voor mensen die een gewoon hoortoestel niet konden verdragen, in de loop der jaren zijn de indicaties flink verruimd.

FM-signaal

De derde categorie implantaten zijn middenoorimplantaten, ook wel 'deels implanteerbare hoortoestellen' genoemd. Zij zijn geschikt voor wie een specifiek binnenoorverlies én een ontsteking aan de uitwendige gehoorgang heeft.



Kind met CI



Middenoorimplantaat



Ringleidingversterker



1



2



3a

3b

Middenoorimplantaten worden geplaatst op de gehoorbeentjes (aan het aambeeld) en stimuleren de drie gehoorbeentjes direct. Het middenoorimplantaat leidt weliswaar tot een hogere kwaliteit van leven, maar maakt van de slechthorende geen goedgehoorde. Het verstaan in een rustige omgeving verbetert, het verstaan in rumoer amper.

Waarschuwingssystemen

De deurbel, de telefoon, de wekker, de babyfoon: voor doven en zwaar slechthorenden zijn ze vaak niet of moeilijk te horen. Een wek- en waarschuwingssysteem geeft visueel of voelbaar aan dat bijvoorbeeld een wekker afgaat of dat er iemand aan de deur staat. Er zijn systemen die werken met flitssignalen, trilapparaatjes onder het kussen en systemen die op de deurbel of telefoon reageren. Desgewenst attenderen ze de slechthorende ook op het overgaan van brand- of inbraakalarm, een babyfoon of een zaktoestelletje dat de drager waarschuwt dat hij ergens gewenst wordt.

1. *Blackberry mobiele telefoon*

2. *FM-infraroodapparatuur*

3. *Soloapparatuur:*

a. *zender die op tafel kan worden gezet en om de hals gedragen*

b. *halslus-ontvanger voor de hoortoesteldrager*

FM

Veel slechthorenden hebben moeite met het verstaan van een telefoongesprek, omdat het oorstukje in de gehoorgang het geluid tegenhoudt. Ook het hinderlijk fluiten van het hoortoestel is een obstakel. Aangepaste telefoons hebben een hogere mate van versterking van het uitgangssignaal. Sommige toestellen beschikken ook over een audio-uitgang. Het signaal dat hier uit komt, kan bijvoorbeeld op een FM-zender worden aangesloten. De slechthorende spreekt dan via de hoorn, maar luistert via het FM-systeem.

Telecommunicatie

Om makkelijker te telefoneren kan ook gebruik worden gemaakt van een losse telefoonversterker, een telefoon met regelbaar volume of een telefoon met ingebouwde ringleiding. En als gewoon telefoneren niet meer mogelijk is, kan een teksttelefoon uitkomst bieden. Heeft de gesprekspartner geen teksttelefoon, dan is bellen via een bemiddelingsdienst een mogelijkheid. Tot slot komen er steeds meer digitale mogelijkheden: computerprogramma's voor beeld- en tekstcommunicatie, mobiele telefoons met sms en 'Blackberry's' met uitgebreide mogelijkheden. Ook e-mail is een welkome verrijking voor slechthorenden, net als 'Bluetooth', dat draadloze verbindingen mogelijk maakt tussen apparaten op korte afstand. De teksttelefoon boet daarmee steeds meer aan belang in.

Ringleiding

Gebouwen waarin veel mensen samenkomen, zoals kerken of gemeentehuizen, zijn akoestisch niet allemaal gunstig voor slechthorenden. Een ringleiding biedt dan uitkomst. Dit systeem werd al in de jaren zestig bedacht, maar is sinds de jaren tachtig voor een groter publiek toegankelijk geworden. Met een ringleiding wordt geluid als het ware dichterbij de luisteraar gebracht. Het bestaat uit een klein kastje dat bijvoorbeeld bij de televisie of een spreker wordt geplaatst en dat het geluid omzet in een zwakke elektrische stroom. Deze elektrische stroom wordt via een speciale kabel langs plinten of plafond geleid en zorgt zo voor een zwak magnetisch veld in de kamer. Beschikt iemand over een hoortoestel met een luisterspoel, dan wordt het magnetisch veld omgezet in een elektrische stroom, dat vervolgens wordt omgezet in geluid.

Infrarood

Infraroodapparatuur is zeer geschikt binnen kleinere ruimten. Het is eigenlijk een draadloze koptelefoon. Op de koptelefoon zit een oog dat de gebruiker dient te richten op een klein kastje dat op de tv of radio staat en dat het geluid verzendt. Het oog van de ontvanger zet de infrarode golven om naar een hoorbaar geluid of naar een magnetisch signaal dat met de ringleiding in verbinding staat. Infraroodapparatuur werkt meestal prima, behalve als de gebruiker zich



Hotelkamer met een wek- en waarschuwingssysteem (links) en een balieringleiding (rechts) voor slechthorenden



omdraait. Dan ziet het oog het kastje niet meer en ontvangt de luisteraar dus ook geen geluid meer. Een ander nadeel van infrarood is dat het uitsluitend werkt als er zich geen blokkades (zoals muren) tussen zender en ontvanger bevinden.

Soloapparatuur

Een laatste oplossing biedt de zogenaamde soloapparatuur. Soloapparatuur bestaat uit een kastje met daarin een microfoon en een zendertje dat op elke willekeurige plek kan worden neergelegd om het gesproken woord op te vangen. De microfoon vangt het geluid op en het zendertje stuurt dit geluid naar het hoortoestel. Dat scheelt een hoop omgevingslawaaï. Zo kun je toespraken tijdens recepties, je vrienden bij de kaartclub of je tafelgenoot in het restaurant verstaan. Al in de jaren zestig wordt begonnen met het toepassen van solo-

apparatuur. In 1985 krijgen audiologische centra toestemming om soloapparatuur voor te schrijven. De spreker moet een microfoon bij zich dragen en de spraak wordt dan door een speciale zender bij de slechthorende selectief versterkt. Zo wordt het bijvoorbeeld mogelijk om in grote ruimten zoals een klaslokaal de docent te verstaan. Ook kan de zender worden aangesloten op een radio, televisie, mp3-speler of computer. Sommige zenders zijn zelfs voorzien van Bluetooth, dat gekoppeld kan worden aan een mobiele telefoon. Als slechthorende kun je dan telefoongesprekken voeren in alle wisselende omstandigheden, zelfs hands-free in de auto.

De NVVS van de toekomst

Erkenning bieden aan mensen met hoorproblemen, betrouwbare informatie geven, opkomen voor de belangen van iedereen die een hoorprobleem heeft. Dat is al meer dan een eeuw lang de kern van de NVVS. Die kern is door de jaren heen onveranderd gebleven. Maar de manier waarop de NVVS haar doelstellingen nastreeft, is telkens aangepast aan de tijdgeest en de omstandigheden waarin mensen met hoorproblemen en de organisatie verkeren. Omdat de wereld in snel tempo verandert, gaat de NVVS haar tweede eeuw in met een ambitieuze beleidsagenda.



Belangenbehartiging

De strijd tegen kwakzalverij, zo heftig gevoerd in de beginjaren van de vereniging, gaat in zekere zin onverminderd door. Tegenwoordig gaat het echter niet meer over kwakzalverij, maar over de kwaliteit van de zorg. De NVVS maakt zich sterk voor een goede begeleiding van mensen met ernstig oorsuizen of de ziekte van Ménière, voor medische erkenning van overgevoeligheid voor geluid en voor betaalbare hoorhulpmiddelen van hoge kwaliteit. Samenwerking is daarbij het toverwoord: samen met audiciens, kno-artsen, de audiologische industrie, gespecialiseerde voorzieningen en audiologische centra werkt de NVVS aan een goede 'hoorzorg'.

In de toekomst gaat de NVVS hierin een kritischere en zelfbewustere rol spelen. Want ook veel mensen met hoorproblemen worden kritischer ten opzichte van hun specialist, hun audicien, hun zorgverlener. Als je een hoorprobleem hebt, kom je niet meer automatisch in de rol terecht van de volgzame patiënt. Nee: in de huidige tijd oriënteren mensen zich kritisch op het zorgaanbod, eisen ze hoge kwaliteit en willen ze garanties dat hun zorgverlener deskundig en prettig in de omgang is. Kortom: ze willen waar

← Van reizende tentoonstelling over hoortoestellen tot lezing met PowerPoint-presentatie

voor hun geld. De NVVS ontwikkelt zich in snel tempo tot een soort consumentenbond voor mensen met hoorproblemen: een belangenbehartiger die stáát voor horen.

Voorlichting

Net als in haar beginjaren blijft de NVVS in zekere zin rondsjouwen met 'proefkisten' en reizende tentoonstellingen. Aanschouwelijke voorlichting over het omgaan met hoorproblemen blijft een kernactiviteit. Tegenwoordig komen we echter niet langs met proefkisten vol luisterhoorns, maar verzorgt één van onze ervaringsdeskundige vrijwilligers een lezing met behulp van laptop en PowerPoint-presentatie. Ook kan iedereen 24 uur per dag 7 dagen per week informatie vinden op onze websites www.nvvs.nl en www.hoorwijzer.nl.

In de toekomst gaat de NVVS zich intensief op een breder publiek richten. Door samen te werken met bijvoorbeeld tijdschriften, ouderenbonden, zorgaanbieders en zorgverzekeraars zullen we nog meer mensen informeren over hoe ze kunnen omgaan met hoorproblemen en bij wie ze terecht kunnen voor informatie, advies en begeleiding. Daarbij schuwen we de moderne techniek zeker niet: digitale nieuwsbrieven en enquêtes op internet worden hand in hand ingezet naast artikelen in tijdschriften en folders in wachtkamers.



Van roeptoeter tot hoortoestel

Ook voorlichtingsactiviteiten die van oudsher hoog in het NVVS-vaandel staan, zijn aan evolutie onderhevig. Vanaf het prille begin maakte de NVVS zich sterk voor een goed onderwijs in 'lippen'. De tegenwoordige NVVS-oefengroepen spraakafzien zijn ook gericht op het leren van communicatiestrategieën, zoals het leren gebruiken van ondersteunende gebaren bij het spreken.

Lotgenotencontact

De tijden van 'Ons Landhuis', voor veel oudere NVVS'ers een bron van nostalgische herinneringen, zullen niet zo snel meer

terugkeren. Toch blijven we een luisterend oor bieden, juist omdat onze vrijwilligers en medewerkers weten hoe het is om een hoorprobleem te hebben. De saamhorigheid en veiligheid van Ons Landhuis heeft plaatsgemaakt voor moderne vormen van contact, (h)erkenning en steun. De NVVS organiseert tegenwoordig gespreksgroepen voor bijvoorbeeld mensen met ernstige tinnitus, de ziekte van Ménière of een brughoektumor. Ook beheert de NVVS een aantal discussieforums op internet. De kern van dit alles: de (h)erkenning en de ervaringen van een ander helpen mensen beter om te gaan met hun eigen hoorprobleem.

Van proefkist met verschillende hoorinstrumenten tot NVVS-beursdeelname met gratis hoortest



Toegankelijkheid

Net als bij de eerste vergaderingen van de net opgerichte vereniging zorgt de NVVS ook nu voor goede communicatievoorzieningen. De schoolborden waarop vrijwilligers destijds het gesproken woord noteerden, zijn echter allang terzijde geschoven. De NVVS zet zich nu in voor goede technische communicatievoorzieningen in openbare gebouwen, zoals ringleidingen, infrarood- en radio frequent-installaties. Deze lobby gaan we de komende jaren intensiveren met behulp van een meldpunt en een overzicht van alle ringleidingen op www.nedring.info.

Inmiddels verdwijnen de schotten tussen de verschillende belangenorganisaties van doven en slechthorenden in een rap tempo. De NVVS zet zich nu samen met haar zusterorganisaties in voor bijvoorbeeld meer en betere ondertiteling van tv-programma's. Deze krachtenbundeling zal de komende jaren fors versterkt worden, zodat we beter in staat zijn resultaten te boeken op de terreinen van maatschappelijke toegankelijkheid, Cochleaire Implantatie, gehoor en arbeid, tolkvoorzieningen en cliëntparticipatie. En natuurlijk ten aanzien van ondertiteling: het meeschoolbord van de moderne tijd.

Van kwakzalverijbestrijding tot keurmerk, van proefkist tot PowerPoint, van schoolbord tot schrijftolk: de NVVS staat voor horen, al meer dan een eeuw. De



NVVS-logo's door de jaren heen



komende jaren zullen we onze positie als onafhankelijke en krachtige belangenbehartiger verder versterken. De NVVS gaat het bereik van haar voorlichting fors vergroten en de interactie met haar doelgroep intensiveren. Waar nodig en mogelijk neemt de NVVS initiatieven tot samenwerking met anderen. Bij dit alles

blijft de kern van de NVVS: een optimale inzet van onze kennis en ervaring om mensen te helpen goed met hun hoorbeperking om te gaan. De NVVS stáát voor horen, omdat wij weten hoe het is om een hoorprobleem te hebben.

Joop Beelen, directeur

De NVVS ontwikkelt zich in snel tempo tot een soort consumentenbond voor mensen met hoorproblemen: een belangenbehartiger die stáát voor horen

Colofon

“Weg met onze schuchterheid”

Nederlandse Vereniging voor Slechthorenden
1908-2008

© 2008 Nederlandse Vereniging voor Slechthorenden, Houten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Samenstelling en productie Joke van der Ley

Eindredactie Koen-Machiel van de Wetering, zietekst, Utrecht

Teksten Marie-Jeanne Bisscheroux, Joke van der Ley, Jos Overbeeke, Stan Verhaag, Koen-Machiel van de Wetering

Research hoofdstukken ‘De geschiedenis van de NVVS’ Kees Twilt, Nelly Jacobs, Koen-Machiel van de Wetering

Fotografie AnnieS (pg. 90-1), Beckers Medical Library, Washington University School of Medicine (pg. 17-1,2,3; 18-4,5,6; 19; 31-1,3; 32-3; 60-1), Martin van de Beek (pg. 72), Kees Bennema (pg. 74; 92-2), Bernafon (pg. 76-4); Cochlear (pg. 88), Sake Elsinga (pg. 54; 57), Laboratorium Formaat (pg. 76-1), Nelly Jacobs (pg. 89-1), Wim Kastelein (pg 36; 48), Joke van der Ley (pg. 46-4; 78; 93; 94-2), Margreeth Meeuwis (pg. 40), Multi Care Systems (pg. 89-3),NVVS (pg. 6; 8; 9; 10; 11; 20; 22; 25; 34; 35; 37; 39; 49; 50; 52; 64; 66; 67; 68; 69; 81; 92-1; 94-1; 95; 96), Oticon (pg. 76-3), Phonak (pg. 76-2; 90-3), Sennheiser (pg. 90-2), Siemens Nederland N.V. (pg. 77), Spaarnestad Photo (cover, pg. 16; 30; 44; 45-2; 47; 61), Stichting Historische Hoortoestellen Nederland (pg. 33-2; 46-3; 58), Trudie Takken (pg. 80), Universiteitsmuseum Groningen (pg. 32-1), Widex (pg. 59-3), Herman Wouters (pg. 43; 91), Michiel Wijnbergh (pg. 9; 12; 15; 18-1,2,3,7,8; 26; 29; 31-2; 33-1; 45-1; 46-1,2,5,6; 59-1,2; 60-2,3; 62; 63; 70; 73; 75-1,2; 82; 84; 87; 89-2; 95)

Ontwerp en vormgeving Janneke Verrips, ’s Hertogenbosch

Druk Kon. BDU Grafisch Bedrijf BV, Barneveld

ISBN 978-90-805656-8-5



WANNEER GIJ UITZIET NAAR HULPMIDDELEN VOOR DOOVEN
BEZOEKT DAN ONS

CENTRAAL MAGAZIJN TE SOEST

WAAR GE ALLES BIJEN VINDT WAT U VAN DIENST KAN ZIJN.

WIJ NOEMEN:

MECHANISCHE EN ELECTRISCHE APPARATEN

van alle fabrieken en allerlei constructie.

DOOVEN-BELLEN EN KLOPPERS.

PIETSSCHILDEN EN DRAAGPENNINGEN.

INLICHTINGEN OP ELK GEBIED. TOEGANG EN PROBEEREN GRATIS.

SCHRIJF DAG EN NIET VAN KOMST AAN

MEJ. TINE MARCIJS, MIDDELWIJKSTRAAT 21 — SOEST.

Prijs 10 cent



**VEREENIGING
TOT BEVORDERING
DER BELANGEN VAN
= SLECHT =
HOORENDEN**

OPGERICHT 27 MAART 1909
Gedrukt bij Kon. besluit van 9 Mei 1909
No. 196, totaalkijk omtrent bij K.B. van
11 September 1925, No. 57

**JAARBOEKJE
ZAK-KALENDER
1936**



Zijn juist verscheen:

Het afzien van de mond,

Oefeningen tot Zelfonderricht
voor slechte hoorenden —
door

H. KOOL,

Hoofdonderwijzer a. h. l. school
voor Doofstommen te Groningen.

Prijs geoorloofde f 1.05

Uitgegeven van P. HOOGHOUT te Groningen

Vraagt Proefnummers van
ons halfmaandelijkse blad

**„NAAR HET
VOLLE LEVEN“.**

Het bespreekt de belangen der
Slechthoorenden en geeft
voorsichting, steun
en opwekking.

Adres:
den Heer W. N. KLEIN, Redacteur
P. C. Boutenslaan 2 te Heemstede
(post Haarlem)

ADVERTEERT IN
ons halfmaandelijkse blad.
Het wordt in meer dan 6500 exemplaren
verspreid.

Advertentieprijs zeer laag.

Vraagt prijs aan den Uitgever,
den Heer A. T. VERSCHOOR te
CULEMBORG. Telefoon no. 67.

Behandeling van Sprakstoornissen

Afzien van den mond en
Hooroefening voor volwassen
slechthoorenden en dooven.

Opleiding van slechthoorende en
doove kinderen
door den

Directeur der School voor
Slechthoorende Kinderen
Amsterdam,
Van Breestraat 85b (Zuid).

Sprekruur Zaterdagmiddag van
2—3 uur.

**PROEFKISTEN
IN
NEDERLAND**

**PROEFKISTEN
IN
NED. INDIE**

ONS LANDHUIS

LUNTEREN

WINTER- en ZOMERVERBLIJF
VACANTIE- en RUSTOORD

van de Vereniging t. h. d. N. v. Slechtehoorenden

CENTRALE VERWARMING, WARM-
EN KOUDE WATER

TELEFOON 319
LUNTEREN

Inlichtingen verzenden DE DIRECTIE.

naar het volle leven!

**SLECHTHOOREND?
NEMMEET UW PLAATS
IN DE SAMENLEVING
SLUIT U AAN BIJ ONZE
VERENIGING!**

Opgericht 27 Maart 1909

INLICHTINGEN

VERENIGING TOT BEVORDERING DER BELANGEN VAN SLECHTHOORENDEN



dat men slechts van het beste kan spreken, als het
goede, het minder goede en het betere er naast staat.

WAT VOOR U HET BESTE IS?

Onderzocht dat in het Centraal Magazijn van hoorinstrumenten

Rijksstraatweg 21 te Soest





Dat er voor mensen met een hoorprobleem de afgelopen honderd jaar veel ten goede is veranderd, zal niemand verbazen. Weinigen weten echter welke rol de Nederlandse Vereniging Voor Slechthorenden daarin heeft gespeeld. Zo stond de vereniging aan de wieg van het speciaal onderwijs in Nederland, deed ze baanbrekend werk om hoorhulpmiddelen voor een breed publiek beschikbaar te maken en vroeg ze indringend aandacht voor oorsuizen en de ziekte van Ménière.

Dit boek beschrijft niet alleen de bijzondere geschiedenis van de NVVS, maar ook de ontwikkeling van hoorhulpmiddelen door de eeuwen heen. Daarnaast vertellen zes mensen – variërend in leeftijd van 7 tot 105 jaar – hoe het is om met een hoorprobleem te leven. Nooit eerder gepubliceerd beeldmateriaal maakt dit unieke boek compleet.

